

TEMA BROJA: *Alternativa parničnom postupku: kako još riješiti spor?*

- ☞ *Kliničari u posjeti gradonačelniku Grada Zagreba: Pravna klinika dobiva nove prostorije!*
- ☞ *Intervju: Mladen Klasić, dopredsjednik Hrvatske odvjetničke komore*

- ☞ *Gorući problemi: „Europa bez granica“ – prekogranično liječenje i zdravstveno osiguranje, Fiskalizacija za početnike – sve što biste trebali znati, Vodič kroz prekršajni postupak – prometni prekršaji (...)*

Uvodna riječ glavnih urednika

Dragi čitatelji!

Nakon, uvjereni smo, dugog i napetog iščekivanja, napokon je izišao četvrti broj kliničkog biltena *Pro bono*. Uredništvo biltena je, u ponešto proširenom sastavu, i ovog puta marljivo radilo kako bi za vas priredilo niz zanimljivih i korisnih tema iz svih grana prava i svakodnevice rada naše Pravne klinike.

S obzirom na to da je sporost sudskog postupanja velik problem suvremenog pravosuđa, posebice u Republici Hrvatskoj, kao temu broja odlučili smo obraditi mirenje i arbitražu kao glavne alternativne načine rješavanja interpersonalnih i društvenih konflikata - naučite kako riješiti spor izbjegavanjem dugotrajnih i skupih parnica primjenom tih nerijetko prikladnijih metoda. Kao i uvijek do sada istražili smo i praktičan aspekt te teme, i to iz kuta brojnih pravnih stručnjaka (odvjetnika i sudaca) koji se s alternativnim načinima rješavanja sporova susreću u svojoj profesionalnoj karijeri. Ovim putem zahvaljujemo članovima Hrvatske udruge za mirenje (HUM) s kojom Pravna klinika aktivno surađuje, a posebno njenom predsjedniku dr. sc. Srđanu Šimcu, na pomoći u izradi naslovnice ovog broja biltena.

Što se tiče međunarodnih projekata Pravne klinike Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, potrebno je izdvojiti projekt "Trostruko A za građane" o kojem, zajedno s ostalim sličnim aktivnostima, možete čitati u rubrici *Vanjske klinike*.

Marljivost i napore Uredništva te uspješne rezultate rada Pravne klinike prepoznao je i gradona-

Uredništvo biltena *Pro bono*

Glavni urednici

čelnik Grada Zagreba, gospodin Milan Bandić. Nakon što smo u trećem broju pisali o uspješno provedenoj humanitarnoj akciji *Veliko srce kliničara za mala srca Klaićeve*, kojoj se priključio i sam gradonačelnik, suradnja Grada Zagreba i Pravne klinike u Zagrebu nastavila se i dalje. U tom duhu delegacija sastavljena od *iskusnih* kliničara pod vodstvom prof. dr. sc. Alana Uzelca 20. siječnja 2014. godine posjetila je Ured gradonačelnika. Tada je gradonačelnik pobliže upoznat s dosadašnjim radom i organizacijom Pravne klinike. Više o susretu s gradonačelnikom, njegovom obećanju o novom prostoru i financijskoj pomoći za Pravnu kliniku te o poruci vrijednim volonterima možete pročitati u rubrici *Studentski kutak*.

Od ostalih zanimljivosti u časopisu izdvajamo članke o prekograničnom liječenju u zemljama EU-a, članak s generalnim osvrtom na zakonsko uređenje referenduma u RH i novi intervju, a obradili smo i mnoge druge pravne probleme s kojima nam se stranke obraćaju tražeći pravnu pomoć.

I za kraj, drago nam je što ste se odazvali našem pozivu za sudjelovanjem u poboljšanju časopisa i odabiru tema za buduće brojeve. Jedan od rezultata obostrane komunikacije su i fotografije kojima smo obogatili sve priče i članke u časopisu, a iste su djelo naše nove službene fotografkinje Melisse Bahonjić. Vaši komentari i kritike važni su nam kako bismo ovaj bilten nastavili prilagođavati potrebama korisnika besplatne pravne pomoći, drugim građanima i svim studentima Pravnog fakulteta.

S ciljem još boljeg petog broja biltena *Pro bono* i dalje se možete javljati na svima znanu e-adresu urednistvo.probono@gmail.com.

Toliko od nas, bacite se na čitanje!

Josip Kovilić i Bruno Milinković
Glavni urednici

PRO BONO

Bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta u Zagrebu

Nakladnik

Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Uredništvo

Josip Kovilić, Bruno Milinković, Marina Bartol-Hedžet, Maja Marta Martonja,
Marina Petrić, Andrea Dujmović, Lea Puljčan, Ana-Maria Čupić

Glavni urednici

Josip Kovilić, Bruno Milinković

Adresa i kontakt Uredništva

Pro bono - bilten Pravne klinike Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Tkalčićeva 48-50, 10 000 Zagreb, Republika Hrvatska

E-mail: urednistvo.probono@gmail.com

Web: <http://klinika.pravo.unizg.hr/pro-bono>

Facebook: <https://www.facebook.com/bilten.probono>

Lektori

Petra Petrović, prof.

Marko Bratković, mag.iur.

Ideja i realizacija naslovnice

Uredništvo biltena, Hrvatska udruga za mirenje

Službeni fotograf

Melissa Bahonjić

Grafička priprema

Gordana Vinter, Sveučilišna tiskara d.o.o., Zagreb

Tisak

Sveučilišna tiskara d.o.o. Zagreb, Trg maršala Tita 14

Naklada

600 primjeraka

3. godina izlaženja

Časopis izlazi 2 puta godišnje (jednom u semestru)

ISSN 1848-8439

Svi tekstovi i fotografije sadržani u biltenu *Pro bono* ne smiju se ni na koji način privatno ili poslovno koristiti, reproducirati ili mijenjati bez prethodnog pismenog dopuštenja Uredništva.

Sadržaj

UVODNA RIJEČ UREDNIŠTVA

Uvodna riječ glavnih urednika	I
-------------------------------------	---

TEMA BROJA

Alternativa parničnom postupku: kako još riješiti spor.....	1
---	---

VANJSKE KLINIKE

Vanjske klinike i projekt „Trostruko A za građane“	15
--	----

INTERVJU

Intervju: Mladen Klasić, dopredsjednik Hrvatske odvjetničke komore	20
--	----

GORUĆI PROBLEMI

“Europa bez granica”- prekogranično liječenje i zdravstveno osiguranje	24
O referendumu i ljudskim pravima: mogu li jedno s drugim?	28
Stjecanje prava na status roditelja njegovatelja.....	34
Prava pacijenata oboljelih od HIV-a u hrvatskom zdravstvenom sustavu	37
Štrajk hrvatskih liječnika i eventualne posljedice za pacijente.....	40
Intelektualno vlasništvo s osvrtom na autorsko pravo	44
Pravno savjetovanje tražitelja azila u Prihvatilištu Porin	48
Fiskalizacija za početnike – sve što biste trebali znati	50
Vodič kroz prekršajni postupak - prometni prekršaji	53
Imovinski odnosi bračnih drugova.....	56
Izmjene zakona i drugih propisa na snazi od 1. siječnja 2014.	58
<i>Street law</i> - pravo u praksi	63

STUDENSKI KUTAK

Promocija trećeg broja biltena Pro bono u Vijećnici Pravnog fakulteta	65
Humanitarni božićni domjenak Pravne klinike	66
Studentski zbor i studentski pravobranitelj: kada im se obratiti i što oni mogu učiniti za tebe	67
Kliničari u posjetu zagrebačkom gradonačelniku: Pravna klinika dobiva nove prostorije!.....	71
Erasmus students and the Zagreb Legal clinic (Strani studenti na razmjeni u Zagrebu i Pravna klinika).....	73

Pisanje članka za bilten *Pro bono*

– upute autorima

1) O biltenu Pravne klinike *Pro bono*

- *Pro bono* je bilten (časopis) Pravne klinike u Zagrebu, jedinice Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu koja pruža besplatnu pravnu pomoć građanima.
- U cijelosti ga izrađuje nekolicina studenata – volontera Pravne klinike i njihovih suradnika (dalje u tekstu: Uredništvo).
- Bilten izlazi semestralno (dva puta godišnje), a prvi je broj izašao u rujnu 2012.
- Bilten donosi zanimljivosti i aktualnosti iz rada Pravne klinike, intervjue i stručne članke relevantne pravne tematike utemeljene na stvarnim slučajevima s kojima su se stranke javile Pravnoj klinici, a svaki ima i zasebnu temu broja.
- Bilten je dostupan u tiskanom i elektroničkom obliku.
- Svaki novi broj biltena svečano se promovira u prostorijama Pravnog fakulteta u Zagrebu.

2) Tko i kako može sudjelovati u izradi

- Pisanje stručnih (pravnih) članaka u pravilu je namijenjeno volonterima Pravne klinike i pravnim praktičarima.
- I svi ostali zainteresirani (neovisno o tome jesu li volonteri Pravne klinike ili uopće studenti Pravnog fakulteta) mogu pisati ostale vrste tekstova (prigodne članke, kritike, sugestije i sl.) i obavljati različite poslove kao što su službena fotografiranja, grafička obrada, predlaganje tema, marketing, administrativno-tehnički zadaci itd.
- Jednom u ljetnom i jednom u zimskom semestru Uredništvo šalje studentskim mentorima Grupa u Pravnoj klinici obavijest

o potrebi pisanja članka unutar njihovih Grupa.

- Ta obavijest sadrži sljedeće podatke: koliko je članaka po Grupi potrebno napisati, okviran broj stranica, koji su rokovi za a) prikupljanje autora i tema i b) slanje gotovih radova uz ostale pojedivosti.
- Svatko zainteresiran za bilo kakav rad u biltenu može se javiti na urednistvo.probono@gmail.com.

Zahvaljujemo i ostalima koji su svojim fotografijama i ilustracijama doprinijeli izgledu *Pro bono* 4: volonteri PK (dio „Vanjskih klinika“), Vanja Svalina („Prihvatilište Porin“), ivooog@gmail.com (dio „Domjenka“), Neven Udovičić (dio „O referendumu“ i dio teme broja).

3) Tehničke upute

- Autor je u pravilu slobodan u izboru naslova i teme koju će obrađivati, ali Uredništvo ih naknadno ipak može izmijeniti.
- U odabiru teme autor je dužan pripaziti da nije riječ o (gotovo) identičnoj temi iz prethodnih brojeva biltena *Pro bono* i blogova objavljenih na <http://klinika.pravo.unizg.hr/blog>.
- Svaki članak mora započeti istaknutim naslovom i imenom autora, nakon čega slijedi uvod (2-5 rečenica) pisan u trećem licu.
- Propisani font je *Times New Roman*, veličina 9, prored 1 (uz redove razmaka iza naslova i podnaslova) uz obostrano poravnanje.
- Uz fond fotografija, slika, shema i grafika kojima raspolaže Uredništvo, uputno je da autor prilikom slanja teksta priloži i **a)** svoje (čim kvalitetnije) fotografije (s naznačenim izvorom) (fotografije u izvornoj veličini potrebno je slati zasebno kao privitke, a nemojte

ih ubacivati u *Word* dokument; u njemu eventualno naznačite gdje želite da se one nalaze) te **b)** ostalo što želi u svom članku (npr. naglasiti da dio teksta bude istaknut u posebnom okviru ili napomenuti koji opis želi ispod fotografije/sheme koju prilaže i sl.).

- U člancima vrijede uvriježena pravila citiranja i popisivanja literature koja se koriste u pisanju stručnih radova (između ostalog, obavezno je koristiti fusnote i naznačiti korištene izvore)
- Svi tekstovi pravne tematike u pravilu moraju biti utemeljeni na pravnom mišljenju provjerenom (potpisanom) od strane akademskog mentora pojedine Grupe. Iznimno, u dogovoru s Uredništvom biltena i studentskim mentorima Grupe, moguće je napisati i članak koji nije utemeljen na pravnom mišljenju, ali ga je prije slanja provjerio akademski mentor.
- Akademski mentori moraju odobriti i ostale tekstove (intervjue, aktualnosti, putovanja i sl.).
- Svaka Grupa zasebno određuje moraju li tekstovi prvotno proći i kontrolu studentskih mentora.
- **Konačne verzije** tekstova članaka dostavljaju se na elektroničku adresu urednistvo.probono@gmail.com u za to predviđenim rokovima – naknadne izmjene bit će moguće samo iznimno, kada to Uredništvo samostalno ocijeni potrebnim ili prema uputama lektora, grafičara, vodstva Pravne klinike i sl.
- Svi će tekstovi nakon slanja Uredništvu biti lektorirani, ali autorima preporučamo da prije slanja tekstove pravopisno provjere na <http://hascheck.tel.fer.hr>

Upute autorima objavljuju se u broju 4, a vrijede za broj 5 biltena.

Alternativa parničnom postupku: kako još riješiti spor

BRUNO MILINKOVIĆ, ANDREA DUJMOVIĆ

Sudski parnični postupak nije jedini, a često ni najprikladniji način za rješavanje određenog spora: sudovi su pretrpani, troškovi su visoki, parnice se mogu znatno odužiti. Ako takav scenarij želite izbjeći, članak koji slijedi bi vas svakako trebao zanimati.

Alternativni načini rješavanja sporova se nerijetko pokazuju kao bolje i ekonomski isplativije rješenje, a ovdje stavljamo težište na njihova dva glavna oblika - mirenje i arbitražu.

I. ALTERNATIVNI NAČINI RJEŠAVANJA SPOROVA - OPĆENITO

Moderan način života svojom užurbanošću i sve većom dinamičkom međuljudskih odnosa povlači i povećan broj nesuglasica, svađa, sporova i trzavica. U takvim situacijama većina će posegnuti za tužbom i svoj će problem rješavati putem parničnog postupka, a ovaj će se tekst bazirati upravo na načinima kako isti izbjeći.

Republika Hrvatska u zadnje vrijeme, u skladu s globalnim tendencijama, radi na razvijanju sustava alternativnog rješavanja sporova. U taj sustav ulaze svi izvansudski načini rješavanja sporova koji primjenama različitih metoda vode istom cilju, rješenju određenog spora. Postavljeni pravni okvir (zasad) nije ostvario svoj puni potencijal u vidu planiranog broja predmeta podvrgnutih alternativnim načinima okončavanja sporova. Prema dostupnim podacima uvelike zaostajemo za SAD-om, gdje na miran način završi gotovo nestvarnih 90 % predmeta. Ta je brojka u RH znatno manja.

Uz mirenje i arbitražu, alternativna je metoda i rana neutralna procjena spora kojom stranke

dobivaju priliku realno sagledati izgleda za uspjeh i tako mogu lakše odlučiti isplati li im se uopće upuštati u parnicu. Nadalje, u SAD-u stranke imaju mogućnost čuti neobvezujuću evaluaciju rezultata spora (nakon početka spora, ali prije stadija glavne rasprave). Poznajemo još i nagodbenu konferenciju pred sućem te nagodbeni tjedan.

„Alternative dispute resolution“ (ADR) je kratica koja je uvriježena kao općeprihvaćeni pojam, a koristi se i u RH.

Relevantni pravni izvori na snazi u Republici Hrvatskoj jesu:

- *Zakona o mirenju* (NN 18/11)
- *Zakona o arbitraži* (NN 88/01)
- *Zakona o Hrvatskoj gospodarskoj komori* (NN 66/91, 73/91) i *Zakona o obrtu* (NN 143/13)
- *Zakona o parničnom postupku* (NN 53/91, 91/92, 58/93, 112/99, 88/01, 117/03, 88/05, 02/07, 84/08, 123/08, 57/11, 148/11, 25/13)
- *Obiteljskog zakona* (NN 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11)
- *Zakona o kaznenom postupku* (NN 152/08, 76/09, 80/11, 121/11, 91/12, 143/12, 56/13, 145/13)

- *Zakona o radu* (NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13)
- *Zakona o obveznim odnosima* (NN 35/05, 41/08, 125/11), koji u članku 321. omogućava ugovornim stranama da, ako dođe do spora oko tumačenja ugovora, prepuste trećoj osobi rješavanje spora izvan suda na miran način i tumačenje smisla, domašaja i odredbi ugovora

Na međunarodnoj razini ovo je područje regulirano smjernicama i preporukama. Republika Hrvatska je od 1. 7. 2013. punopravna članica Europske unije te je za nas značajan njezin pravni ustroj. Tu je potrebno spomenuti *Zelenu knjigu o alternativnim načinima rješavanja sporova u građanskom i trgovačkom pravu* i *Direktive EU o mirenju u građanskim i trgovačkim predmetima, o prekograničnim kreditnim transferima i o naložima za zaštitu potrošačkih interesa*. Ujedinjeni narodi, kao organizacija s idealima svjetskog mira i sigurnosti, također promiču alternativne metode rješavanja sporova putem kojih se postiže razvijanje dobrosusjedskih odnosa i širenje tolerancije. U tu svrhu postoje UNCITRAL-ova *Pravila o mirenju* (1980.) i *Model zakona o međunarodnom trgovačkom*

mirenju iz 2001. godine. Vijeće Europe je ukazalo na nužnost učinkovitosti i dostupnosti pravosuđa građanima pa ga je nastojalo rasteretiti svojim *Preporukama u obiteljskoj medijaciji, o mirenju u građanskim i kaznenim predmetima te o alternativama sudskom postupku između upravnih tijela i privatnih stranaka*.

II. MIRENJE

1. Uvod

Suvremene demokratske države nastoje građanima i pravnim osobama omogućiti efektivnu i pravodobnu pravnu zaštitu. S druge strane, upravo razvoj demokracije rezultira velikim brojem sudskih postupaka. Kako riješiti tu pomalo apsurdnu situaciju? Rješenje se na izgled nameće samo po sebi: učinkovitija judikatura, ali i korištenje drugih, alternativnih načina rješavanja sporova s mirenjem (*koncilijacijom, posredovanjem, medijacijom*) prepoznatim kao jednom od najprikladnijih modaliteta rješavanja sporova. Premda se često sva četiri izraza koriste kao sinonimi, teoretičari ih razvrstavaju u:

- mirenje ili koncilijaciju kao riječi koje ističu sâm cilj kojem postupak stremlji
- posredovanje ili medijaciju kao drugi par koji naglašava postupak i funkciju neutralnog trećeg

Razlikujemo **sudsko** i **izvansudsko mirenje** pa se sve daljnje odredbe o mirenju u kojima se spominje sud odnose na sudsko iz jednostavnog razloga njegova održavanja na sudu, dok se analiza mirenja u centrima za mirenje referira na izvansudsko mirenje.

2. Zakon o mirenju

Republika Hrvatska je 2003. godine donijela *Zakon o mirenju* kojim je stvorila pravni okvir za rje-

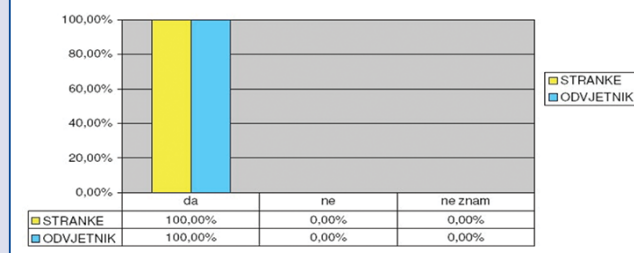
Na jednome mjestu donosimo pregled svih karakteristika mirenja koje držimo povoljnima. Navedeni će razlozi vjerojatno mnoge potaknuti na razmišljanje o tome je li parnični postupak najbolja opcija za njih.

POZITIVNE STRANE MIRENJA

- dobrovoljan postupak (*načelo dispozitivnosti*)
- neformalan postupak koji sadrži samo nekoliko svima razumljivih pravila (*načelo fleksibilnosti i neformalnosti*)
- povjerljiv postupak - uklonjen je rizik od otkrivanja poslovnih tajni i gubitka reputacije (*načelo povjerljivosti*)
- stranke vlastitim riječima iznose svoju stranu priče
- stranke aktivno sudjeluju i iznose slobodno sve što je relevantno
- ono što je pravno relevantno nije uvijek presudno (vođenje pregovora na temelju interesa, a ne prava po tzv. „harvardskoj metodi“)
- stranke imaju kontrolu nad tijekom postupka i mogu ga okončati u svakom trenutku
- sporazumno biranje osobe izmiritelja
- stranke u potpunosti kontroliraju sadržaj nagodbe
- u mirenju nije važno koja je stranka u pravu niti je težište na pravnim propisima
- stranke uspostavljaju komunikaciju i grade međusoban odnos
- u slučaju mirenja pred sudom, ono se provodi u ugodnoj atmosferi sastanaka u prostorijama odvojenim od sudnica
- mirenjem se postiže obostrano zadovoljstvo zajedničkim rješenjem
- vremenski kraći postupak, najčešće okončan na prvim nekoliko sastanaka (*načela usmenosti, hitnosti i učinkovitosti*)
- znatno niži troškovi uz moguć dogovor o njihovoj raspodjeli (*načelo ekonomičnosti*)
- omogućuje razne kreativne mogućnosti za rješenje spora (sudska odluka pruža samo jednu uobičajenu soluciju)
- u mirenju je isključen rizik nepovoljne sudske odluke
- nagodba od zajedničkog interesa daje strankama manje povoda za njeno osporavanje
- nagodbu u mirenju stranke dobrovoljno izvršavaju, što isključuje potrebu za vođenjem sudskog ovršnog postupka
- izmiritelj mora okončati mirenje ako uoči nesavjesno ponašanje stranke, čime se izbjegavaju eventualne negativne posljedice
- iako mirenje najčešće završava povoljno (nagodbom), strankama uvijek ostaje sud kao alternativno rješenje

Biste li postupak mirenja preporučili drugim strankama i/ili odvjetnicima?

Izvor ankete: www.vtsrh.hr

šavanje sporova mirenjem. Time je postala jedna od rijetkih zemalja koja je (već tada) to učinila.

Zakon o mirenju sadrži glavnu namenu relevantnih odredaba o institutu mirenja – on obrađuje mirenje u građanskim, trgovačkim, radnim i drugim sporovima o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati. Njegove se odredbe primjenjuju i na druge sporove ako to dozvoljava priroda odnosa iz kojeg spor potječe i ako posebnim zakonom za takve sporove nisu određena kakva druga pravila te na situacije gdje koja od stranaka prebiva/boravi ili ima sjedište izvan teritorija RH. Zakonodavac njime nastoji olakšati korištenje instituta mirenja, istodobno razvijajući svijest o njegovim prednostima. Ako ocijeni da postoji mogućnost rješavanja spora mirenjem, tijelo koje vodi sudski, upravni ili drugi postupak će preporučiti strankama da spor tako i pokušaju riješiti.

3. Definicija i glavna obilježja mirenja

MIRENJE je „svaki postupak, bez obzira na to provodi li se u sudu, instituciji za mirenje ili izvan njih, u kojem stranke nastoje sporazumno riješiti spor i spriječiti buduće konflikte uz pomoć jednog ili više izmiritelja koji strankama pomažu postići nagodbu, bez ovlasti da im nametnu obvezujuće rješenje.“ Upravo se iz tog razloga mirenje još naziva potpomognutim pregovaranjem. Ono omogućava da se i vrlo zahtjevni sporovi riješe na obostrano zadovoljstvo stranaka, uz uštedu vremena i novca te uz minimalan stres koji je karakterističan za tradicionalne načine rješavanja sporova.

4. Tko i gdje provodi mirenje?

Postupak mirenja provodi IZMIRITELJ na temelju sporazuma

(dogovora) stranaka u INSTITUCIJI ZA MIRENJE – pravnoj osobi, tijelu pravne osobe ili njevoj ustrojstvenoj jedinici. Izmiritelj svoje zadaće obavlja stručno i nepristrano, vodeći računa o obznanjivanju okolnosti koje njegovu objektivnost dovode u pitanje.

Listu izmiritelja (medijatora) na sudu ili u centru za mirenje čine mahom pravnici (suci, odvjetnici...), ali i stručnjaci iz drugih profesija, poglavito u predmetima koji nisu pravne prirode ili njihova osjetljivost iziskuje još neka posebna znanja (inženjeri, socijalni radnici, psiholozi, liječnici, ekonomisti...). Budući da u postupku mirenja uz stranke mogu sudjelovati i njihovi punomoćnici ili savjetnici koji poznaju pravo, nema bojazni od nestručnosti u situacijama kada mirenje u pravnim predmetima vode izmiritelji koji nisu pravnici. Isto tako, ključna osobina izmiritelja je mogućnost stvaranja zdravog i interaktivnog odnosa sa strankama u kojima je izmiritelj sposoban razviti određenu empatiju prema sudionicima u postupku te im tako dati do znanja kako je i njemu stalo da se mirenje uspješno i okonča – pomirenjem.

Uz one zakonske, izmiritelj ima i određena prava i dužnosti koje proizlaze iz *Etičkog kodeksa izmiritelja* kao skupa etičkih načela čija primjena osigurava uspješno provođenje postupka mirenja. Neka od njih su:

- upoznavanje stranaka s postupkom mirenja i poštivanje njihove autonomije (volje)
- nepristrano, neovisno i jednako ophođenje prema svim sudionicima postupka
- izgrađivanje odnosa povjerenja i poštovanja među strankama
- pravo na nagradu i naknadu troškova neovisno o ishodu (osim ako se navedenog ne odrekne)
- promicanje i poticanje mirenja
- kolegijalnost

5. Početak i tijek postupka mirenja

Važno je znati kako je mirenje moguće pokušati bez obzira vodi li se o predmetu spora sudski, arbitražni ili drugi postupak.

Kako biste se upustili u postupak mirenja dovoljno je prihvatiti prijedlog stranke ili suca za pokretanje tog postupka, osim u slučajevima gdje postoji obveza pokretanja tog postupka (vidi odlomak niže) ili je drugačije ugovoreno. Dakle, nije potrebno unaprijed sklopiti sporazum u kojem se stranke obvezuju na rješavanje potencijalnih sporova putem mirenja (iako je takav sporazum preporučljiv prvenstveno između poslovnih partnera – vidi više u istaknutom okviru „*Klauzule o mirenju*“).

Obveza pokretanja postupka mirenja postoji rijetko:

1. članak 186.a *Zakona o parničnom postupku* – tužba protiv Republike Hrvatske
2. članak 270. *Zakona o radu* – neki kolektivni radni sporovi
3. članak 44. *Obiteljskog zakona* – posredovanje kod razvoda braka (pod određenim pretpostavkama)

Nakon pojedinačnog prijedloga za mirenje, sud će drugu stranku pozvati da se očituje o prijedlogu u roku od 15 dana. Mirenje može predložiti i raspravni sudac po službenoj dužnosti (*ex officio*) kada zaključi da je mirenje najprikladnija metoda rješavanja spora s obzirom na prirodu predmeta i ponašanje sudionika u dotadašnjem dijelu postupka. Postupak mirenja će započeti najkasnije u roku od 30 dana od dana primitka pozitivnog odgovora svih stranaka na prijedlog kojim se predlaže pokretanje mirenja, a mora završiti u roku od 60 dana od dana tog pristanka na mirenje.

Ipak, ako strankama navedeno vrijeme ne bude dovoljno za sklapanje nagodbe, spomenuti se rok može produžiti za još najviše 60 dana uz njihov pisani sporazum. U slučaju da stranke ni u prvotnom ni u eventualnom daljnjem roku ne sklope nagodbu, sudac zadužen za njihov predmet dužan je nastaviti parnični postupak.

Sporazumno se određuju pravila provođenja postupka mirenja, primjerice tko će biti izmiritelj i njihov broj, ali je tu odluku moguće prepustiti i instituciji za mirenje ili trećoj osobi. Svaka stranka snosi svoje troškove, no stranke se mogu drugačije dogovoriti. Troškove postupka mirenja stranke snose u jednakim dijelovima, tj. sukladno posebnom zakonu ili pravilima institucija za mirenje.

Izmiritelj može sudjelovati u sastavljanju nagodbe i predlagati njezin sadržaj. Ako je stranke pristanu sklopiti, ona je za njih obvezujuća. Nagodba može biti i ovršna isprava u slučaju kada je u njoj utvrđena kakva obveza na činidbu, uz izjavu obvezanika o neposrednom (izravnom) dopuštenju ovrhe (tzv. klauzula ovršnosti). Ovrha nagodbe će se odbiti:

- ako je sklapanje nagodbe nedopušteno
- ako je nagodba protivna javnom poretku
- ako je njen sadržaj neprovediv ili nemoguć

Svi znamo kako smo vremenski često limitirani prekluzivnim i zastarnim rokovima nakon čijeg proteka se ne možemo uspješno služiti sredstvima prisile u cilju realizacije svojih prava. Korištenje instituta mirenja neće ugroziti pravo stranaka da svoj predmet riješe u sudskom, arbitražnom ili drugom postupku u slučaju da mirenje nije uspjelo. Iz tog razloga se pokretanjem mirenja zastara prekida. Kada je mirenje

okončano bez sklapanja nagodbe, predmnijeva se da prekida nije bilo (od ovoga se odstupa ako stranka poduzme u roku od 15 dana radnju pred sudom ili drugim nadležnim tijelom s ciljem utvrđivanja, osiguranja ili ostvarenja tražbine – tada se smatra da je zastara prekinuta već samim trenutkom pokretanja postupka mirenja). Isto tako, ako je posebnim propisom određen rok za podnošenje tužbe, taj rok ne teče dok mirenje traje, a započeti će ponovno teći istekom petnaestog dana od dovršetka mirenja.

Ako su se stranke sporazumjele o provođenju mirenja i izrijekom se obvezale da neće pokretati ili nastavljati sudske, arbitražne ili druge postupke, takav sporazum ima obvezujući učinak. U tom slučaju sud, arbitri ili druga tijela kod kojih se pokrene postupak o istom predmetu spora odbacit će na zahtjev druge stranke akt kojim se postupak pokreće ili nastavlja.

Za prekogranične sporove relevantne su odredbe članaka 21. do 24. *Zakona o mirenju*.

6. Dovršetak mirenja

Mirenje će biti dovršeno na jedan od ovih pet načina:

- ako jedna stranka uputi drugim strankama i izmiritelju pisanu izjavu o odustajanju od postupka mirenja, osim ako u postupku nakon odustajanja jedne stranke sudjeluju dvije ili više stranaka koje su voljne nastaviti mirenje
- ako stranke upute izmiritelju pisanu izjavu o dovršetku postupka
- odlukom izmiritelja o obustavi mirenja, nakon što je o tome strankama bila dana prilika da se izjasne, a zbog toga što daljnje nastojanje da se postigne mirno rješenje spora više nije svrhovito

- ako se nagodba ne sklopi u roku od 60 dana od početka mirenja, odnosno u drugom roku u skladu sa sporazumom stranaka
- sklapanjem nagodbe

7. Povjerljivost mirenja

Jedna od bitnih karakteristika samog postupka mirenja je **povjerljivost**. Izmiritelj je dužan čuvati sve informacije koje sazna od stranaka i trećih osoba. Iznimno, podatke ne mora čuvati ako ih je po zakonu dužan priopćiti ili je to neophodno za provedbu ili ovrhu nagodbe.

Ako vas plaši da će se neuspjelo mirenje na bilo koji način iskoristiti protiv vas, neka vas ohrabri okolnost kako se vaš prijedlog/pristanak na postupak mirenja ne smije iznositi ili reflektirati u bilo kojem sudskom, arbitražnom ili drugom postupku. To se proteže i na sve činjenice, izjave i prijedloge, odnosno sve izneseno tijekom neuspjelog mirenja. Iznimno, ovi se podaci mogu upotrijebiti u drugom postupku kao dokaz samo ako je to nužno za zaštitu javnog poretka (pod uvjetima i u mjeri koju iziskuje zakon) ili provedbu/ovrhu nagodbe.

8. Mirenje u Republici Hrvatskoj

Ministarstvo pravosuđa započelo je 2006. pilot-projekt pod nazivom „*Mirenje pri sudovima*“. Postupci mirenja se mogu voditi na svim redovnim i specijaliziranim prvostupanjskim i drugostupanjskim sudovima (općinski, županijski, trgovački i Visoki trgovački sud) u svim fazama sudskog postupka, što uključuje i žalbeni postupak. Naravno, u žalbenom postupku mirenje se rjeđe koristi jer je u toj fazi postupka jedna strana ipak u prednosti na temelju već donesene odluke u prvom stupnju. Postupke provode isklju-

Hrvatska udruga za mirenje

Hrvatska udruga za mirenje osnovana je 2003. godine „na entuzijazmu i vjeri osnivača u način rješavanja sporova koji se temelji na dijalogu, uvažavanju te razumijevanju stajališta i interesa suprotstavljenih strana.“ U okviru Centra za mirenje provode se postupci mirenja uz

sudjelovanje izmiritelja koji se nalaze na listi izmiritelja Hrvatske udruge za mirenje. U Centru za mirenje HUM-a u 2013. vodilo se dvadesetak postupaka mirenja. Neki od predmeta tih postupaka bili su isplate dugovanja, naknada štete, smetanje posjeda, dioba bračne stečevine, otkaz ugovora o radu, skrbništvo, razvrgnuće suvlasništva (...). Pravna klinika Pravnog fakulteta u Zagrebu i HUM sklopili su Sporazum o suradnji.

Adresa: Teslina 1/1, Zagreb

Tel/Fax: 01/ 48 11 283

Web: www.mirenje.hr

E-mail: hum.mirenje@gmail.com

Kako postati izmiritelj?

Izmiritelj(ica) može biti ona(j) tko uspješno završi osnovnu obuku za izmiritelje u trajanju od najmanje 40 sati, nakon čega postoji mogućnost dobrovoljne registracije u *Registru izmiritelja* koji vodi Ministarstvo pravosuđa, Dežmanova 6, Zagreb.

Registracija se provodi popunjavanjem pisanog zahtjeva i prilaganjem određenih dokumenata. O upisu u Registar donosi se rješenje. Registrirani izmiritelj dužan je svake dvije godine, računajući od datuma upisa u Registar, dostaviti certifikat akreditirane institucije za mirenje o provedenoj dopunskoj obuci.

Samo pripazite, jer izmiritelji prema Ivanu Matešiću, medijatoru iz Splita, trebaju imati:

- slobodu, samostalnost, principijelnost izviđača
- upornost mrava
- aktivni humanizam Gandhija
- požrtvovnost, čovjekoljublje Majke Tereze
- dostojanstvo, povjerljivost nadbiskupa
- genijalnost nobelovca
- kreativnost, dosjetljivost, snalažljivost odvjetnika
- neposrednost, šarm, osmijeh filmske zvijezde
- koncentraciju budističkog svećenika
- optimizam brodolomca
- psihofizičku snagu i izdržljivost olimpijca
- kulturu i vještinu govorničtva Demostena
- samokontrolu i vještinu komuniciranja diplomata
- debelu kožu nilskog konja

čivo suci sa završenom obukom za mirenje. Kao bitnu ističemo činjenicu kako sudac izmiritelj u postupku mirenja ne može biti osoba kojoj je povjereno suđenje u istom postupku. U vezi s pokretanjem postupka mirenja pred sudom, stranke svoj postupak mogu podvrgnuti mirenju prije ili tijekom već započetog parničnog postupka, čak i nakon njegovog završetka (ovo posljednje onda kada svoje odnose žele regulirati drugačije od onoga kako su regulirani donesenom sudskom presudom).

Izvansudsko mirenje se dugi niz godina uspješno provodi pri:

- Centru za mirenje Hrvatske udruge za mirenje (HUM)
- Centru za mirenje pri Hrvatskoj gospodarskoj komori
- Centru za mirenje pri Hrvatskoj udruzi poslodavaca
- Centru za mirenje pri Hrvatskoj obrtničkoj komori
- Centru za mirenje pri Hrvatskoj odvjetničkoj komori
- Uredu za socijalno partnerstvo Vlade Republike Hrvatske
- Centru za socijalnu skrb
- Stručnim službama za izvansudsku nagodbu (*u slučajevima kaznenih djela maloljetnika i mladih punoljetnika*)

Također, mirenje se može provesti i izvan spomenutih centara.

Već smo istaknuli kako je razvoj adekvatnog sustava alternativnog rješavanja sporova od velike važnosti za učinkovito pravosuđe pa stoga ne čude naponi Vlade i ministarstava na tome planu. Uz već spomenuti projekt kojim je pokrenuto mirenje pred domaćim sudovima, Ministarstvo pravosuđa osnovalo je i Povjerenstvo za alternativne načine rješavanje sporova čiji je zadatak praćenje razvoja alternativnih načina rješavanja sporova, praćenje proved-

be postojećih programa te predlaganje mjera za unapređenje, a donesena je i Strategija reforme pravosuđa čiji je sastavni dio šira uporaba mirenja. Valja spomenuti i PHARE 2005 PROJEKT (u trajanju od veljače 2008. do studenog 2009. godine) koji je za cilj imao osiguranje lakše dostupnosti "pravde" (pravne zaštite) kroz razvoj alternativnog načina rješavanja sporova, a financiran je od strane Europske unije.

Ako ste još skeptični *a propos* odabira mirenja za rješavanje vašeg spora, probajte odgovoriti na neka od niže navedenih pitanja - ako je odgovor na bilo koje od ovih pitanja potvrđan, svakako razmislite o postupku mirenja.

- Vaš sudski postupak traje godinama?
- Želite razriješiti konflikt na način koji odgovara svima?
- Želite vlastito rješenje spora u čijem kreiranju aktivno sudjelujete?
- Želite postupak u kojemu i vi i protivna stranka imate potpunu kontrolu?
- Želite konačno ispričati svoju stranu priče?
- Želite mirno nastaviti sa svojim životom bez stresa koji prati vaš spor?
- Želite se ispričati ili oprostiti?

9. Koji su sporovi uopće prikladni za mirenje?

Kao što je već istaknuto, mirenje se može provoditi u sporovima o pravima kojima stranke mogu slobodno raspolagati (npr. pravo vlasništva – stan, auto, knjiga; neka novčana potraživanja itd.). **Vrsta spora nipošto nije odlučna za uspjeh procedure mirenja, daleko je važnija volja da nastali spor stranke okončaju na najbezbolniji način.**

Klauzule o mirenju

Razgovor s praktičarima ukazuje na činjenicu koja svakako ne ide u prilog nastojanjima da se klasičan parnični postupak u što većoj mjeri zamijeni dostupnim alternativama. Naime, u praksi sklapanja ugovora još uvijek nije u dovoljnoj mjeri zaživio običaj po kojem ugovorne strane u tekstove svojih ugovora ubacuju klauzule u kojima se obvezuju da će sve možebitne sporove rješavati arbitražom, mirenjem ili nekim drugim alternativnim načinom rješavanja spora. U ugovore se pak najčešće uvrštava dužnost sporazumnog rješavanja problema putem pregovora te podredno, parnica pred nadležnim sudom. To se lako objašnjava time što ljudi u vrijeme sklapanja ugovora ne razmišljaju dovoljno o mogućnosti nastanka spora, a kamoli o tome kako ga izbjeći. Prilikom sastavljanja ugovora za očekivati je kako među strankama još uvijek nema tenzija i kako odnosi nisu narušeni pa često ne razmišljaju preventivno. Nažalost, ne postoji garancija održanja dobrih odnosa u budućnosti, stoga se integriranje jedne od niže predloženih klauzula doima mudrom odlukom. Jednom ugovorena, klauzula o mirenju obvezuje, a u nju je moguće dodati i ime izmiritelja, odnosno ime konkretnog Centra za mirenje čija će se pravila primijeniti u slučaju spora.

Primjeri:

1) Obvezno pregovaranje pa supsidijarno mirenje

Sve sporove iz ovog ugovora ili u vezi s njim, uključujući i spor koji se odnosi na pitanja njegovog valjanog nastanka, povrede ili prestanka, kao i na pravne učinke koji iz toga proistječu, stranke se obvezuju prvo pokušati riješiti međusobnim pregovorima. Ako stranke pregovorima ne uspiju riješiti spor u roku od ___ dana, obvezuju se pokušati riješiti ga mirenjem.

2) Obvezno mirenje

Sve sporove iz ovog ugovora ili u vezi s njim, uključujući i spor koji se odnosi na pitanja njegovog valjanog nastanka, povrede ili prestanka, kao i na pravne učinke koji iz toga proistječu, stranke se obvezuju prvo pokušati riješiti mirenjem.

Navedene je klauzule moguće još osnažiti odredbama poput:

- a) Ugovorne strane izričito se obvezuju da prije okončanja postupka mirenja ne mogu pokrenuti sudski postupak ili
- b) Stranke se obvezuju da neće okončati mirenje prije nego što svaka stranka u zajedničkom sastanku ne da barem svoju uvodnu izjavu.

Potencijalne dodatne odredbe:

- a) Za osobule izmiritelja određuju se _____, a Centar za mirenje čija će se pravila primijeniti je _____.
- b) Mirenje će započeti najkasnije ___ dana nakon što jedna od stranaka drugoj/drugima pošalje zahtjev za mirenjem, a neće trajati dulje od ___ dana, osim ako se sve stranke izričito ne dogovore drugačije.
- c) Ukoliko se mirenjem ne postigne potpuni sporazum među strankama temeljem kojeg je spor okončan, spomenuti spor će se ili konačno riješiti arbitražom, u skladu s pravilima _____ arbitražnog centra ili će isključivu nadležnost imati trgovački/građanski sud u _____.

Ipak, ispostavilo se da su trgovački sporovi (posebice građevinski sporovi, sporovi za naknadu štete i sporovi o intelektualnom vlasništvu) izrazito pogodni za ovakav način rješavanja spora. Naime, ovi sporovi čine većinski udio u odnosu na ostale po broju predmeta podvrgnutih mirenju, a i kod njih se brže dolazi do rješenja. Uzrok tome vjerojatno leži u činjenici da se stranke involvirane u ove postupke (prvenstveno su to predstavnici trgovačkih društava i drugih pravnih osoba) mogu emotivno distancirati od spora pa su spremnije na kompromis.

Usprkos dijametralno suprotnom karakteru u odnosu na trgovačke sporove, obiteljski su se sporovi također pokazali podobnima za medijaciju (razvod braka, sporovi koji uključuju djecu...). Nažalost, u praksi se to često svodi na puki formalizam koji rezultira dodatnim odugovlačenjem postupka. Mirenje ja atraktivno i strankama koje žele zaštititi svoju privatnost, odnosno poslovne podatke pa sporovi poput onih unutar iste korporacije čine treću skupinu predmeta podobnih za mirenje.

Postoje odnosi u kojima jedna strana od početka ima slabiju poziciju pa su tako npr. potrošači skupina koju društvo nastoji posebno zaštititi, najčešće tako da je jača strana primorana potrošaču ponuditi nagodbu ili mirenje. Sličnu preporuku daje i Europska unija.

10. Dodatno o financijskom aspektu postupka mirenja

Iako definitivno mnogo povoljnije od parnice, mirenje ipak nije postupak bez ikakvih troškova pa tako npr. *Pravilnik o postupanju u postupku mirenja pri Visokom trgovačkom sudu RH* navodi kako je postupak mirenja besplatan, osim ako dođe do sklapanja sudske nagodbe, za što se plaća

Iz perspektive sudaca...

Kako ovaj tekst ne bi ostao samo na teorijskoj razini, razgovarali smo s nekim sucima koji su nam iznijeli vlastita iskustva.

Na Općinskom građanskom sudu u Zagrebu suci se trude postići kompromisno rješenje od trenutka kada se spis nađe na njihovom stolu. Budući da su suci ti koji imaju neposredan doticaj sa strankama i svjedocima, mogu imati realan uvid u problematiku predmeta i na neformalnoj razini pružiti strankama pravnu procjenu njihova spora i samim time im predočiti izgleda za uspjeh. Ipak, suci znaju da uspjeh u pronalaženju takvog rješenja ovisi prvenstveno o strankama i njihovim punomoćnicima pa je i najboljem sucu nemoguće postići kompromis kod onih stranaka koje od samog početka gorljivo ustraju u ishođenju presude, negirajući tako svaku mogućnost alternative. Treba napomenuti da troškovi parnice često nisu zanemarivi, a stranke mogu uštedjeti vrijeme i novac ako se odluče odmah okončati spor (sudskom nagodbom). Kod sklapanja sudske nagodbe težište je na pravu, stranke konačno rješavaju pravna pitanja te svi mogu biti zadovoljni: i stranke i sudac koji je uspješno još jedan predmet priveo kraju. Mirenje je postupak koji se vodi pred sucem izmiriteljem koji se ponovno treba upoznati s cijelim slučajem, čime se dodatno može odužiti proces nalaženja rješenja. S druge pak strane, stranke su u tom postupku manje vremenski limitirane pri iznošenju svojih argumenata, dok je situacija bitno drugačija u parničnom postupku gdje se sudac zbog svog opsega poslova manje može posvetiti razgovoru koji odlikuje mirenje.

Zbog svega iznesenog ne čudi kako neki od sudaca smatraju da sudska nagodba ponekad može biti efektivnije rješenje od eventualnog mirenja.

sudska pristojba u iznosu do najviše 400,00 kuna. Pojedini centri za mirenje baziraju se na *pro bono*, tj. besplatnom i volonterskom radu ili je njihov rad potpomognut financijskim sredstvima države ili neke organizacije/udruge, dok drugi naplaćuju određene naknade za svoje usluge. Točne tarife moguće je saznati kontaktiranjem pojedinog centra.

11. Mirenje i Zakon o parničnom postupku kao *lex specialis*

Građanski parnični postupak slovi kao redovan i u praksi uvriježen put zaštite određenih prava. On završava presudom kojom sud odlučuje o osnovanosti tužbenog zahtjeva; njome se, kao aktom državne suverenosti, konkreti-

ra pravilo sadržano u apstraktnoj pravnoj normi. Pisano izrađena presuda mora imati uvod, izreku i obrazloženje. Izreka kao najvažniji dio presude sadrži odluku suda o prihvaćanju ili odbijanju pojedinih zahtjeva koji se tiču glavne stvari i sporednih traženja te odluku o postojanju ili nepostojanju tražbine istaknute radi prebijanja.

Drugi način okončanja parničnog postupka, pravno izjednačen s pravomoćnom presudom, jest sudska nagodba.

Novelom *Zakona o parničnom postupku* (ZPP) koja je stupila na snagu s prvim danom listopada 2008. godine, u njega je uneseno mirenje kao nova opcija rješavanja sporova, što je svakako još jedan korak naprijed u proklamiranju tog instituta.

Izvor: arhiva Uredništva

Člankom 186.a ZPP-a obrađen je jedan od slučajeva obveznog mirenja: osoba koja namjerava podnijeti tužbu protiv Republike Hrvatske dužna se prije podnošenja tužbe obratiti sa zahtjevom za mirno rješenje spora državnom odvjetništvu.

Pokazalo se kako je taj oblik mirnog rješavanja spornih odnosa vrlo uspješan i koristan jer je tako u razdoblju od 2006. do 2010. riješeno gotovo 7000 sporova, uz vrijednost sklopljenih nagodbi u iznosu koji premašuje 250 milijuna kuna.

Hrvatska prakticira dobrovoljni sustav upućivanja predmeta na mirenje, što se vidi iz odredbe članka 186.d ZPP-a:

sud može tijekom cijeloga parničnog postupka strankama predložiti da spor riješe u postupku mirenja pri sudu ili izvan suda. Ako stranke suglasno predlože ili prihvate spor riješiti mirnim putem pred sudom, bez odgode će se odrediti ročište radi pokušaja mirenja na koje se pozivaju stranke, njihovi zastupnici i opunomoćenici ako ih imaju. Nagodba sklopljena u postupku mirenja provedenom u sudu ima značaj sudske nagodbe.

Sud će stranke uputiti da se u roku od osam dana jave centru za mirenje kada stranke prethodno prilože sporazum kojim predlažu mirenje u nekom takvom centru te će zastati s postupkom do okončanja postupka mirenja pred izabranim centrom za mirenje. Stranke tada imaju daljnjih osam dana za obavijestiti sud o obra-

ćanju tome centru. U slučaju pozitivnog ishoda pred centrom za mirenje, stranke na sudu zaključuju sudsku nagodbu. Ako pak mirenje ne uspije, nastavit će se parnični postupak.

Generalno, stranke mogu tijekom čitavog prvostupanjskog i drugostupanjskog postupka zatražiti od suda zastoj postupka radi pokušaja mirnog rješenja spora, neovisno o načinu i forumu (tijelu) rješavanja, s time da taj zastoj može trajati maksimalno jednu godinu, uz moguću produžetak suglasnim prijedlogom stranaka. Po isteku toga roka, sudski se postupak nastavlja po službenoj dužnosti.

12. Završno o mirenju

Na kraju priče, proces mirenja bismo mogli sumirati u nekoliko faza:

- etapa koja dolazi prije samog postupka mirenja
- upoznavanje stranaka s postupkom mirenja
- uvodne izjave i analiza činjeničnog supstrata
- razmatranje potencijalnih rješenja
- pregovori
- rezultat: nagodba ili odustajanje

III. ARBITRAŽA

1. Uvodno o arbitraži

Sljedeći alternativni način rješavanja sporova koji obrađujemo je arbitraža.

Što je zapravo arbitraža? Arbitraža (izbrano suđenje) je provođenje suđenja u sporu pred arbitražnim, nedržavnim sudom na temelju sporazuma stranaka izraženog u ugovoru o arbitraži. Takav oblik sudovanja se razvio kao svojevrsna protuteža nedovoljno adekvatnom, nerijetko sporom i skupom državnom formalnom

sudskom aparatu, ali i kao određeno razočaranje u pravosuđe države protivnika u međunarodnom sporu.

Za razliku od mirenja, stranke nakon izbora arbitra (osobe koja vodi arbitražni postupak) nemaju gotovo nikakav utjecaj na tijek postupka. U nastavku donosimo komparativni prikaz sudskog i arbitražnog postupka:

Sudski parnični postupak	Arbitražni postupak
naplatan > nepovoljniji od mirenja, ali je...	... nerijetko još i skuplji od sudskog!
kompleksniji, sporiji, duži	jednostavniji, fluidniji, često kraći
izbor sudaca nametnut	arbitre odabiru stranke kao svoje „osobe od povjerenja“
strogo formalno okruženje	<i>friendly environment</i>
završava presudom/ rješenjem	završava pravorijekom/ zaključkom
u pravilu javan	zajamčena diskrecija

Navedene odlike arbitraže nisu uvijek jednoobrazne pa se tako npr. mogu javiti komplikacije s arbitrom/arbitrima. Postupak imenovanja arbitra i/ili konstituiranja vijeća se može oduljiti, a moguć je i problem s njegovom/njihovom kompetencijom i nedovoljnom čvrstinošću u upravljanju postupkom.

Sudski i arbitražni postupak (sličnosti):

Suđenje, spor ✓
Obvezujuća odluka ✓
Na odluku stranke ne utječu ✓
Proturječnost tvrdnji ✓

2. Zakon o arbitraži – početne odredbe

Zakon o arbitraži pruža mogućnost ugovaranja arbitraže u širokom spektru sporova (kupoprodaja, najam i zakup nekretnina, vla-

sništvo i druga stvarna prava...) i potiče njen razvoj. Arbitraža se afirmirala na području rješavanja kriznih situacija na domaćem i međunarodnom planu, a koristi je i sama Republika Hrvatska (spor sa Slovenijom). *Zakonom o arbitraži* se regulira domaća arbitraža, nadležnost i postupanje sudova u vezi s arbitražom te priznanje i ovrha arbitražnog pravorijeka. Zakonodavac je njime pospješio provođenje arbitraže, uskladiвши je s općeprihvaćenim svjetskim standardima. Stupio je na snagu 19. listopada 2001. godine.

Arbitraža je suđenje pred nedržavnim pravosudnim tijelom, neovisno o tome je li organizirano njegovo djelovanje od strane arbitražne ustanove.

Potrebno je diferencirati institucionalne i *ad hoc* arbitraže. *Ad hoc* arbitražu provodi arbitražni sud osnovan na temelju ugovora stranaka sa zadatkom da presudi (samo jedan) određeni spor nakon čijeg okončanja prestaje postojati. U institucijama koje se bave pružanjem arbitražnih usluga arbitražu provode arbitri čiju organizaciju i djelovanje osigurava specifična arbitražna ustanova.

Arbitrabilnost je pogodnost ili prikladnost spora da se podvrgne arbitraži. Vrste arbitrabilnosti:

1. objektivne granice arbitrabilnosti (arbitrabilnost *ratione materiae*)
2. subjektivne granice arbitrabilnosti (arbitrabilnost *ratione personae*)
3. arbitrabilnost *ratione iurisdictionis* kod sporova s međunarodnim obilježjem

Dakle, ključni su podobnost spora i sposobnost stranaka za arbitražu. Sposobnost stranaka se ocjenjuje prema pravu koje je za njih mjerodavno. Po hrvatskom pravu, državljani RH, pravne osobe hrvatskog prava, Republika Hrvatska te jedinice lokalne i regionalne sa-

mouprave mogu zaključiti ugovor o arbitraži i biti stranke u postupku pred arbitražnim sudom.

U sporovima s međunarodnim obilježjem može se ugovoriti arbitraža čije je mjesto izvan područja RH kada posebnim propisom nije određeno da takav spor može rješavati isključivo sud u Republici Hrvatskoj. Prema prof. dr. sc. Uzelcu, postoji i arbitrabilnost *ratione institutionis* koja određuje može li se i pod kojim uvjetima pojedine sporove iznositi isključivo pred arbitražne institucije ili bi trebalo biti moguće iznositi sporove i pred unaprijed neorganizirane, *ad hoc* forme arbitraže.

Stranke mogu ugovoriti domaću arbitražu za sporove o pravima kojima mogu slobodno disponirati (raspolagati).

Domaća arbitraža je arbitraža čije je mjesto na teritoriju Republike Hrvatske.

Spor bez međunarodnih obilježja je spor u kojem su stranke:

- fizičke osobe s prebivalištem, odnosno uobičajenim boravištem u tuzemstvu
- pravne osobe koje su osnovane po pravu Republike Hrvatske

Spor s međunarodnim obilježjem je spor u kojem je barem jedna stranka:

- fizička osoba s prebivalištem ili uobičajenim boravištem u inozemstvu
- pravna osoba koja je osnovana po stranom pravu

3. Ugovor o arbitraži – pojam i oblik

„Ugovor o arbitraži je ugovor kojim stranke podvrgavaju arbi-

traži sve ili određene sporove koji su među njima nastali ili bi mogli nastati iz određenog pravnog odnosa, ugovornog ili izvanugovornog te tako derogiraju nadležnost državnih sudova. Taj se ugovor može sklopiti u obliku arbitražne klauzule u nekom ugovoru ili u obliku posebnog ugovora.“

On je valjan ako je sklopljen u pisanom obliku. Ugovor je sklopljen u pisanom obliku ako je unesen u isprave koje su stranke potpisale ili je sklopljen razmjernom pisama, telefaksa, brzopis ili drugih sredstava telekomuniciranja koja omogućavaju pisani trag o ugovoru, neovisno jesu li ih stranke potpisale.

Smatrat će se da je ugovor o arbitraži u pisanom obliku zaključen:

1. ukoliko jedna strana uputi drugoj, odnosno treća osoba uputi objema stranama pisanu ponudu za zaključenje ugovora o arbitraži, a protiv te ponude se pravodobno ne izjavi prigovor, što se prema običajima u prometu može smatrati prihvatom ponude

2. ukoliko nakon usmeno zaključenog ugovora o arbitraži jedna od ugovornih strana uputi drugoj pisanu obavijest u kojoj se poziva na prethodno zaključeni usmeni ugovor, a druga strana pravodobno ne prigovori obavijesti, što se prema običajima u prometu može smatrati suglasnošću sa sadržajem primljene obavijesti

Upućivanje na ispravu u glavnom ugovoru koja sadrži arbitražnu klauzulu predstavlja ugovor o arbitraži pod uvjetom da je ta klauzula sastavni dio toga ugovora, a ugovor o arbitraži će biti valjan i kada se u teretnici izričito poziva na arbitražnu klauzulu u brodarском ugovoru. Kod spora iz potrošačkog ugovora, ugovor o arbitraži mora biti napisan u posebnoj ispravi koju trebaju potpisati obje stranke. U ispravi (iznimka je isprava sastavljena kod javnog bilježnika) ne smije biti utanače-

nja koja se ne odnose na arbitražni postupak. Konačno, smatrat će se da je ugovor o arbitraži valjan i ako tužitelj podnese tužbu arbitražnom sudu, a tuženik ne prigovori njegovoj nadležnosti najkasnije u odgovoru na tužbu u kome se upustio u raspravljanje o biti spora.

4. Tko vodi postupak i po kojem pravu?

Za arbitražu je prvenstveno **mjerodavno pravo koje su stranke izabrale**.

U slučaju da stranke to ne učine, primjenjivat će se pravo koje je mjerodavno za bit spora ili pravo Republike Hrvatske. Arbitražni sud će primjenjivati načelo pravičnosti (*ex aequo et bono*) jedino ako su ga stranke izričito na to ovlastile. Pritom postoji opasnost koja se manifestira tako što se suđenje na temelju pravičnosti ponekad pretvori u svojevrsnu arbitrarnost.

Svakako će se odlučivati u skladu s ugovorom o arbitraži, uzimajući u obzir mjerodavne običaje. Stranke mogu same odrediti pravila postupka, ali mogu i uputiti na određena pravila, zakon ili se mogu sporazumjeti o tim pravilima na drugi prikladan način kada je to u skladu sa *Zakonom o arbitraži*. U slučaju da nema navedenog sporazuma i ako to nije protivno Zakonu, sud će provesti postupak na način koji je po njemu najprikladniji.

Treba naglasiti kako stranka koja je znala, odnosno morala znati da neki uvjet iz ugovora o arbitraži ili neka odredba iz *Zakona o arbitraži* koja nije kogentne (prisilne) naravi nisu bili primijenjeni pa je ipak unatoč tome nastavila svoje sudjelovanje u arbitraži bez da je tome u predviđenom roku prigovorila, gubi pravo da se na to nepoštivanje poziva u budućnosti.

Stranke sporazumom određuju broj arbitara. Ako takve odredbe

Vjerojatno ste svi čuli za spor koji RH vodi sa susjednom Slovenijom u vezi jednog neriješenog graničnog pitanja koje je svojevremeno i zaustavilo tijek pristupnih pregovora između Hrvatske i Europske unije.

U članku 1. *Sporazuma o arbitraži između Vlade Republike Hrvatske i Vlade Republike Slovenije* (2009.) navodi se - „S obzirom na to da stranke u brojnim pokušajima nisu riješile svoj spor o granici na kopnu i na moru u proteklim godinama, podsjećajući na miroljubiva sredstva za rješavanje sporova navedena u članku 33. Povelje UN-a, potvrđujući svoju privrženost mirnom rješavanju sporova, u duhu dobrosusjedskih odnosa, odražavajući njihove vitalne interese, pozdravljajući pomoć koju je ponudila Europska komisija, sporazumjele su se kako slijedi: stranke ovime uspostavljaju Arbitražni sud. Odluka Arbitražnog suda obvezujuća je za stranke te predstavlja konačno rješenje spora.“

Arbitraža se vodi pred Stalnim arbitražnim sudom u Haagu, a glavna zastupnica Republike Hrvatske je prof. dr. sc. Maja Seršić, predstojnica Katedre za međunarodno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu.

U prilog tezi kako arbitražni postupak može biti puno skuplji od sudskog ide to što je Vlada RH početkom siječnja ove godine za troškove ovog postupka odobrila dodatnih 30 tisuća eura, čime se dosadašnji iznos popeo na visokih milijun i šesto tisuća eura.

Nakon podnošenja vlastitog podneska i odgovora na podnesak suprotne strane, prva zasjedanja najavljena su za kraj veljače i ožujak ove godine.

nema u ugovoru, imenovat će se tri arbitra.

Prema važećem zakonu, ne treba već u arbitražnom ugovoru određivati ni arbitre ni njihov broj. Moguće je odrediti paran broj arbitara, stranke su pozvane da same ocijene rizik kojemu se izlažu ako ugovore paran sastav vijeća (zamislimo situaciju u kojoj su ugovorena dva arbitra – oni odluku moraju donijeti jednoglasno). Državljanstvo arbitra ne predstavlja zapreku za njegovo imenovanje za slučaj da se stranke nisu sporazumjele drugačije. Sudac suda Republike Hrvatske može se postaviti za predsjednika arbitražnog vijeća ili arbitra pojedince. Stranke mogu sporazumno opozvati arbitra koji propušta, odnosno odugovlači u ispunjavanju svojih dužnosti. Arbitar ima pravo na naknadu troškova i na nagradu za obavljenu rad ako se istih prava nije izričito pisano odrekao. Stranke su solidarno odgovorne za isplatu navedenih izdataka.

Budući da stranke mogu ugovoriti primjenu njima odgovarajućeg prava, arbitri su relativno nepovezani s određenim pravnim sustavom, što im otvara vrata pronalaznju pravednijeg rješenja spora.

5. Nadležnost arbitražnog / državnog suda

Arbitražni sud može odlučivati o postojanju ili valjanosti ugovora o arbitraži, kao i o vlastitoj nadležnosti (takozvani „*Kompetenz – Kompetenz* problem“). Ako tuženik smatra kako **arbitražni** sud nije nadležan postupati u određenom predmetu, prigovor nenadležnosti (1) mora podnijeti najkasnije u odgovoru na tužbu u predmetu u kojem se upustio u raspravu o biti spora. Sama okolnost da je netko sudjelovao u imenovanju arbitra ne oduzima mu pravo na taj prigovor. U slučaju da se pred arbitražnim sudom po-

javi predmet koji ne spada u djelokrug njegovih ovlasti, prigovor o prekoračenju (2) se mora istaknuti čim predmet bude iznesen. Iznimno, arbitražni sud može u ova dva slučaja dopustiti naknadno podnošenje prigovora pod uvjetom da zakašnjenje smatra opravdanim. Ako arbitražni sud zaključi da je nadležan za određeni spor, stranke mogu u roku od 30 dana od dostave odluke pitanje nadležnosti iznijeti pred Županijski, odnosno Trgovački sud u Zagrebu (ovisno o karakteru spora). Postupak pred sudom će biti hitan.

Za sljedeća pravna pitanja u predmetima iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova nadležan je Trgovački sud u Zagrebu, a u drugim predmetima nadležan je Županijski sud u Zagrebu:

- odlučivanje o nadležnosti arbitražnog suda
- odlučivanje o tužbi za poništaj arbitražnog pravorijeka
- polaganje pravorijeka
- zahtjevu za priznanje
- prijedlogu za određivanju ovrhe

Sud će primjenjivati pravila izvanparničnog postupka, osim ako postupka povodom tužbe za poništaj pravorijeka.

Kada postoji ugovor o arbitraži (za rješavanje spora je ugovorena arbitraža), tuženik može podnijeti prigovor o nenadležnosti **državnog** suda najkasnije na pripremnom ročištu. Kada se takvo pripremno ročište ne održava, taj prigovor može podnijeti najkasnije na glavnoj raspravi prilikom upuštanja u raspravljanje o glavnoj stvari dok ne dovrši svoj odgovor na tužbu. Sud kojemu je podnesena tužba u istom sporu i među istim strankama za koji su one prethodno ugovorile arbitražu će se na temelju tog prigovora oglašiti nenadležnim, ukinut će provedene radnje u postupku i

odbaciti tužbu. Iznimno, sud neće tako postupiti ako ugovor o arbitraži nije valjan, prestao je važiti ili se ne može ispuniti.

6. Početak postupka i njegov daljnji tijek

U arbitražnom postupku treba se pružiti mogućnost svakoj od stranaka da se izjasni o zahtjevima i navodima druge strane, a stranke su međusobno u ravnopravnom položaju.

Kada ne postoji drugačiji sporazum među strankama, a arbitraža se provodi pred arbitražnim sudom čije je djelovanje organizirano od strane arbitražne ustanove, postupak će početi kada arbitražna ustanova primi tužbu. U drugim slučajevima, odnosno kada je riječ o *ad hoc* arbitraži, postupak počinje onog dana kada je tuženik primio: 1- *obavijest* da je druga stranka imenovala arbitra, tj. predložila arbitra pojedince i pored nje 2- *poziv* za imenovanje drugog arbitra ili da se očituje o predloženom arbitru pojedincu te 3- *tužbu*. Kada o tome ne postoji decidirani sporazum stranaka, na arbitražnom sudu leži odluka o tome hoće li voditi postupak na temelju isprava ili će zakazati raspravu radi izvođenja dokaza.

Arbitražni postupak nije javan, osim ako se stranke nisu drugačije dogovorile.

Tužitelj je dužan podnijeti tužbu u kojoj će iznijeti činjenične tvrdnje koje su temelj njegovog zahtjeva, sporna pitanja i tužbeni zahtjev, a njegov propust u navedenom će rezultirati obustavom postupka. Kada tuženik propusti podnijeti odgovor na tužbu u kojem je sadržana njegova obrana glede tužiteljevih navoda, zahtjeva i prijedloga, arbitražni sud

će nastaviti postupak, no neće se smatrati kako je to propuštanje ujedno i priznanje tužiteljevih navoda. Sud može nastaviti postupak i donijeti pravorijek u okviru saznanja kojima raspolaže u slučaju da se stranka ne pojavi na ročištu ili propusti rok za podnošenje dokaznih isprava.

7. Završetak arbitraže: pravorijek ili zaključak

Postupak pred arbitražnim sudom se okončava:

- donošenjem konačnog pravorijeka
- zaključkom kada tužitelj povuče tužbu, osim ako se tuženik s tim ne slaže i arbitražni sud smatra kako on ima opravdani interes da se donese konačni pravorijek

- zaključkom kada se stranke tako sporazume
- zaključkom kada arbitražni sud smatra da je postupak iz nekog drugog razloga postao nemoguć ili nepotreban

Postupak u pravilu završava donošenjem pravorijeka u pisanom obliku koji mora biti obrazložen (osim ako je donesen temeljem nagodbe stranaka ili ako su se stranke suglasile da obrazloženje nije potrebno). On ima snagu pravomoćne sudske presude. Pravorijek će donijeti vijeće većinom glasova članova arbitražnog vijeća, a ako se većina ne postigne, presudna će biti odluka predsjednika vijeća. Arbitražni sud će, ovisno o želji stranaka, obustaviti postupak ili donijeti pravorijek na temelju nagodbe ako se stranke odluče nagoditi. Stranke mogu tražiti ispravak i tumačenje pravorijeka u roku od 30 dana od njegova primitka. Ispravak se može zahtijevati kada dođe do računске, pisarske ili tipografske greške. Sud može i na vlastitu inicijativu ispraviti greške u roku od 30 dana od donošenja pravorijeka.

Mandat arbitražnom sudu načelno prestaje okončanjem postupka.

8. Tužba za poništaj arbitražnog pravorijeka

Stranke imaju pravo na pobijanje pravorijeka **tužbom za poništaj** i tog se prava ne mogu unaprijed odreći. Tužba za poništaj arbitražnog pravorijeka je pravno sredstvo koje se može uputiti u predmetima iz stvarne nadležnosti trgovačkih sudova Trgovačkom sudu u Zagrebu, a u ostalim predmetima Županijskom sudu u Zagrebu. Treba naglasiti da nisu dopuštena druga pravna sredstva sudu kojima bi se pobijao doneseni pravorijek.

Pravorijek se može poništiti:

1. ako stranka koja je podnijela tužbu dokaže da:

- ugovor o arbitraži nije bio sklopljen ili nije bio valjan
- stranka nije bila sposobna zaključiti ugovor o arbitraži i biti strankom u postupku ili nije bila uredno zastupana
- stranka nije bila uredno obaviještena o pokretanju postupka ili je na drugi (nezakonit) način bila onemogućena raspravljati pred sudom
- pravorijek se odnosi na spor koji nije predviđen u arbitražnom ugovoru, odnosno nije sadržan u njegovim odredbama ili sadrži odluku o predmetu koji prelazi granice ugovora o arbitraži (ako se mogu odvojiti odluke o predmetima koji su podvrgnuti arbitraži od onih koji to nisu, može se poništiti samo onaj dio odluke u kojem su odredbe koje se odnose na predmete koji nisu bili podvrgnuti arbitraži)
- sastav arbitražnog suda ili arbitražni postupak nisu bili sukladni *Zakonu o arbitraži* ili dopuštenom sporazumu stranaka, a to se moglo odraziti na sadržaj pravorijeka
- pravorijek nije obrazložen ili potpisan na način predviđen u Zakonu

2. ako sud nađe, bez potrebe da se stranka na to pozove:

- predmet spora nije arbitrabilan po zakonodavstvu Republike Hrvatske
- pravorijek je protivan javnom poretку Republike Hrvatske

Uz navedeno, stranke mogu izričito ugovoriti da se pravorijek može pobijati ako se otkriju nove činjenice ili dokazi koji bi mogli utjecati na pravorijek, odnosno rezultirati povoljnijim ishodom postupka za stranku. Ove okolnosti mogu poslužiti kao osnova za pobijanje pravorijeka samo ako

bez tužiteljeve krivnje nisu mogle biti iznesene prije zaključenja rasprave koja je prethodila donošenju arbitražnog pravorijeka.

Rok za podnošenje tužbe iznosi **tri mjeseca**, a počinje teći od dana kada je stranci dostavljen pravorijek. U slučaju da stranka zahtijeva donošenje dopunskog pravorijeka ili traži ispravak i tumačenje istog, rok počinje teći od dana kada je stranci koja je podnijela tužbu dostavljena odluka suda o nekom o tih zahtjeva. Sud koji je primio tužbu ovlašten je odgoditi postupak po tužbi za poništaj na vlastitu inicijativu ili na zahtjev stranke s ciljem da omogućiti arbitražnom sudu da nastavi postupak ili poduzme neku drugu radnju koja bi mogla eliminirati postojeće razloge za poništaj pravorijeka.

Stranke mogu podvrgnuti svoj spor novom arbitražnom postupku nakon što dođe do poništaja pravorijeka. Neće biti potrebno sklopiti novi ugovor o arbitraži poslije poništaja pravorijeka kada je on donesen na temelju valjanog ugovora o arbitraži u kojem imena arbitara nisu bila određena, a koji je poništen iz razloga koji se ne odnose na postojanje ili valjanost ugovora o arbitraži.

Izvor: sxc.hu

Stalno izbrano sudište pri Hrvatskoj gospodarskoj komori

Stalno arbitražno sudište pri HGK pruža domaćim i stranim poduzetnicima uslugu arbitražnog rješavanja sporova. Sudište omogućava strankama da njihov spor u razumnom roku pravomoćno riješe osobe od njihovog povjerenja, a u radu se prvenstveno ravna *Pravilnikom o Stalnom arbitražnom sudištu prvi Hrvatskoj gospodarskoj komori*.

Stalno arbitražno sudište pri HGK

Nova cesta 3-7, 10000 Zagreb

Dopise adresirati na Rooseveltov trg 2, p.p. 630.

Tel: +385 (0)1 4848-622

Tel: +385 (0)1 4848-623

Fax: +385 (0)1 4848-625

sudiste@hgk.hr

Evo i arbitražne klauzule kakvu preporučuje HGK:

“Svi sporovi koji proizlaze iz ovog ugovora i u vezi s njim, uključujući i sporove koji se odnose na pitanja njegovog valjanog nastanka, povrede ili prestanka, kao i na pravne učinke koji iz toga proistječu, konačno će se riješiti arbitražom u skladu s važećim Pravilnikom o arbitraži pri Stalnom arbitražnom sudištu Hrvatske gospodarske komore (Zagrebačkim pravilima).

Prikladne dodatne odredbe:

- broj arbitara bit će _____.
- mjerodavno pravo bit će _____.
- jezik/jezici arbitražnog postupka bit će _____.
- mjesto arbitraže bit će .... (grad ili država) _____.
- ovlaštenik za imenovanje bit će _____.

9. Ovrha pravorijeka

Državna pripadnost pravorijeka se određuje prema mjestu arbitraže.

Sud će odrediti provođenje ovrhe domaćeg pravorijeka, osim kada predmet spora nije arbitrabilan ili se pravorijek protivi javnom poretku Republike Hrvatske (neće se uzeti u obzir razlozi zbog kojih je tužba za poništaj pravorijeka pravomoćno odbijena).

Priznanje i ovrhu stranog pravorijeka normira čl. 40. *Zakona o arbitraži*, a sam postupak priznanja i ovrhe članci 47., 48. i 49.

Ovdje ističemo dvije bitne prednosti arbitraže, a to su smanjena mogućnost podnošenja žalbi na pravorijek i olakšana ovrha međunarodnih pravorijeka putem *Newyorške konvencije o priznanju i izvršenju stranih arbitražnih odluka iz 1958.* bez koje bi cijeli koncept arbitraže, pogotovo

međunarodne, bio na vrlo labavim nogama.

10. Ostale odredbe Zakona o arbitraži

O troškovima će arbitražni sud donijeti odluku na temelju slobodne ocjene imajući u vidu sve okolnosti slučaja, posebice njegov konačan ishod.

Tuženik nema pravo tražiti da tužitelj položi aktorsku kauciju (osiguranje troškova postupka u situaciji kada je tužitelj stranac ili apatrid bez prebivališta u RH, a pokreće parnicu pred sudom RH). Isto tako ne postoji ni oslobođanje od dužnosti prethodnog plaćanja arbitražnih troškova jer arbitražu financiraju isključivo stranke.

Institut dostave obrađuje članak 4. Zakona, punomoć članak 8., izuzeće arbitra i njegovo neadekvatno obavljanje dužnosti članci 12. i 13., a donošenje dopunskog pravorijeka o pitanjima kojima je sud propustio odlučiti pravorijekom članak 33.

IV. NAJBITNIJE ZA KRAJ

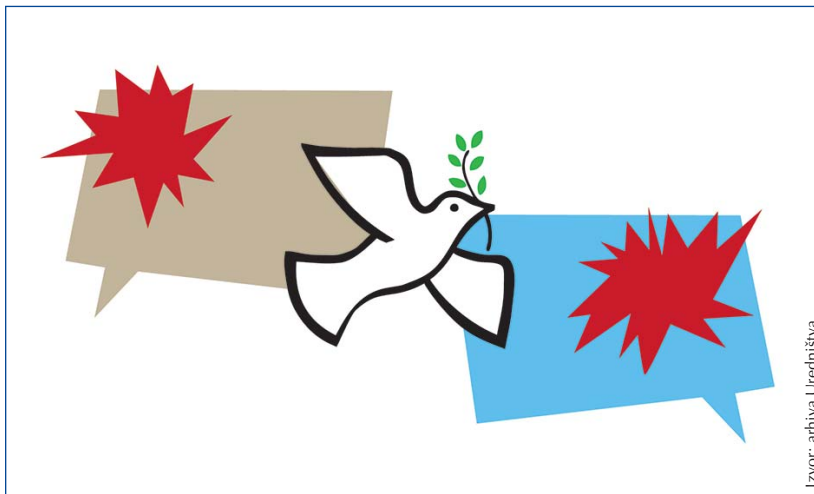
Alternativni načini rješavanja sporova dolaze kao zamjena klasičnom sudskom parničnom postupku koji bi trebao biti tek zadnja mjera u zaštiti prava pa je nit vodilja u pisanju ovoga rada bila ponukati neke od vas da doista postupaju u skladu s time. Jedan od razloga zašto je parnični postupak postao sve omraženiji svakako je praksa po kojoj tužitelj (a i tuženik) u svome zahtjevu traži čim više, uz rukovođenje mišlju koja zasigurno prolazi kroz svačiju glavu barem jednom u životu, makar to bila prijava za projekt u kojem naznačite kako vam je potrebno pedeset tisuća kuna samo kako biste dobili (barem) deset, a zapravo vam je potrebno pet.

Mirenje je postupak u kojem stranke putem neutralnog izmiritelja nastoje pronaći izlaz iz spora. Izmiritelj samo predlaže rješenje, ne može ga nametnuti. Odlikuje ga neformalnost, niski troškovi, povjerljivost i mogućnost da stranke same odaberu gotovo sva pravila po kojima će se mirenje provoditi. Arbitraža je nešto formalniji postupak, možebitno skuplji, u kojem arbitar donosi odluku koja je za stranke obvezujuća.

Doduše, neuspjeli prijašnji pokušaji mirenja, eskalacija sukoba, zlonamjerno držanje, osvetoljubivost, gorljiva želja za presudom, nepostojanje volje za izvansudskim rješenjem (...) su neke okolnosti koje ne idu u prilog tezi da je alternativni put (zaobilazeni parnice) prigodan za apsolutno sve situacije. Budući da na većinu istih možete utjecati, potrudite se nadići moguću osobnu netrpeljivost i dajte mirenju / nekom drugom alternativnom načinu rješavanja spora šansu. Sve je nesuglasice nemoguće izbjeći: kada već mora doći do spora, dajte sve od sebe da se on što bezbolnije završi. Tu nije ključna vrsta spora već volja, ali i vaša spremnost na kompromis.

Vrijedi li pokušati? Prosudite sami!

Najljepša hvala mentorima čije su stručne opaske i komentari iz prakse pridonijeli kvaliteti ovoga rada. Oni su: Perica Norac – Kevo (sutkinja OSZG), Kolin-da Kolar (sutkinja OSZG), prof. dr. sc. Alan Uzelac (predstojnik Katedre za građansko procesno pravo Pravnog fakulteta u Zagrebu) te Tomislav Nagy, odvjetnik koji s Pravnom klinikom surađuje od njenih početaka, a etablirao se (između ostalog) upravo u domeni arbitraže.

Izvor: arhiva Uredništva

“Nagovaranje i pregovaranje oblici su komunikacije, no tijekom nagovaranja uvjeravate (nagovarate) sugovornika da kaže ili uradi nešto što odgovara ispunjenju samo vaših ciljeva, a pregovarano kada sa sugovornikom (ili više njih) ostvarujemo najbolji mogući dogovor, kojim do ciljeva dolazimo zajedno. Mogućnost promjene mišljenja naznaka je otvorenosti, poštenja i želje da upoznate nove poglede na stvari i događaje. Stoga je pregovarač koji ne zatvara misli u kalupe i ne brani im promjene i prilagodbe uspješniji od sugovornika koji se drži početnih misli kao pijan plota. Nemojte se bojati otvorenosti, to ne znači da morate prihvatiti sve što vam se kaže, da se morate odreći stavova i okretati se na vjetru poput vjetrenjače. To samo znači da je pregovaranje dvosmjernan proces. Stoga pazite na svoje ponašanje, promatrajte sebe tuđim očima onako kako bi to učinio vaš sugovornik i ne slušajte samo vlastite riječi. Prihvatite li argumente sugovornika, ne znaci da ste se odrekli svojih. Ako znate što želite, to vjerojatno zna i vaš sugovornik. Ostvarenje je blizu sredine.”

*mr. sc. Saša Petar, Menadžment,
Poslovni tjednik, Zagreb, broj 42, 2002., str. 50-51.*

Izvor: ssc.hu

Vanjske klinike i projekt „Trostruko A za građane“

LEA PULJČAN

S početkom nove akademske godine (2013./2014.) Pravna klinika uspješno je nastavila sa svojim projektom vanjskih klinika. Pravna klinika postala je sudionik projekta „Trostruko A za građane“ te je ostvarila suradnju s Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima. Članak sadrži i kratko izvješće sa studijskog putovanja delegacije Pravnog fakulteta u Rumunjsku u sklopu projekta „Trostruko A za građane“ te programe nekih od organizacija koje su također uključene u taj projekt.

1. VANJSKE KLINIKE

Nakon što je nova generacija kliničara upoznata s radom Pravne klinike i s projektom „Trostruko A za građane“, započeo je prvi krug posjeta vanjskim klinikama. Do veljače 2014. godine održana su četiri kruga posjeta vanjskim klinikama u deset gradova. Nastavljena je suradnja u gradovima i udrugama ostvarena u prošloj akademskoj godini. Radi lakše organizacije prijevoza do mjesta dežurstava kliničarima je od ove akademske godine omogućen prijevoz kombijem. Prema terminima održavanja dežurstava i u skladu s dogovorom s vozačem, kliničari su iz Zagreba odlazili u druge gradove. Nakon obavljenog dežurstva kliničari bi se kombijem vraćali u Zagreb. Tako je kliničarima uvelike olakšan odlazak u gradove u kojima nisu uspostavljene redovne autobusne i željezničke linije sa Zagrebom.

1.1. Suradnja s Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima

U studenome 2013. godine Pravna klinika uspostavila je suradnju s Udrugom za podršku žrtvama i svjedocima. Udruga je osnovana

2006. godine u Vukovaru, a cilj Udruge kao i djelokrug njezina rada usmjeren je na poboljšanje položaja žrtava i svjedoka te unapređenje postojećeg sustava podrške žrtvama i svjedocima. Volonteri Udruge pomažu žrtvama i svjedocima pružanjem emocionalne podrške, davanjem praktičnih informacija (o pravima svjedoka, o tijeku procesa suđenja, tko su stranke u postupku i koja je njihova uloga te nejasnoćama vezanim uz postupak i sl.) te informiranjem o djelovanju drugih udruga i institucija koje

moгу primjereno odgovoriti na specifične potrebe i pitanja žrtava i svjedoka, odnosno članova njihovih obitelji pružanjem besplatne pravne pomoći ili besplatnih pravnih savjeta.

Suradnja Udruge s Pravnom klinikom zamišljena je tako da kliničari Grupe za pomoć i zaštitu žrtvama i svjedocima kaznenih djela pripreme prezentaciju o različitim temama (položaj žrtve i oštećenika u kaznenom postupku, tijek kaznenog postupka, postupanje prema žrtvi, kategorije

Osijek

Izvor: ahiva. Uredništva

Osječki Dom umirovljenika

žrtava, imovinsko-pravni zahtjev) te primjere iz prakse Pravne klinike. Time bi kliničari educirali buduće volontere Udruge. Edukacija je predviđena u Zagrebu, Osijeku, Splitu, Sisku, Zadru i Rijeci. Uz edukaciju bi se u gradovima održalo i pružanje besplatne pravne pomoći građanima u sklopu projekta vanjskih klinika.

U prostorijama Pravnog fakulteta u Zagrebu održana je 21. studenog prva edukacija za volontere Nacionalnog pozivnog centra za žrtve kaznenih djela i prekršaja. Studenti Pravne klinike održali su prezentaciju na temu *Položaj i prava žrtava i svjedoka u hr-*

vatskom pravnom poretku. Svrha edukacije bila je pojasniti najvažnije dijelove Kaznenog zakona koji se tiču žrtava i oštećenika volonterima Nacionalnog pozivnog centra. Na edukaciji je sudjelovalo 40-ak volontera Nacionalnog pozivnog centra i zainteresiranih studenata Pravnog fakulteta.

Prva edukacija izvan Zagreba održana je u Osijeku 9. i 10. prosinca 2013. godine u prostorijama Općinskog suda u Osijeku s početkom u 13 sati. Na njoj su sudjelovali budući volonteri Udruge, studenti i studentice prava i psihologije. U okviru edukacije održana je prezentacija volonterki Pravne klinike Jelene Babić i Mije Perković na temu *Tijek kaznenog postupka, Žrtve, oštećenici i svjedoci kaznenog postupka i Prijedlog Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o kaznenom postupku*. Nakon prezentacije uslijedila su pitanja volontera studentica Pravne klinike te međusobna razmjena iskustava i primjera iz prakse među volonterima i njihovim mentoricama. Nakon edukacije

Grupa za zaštitu prava pacijenata u Osijeku

održana su dva dežurstva u sklopu vanjskih klinika. Prvo dežurstvo održano je u ponedjeljak u prostorijama Udruge u vremenu od 16 do 20 sati, dok je drugo dežurstvo održano u utorak 10. prosinca također u prostorijama Udruge od 9 do 13 sati.

Nakon edukacije u Osijeku u pripremi su edukacije u ostalim gradovima te ponovni posjet delegacije Pravne klinike u Zagrebu Pravnome fakultetu u Osijeku.

2. PROJEKT "TROSTRUKO A ZA GRAĐANE"

Nacionalna zaklada za razvoj civilnog društva raspisala je 15. srpnja 2013. godine natječaj za pilot-projekte kao dio međunarodnog projekta u suradnji s Europskom organizacijom za građansku akciju (*European Citizens Action Servis – ECAS*) iz Belgije pod nazivom "Trostruko A za građane: pristup informacijama, savjetovanje i aktivna pomoć" (*Triple A for Citizens: Access to information, Advice and Active help*). Za natječaj je odobrena podrška Europske komisije. Glavni cilj usmjeren je širenju koncepta savjetovanja i podrške građanima na jugoistočnu Europu i Tursku te jačanje organizacija civilnog društva u oblikovanju uloge građana i nadzoru vlada. Pilot-projekti zamišljeni su kao podrška organizacijama civilnog društva u Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Srbiji, Kosovu i Turskoj koje već imaju iskustva u informiranju, pružanju besplatne pravne pomoći i savjetovanju građana ili to iskustvo tek namjeravaju steći.

Pravna klinika prijavila je svoj projekt na natječaj te je nakon obavijesti o prihvaćanju prijave 27. i 29. studenog 2013. godine uslijedio studijski posjet delegacije Pravne klinike Bukureštu. Pravnu kliniku predstavljali su

Izvor: arhiva Uredništva

Karlovac

Izvor: arhiva Uredništva

Dvor na Uni

Izvor: arhiva Uredništva

Pula

Izvor: arhiva Uredništva

Split

Izvor: arhiva Uredništva

Vrbovec

prof. dr. sc. Alan Uzelac, voditelj Klinike, Mateja Crnković, mag. iur., akademska voditeljica projekta vanjskih klinika te Lea Puljčan, studentski koordinator vanjskih klinika.

2.1. Studijski posjet Bukureštu 27. - 29. 11. 2013.

Predstavnici Pravne klinike krenuli su u Bukurešt u srijedu 27. studenog. Nakon dolaska u hotel uslijedilo je upoznavanje i druženje predstavnika zemalja uključenih u projekt. U projekt je uključeno ukupno 14 organizacija iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine, Srbije, Turske i Kosova.

Sljedeći dan organiziran je posjet malenom gradu u blizini Bukurešta, Targovištu u kojem se nalazi ured NACAB-a (*National Assosiation of Citizens Advice Bureaux*). NACAB je nevladina, neprofitna organizacija, osnovana s ciljem usmjeravanja aktivnosti CAB-a (*Citizens Advice Bureaux*). Sastoji se od 37 nevladinih organizacija koje je osnovao CAB s podružnicama u više od 60 lokacija u Rumunjskoj, u urbanim i u ruralnim sredinama. Osnovana je 2002. godine u sklopu programa pod nazivom *Phare Programme – Strengthening Civil Society* s ciljem pružanja besplatnih informacija i savjetovanja građana u rješavanju njihovih problema i ostvarivanju prava koja im pripadaju. Organizaciju financiraju rumunjska i britanska vlada. CAB (*Citizens Advice Bureaux*) predstavlja projekt udruga koje djeluju u području socijalne skrbi, ljudskih prava, razvoju zajednice, zaštite djece, zaštite potrošača i slično. Na lokalnoj razini CAB djeluje u suradnji s lokalnim vlastima te decentraliziranim javnim institucijama. CAB pruža dvije vrste usluga: a) informiranje o zakonskim propisima i odredbama zakona ovisno o pravnoj kvalifikaciji problema s kojima se građani obraćaju te b) savjetovanje građana o mogućnostima koje im stoje na raspolaganju s obzirom na vrstu problema te informiranje o koracima koje

građani mogu poduzeti u rješavanju ili ublažavanju njihovih problema, uz naglasak da su građani ti koji donose konačnu odluku. Svoje aktivnosti CAB temelji na četirima načelima s ciljem osiguranja najboljeg pristupa za svakog člana zajednice:

1. NEZAVISNOST od političkih, vjerskih, poslovnih i drugih interesa
2. NEPRISTRANOST: CAB osigurava pristup svim građanima, bez obzira na njihov socijalni status, vjersku pripadnost, spol, nacionalnost i slično
3. RAD PRO BONO: izostanak naknade omogućava dostupnost informacija i savjeta široj društvenoj kategoriji
4. POVJERLJIVOST: CAB savjetnici imaju obvezu držati u tajnosti osobne podatke građana kao i informacije o problemima s kojima im se građani obraćaju (iznimka od tog načela postoji jedino u slučaju kršenja odredaba Kaznenog zakona)

Nakon povratka u Bukurešt održana je radna večera na kojoj su svi sudionici ukratko izložili svoje pilot-projekte. Zadnji dan studijskog putovanja održan je kratak sastanak na kojem su svi sudionici projekta upoznati s pravima i obvezama koje za njihove organizacije proizlaze iz potpisanih ugovora. Sljedeće studijsko putovanje bit će u ožujku kada će sudionicima projekta domaćini biti Velika Britanija i Irska.

2.2. Programi pojedinih organizacija uključenih u projekt

U nastavku je opisano nekoliko organizacija koje su sudionici projekta, njihovi glavni ciljevi i način funkcioniranja sustava pružanja besplatne pravne pomoći u zemljama izvan Hrvatske.

1. Organizacija IHOP, Turska

The Capacity Building Association (KAGED) osnovana je 2006. godine kao organizacija koja omogućuje primanje sredstava u Turskoj i inozemstvu za financiranje aktivnosti zajedničke platforme za ljudska prava (IHOP). KAGED/IHOP anagažirana je na različitim područjima ljudskih prava kao što su antidiskriminacija, nekažnjavanje, obrazovanje o ljudskim pravima, prava izbjeglica, Međunarodni kazneni sud i prava žena, i to ne samo na lokalnoj nego i na regionalnoj i nacionalnoj razini. Pilot-projekt organizacije prijavljen je pod nazivom *Jačanje prava na informiranje građana o ljudskim pravima* kao pilot-program za pružanje informacija i uspostavljanje savjetovališta. Taj će projekt omogućiti da KAGED/IHOP stvori *on-line* bazu informacija i resursa za podršku ljudskim pravima u Turskoj. Opći cilj projekta je razvoj demokracije uz poštivanje ljudskih prava uspostavom civilnog nadzora nad radom Vlade i učinkovitim utjecajem na njezin rad. Posebni ciljevi projekta obuhvaćaju *on-line* alate za branitelje ljudskih prava koji uključuju i *on-line* knjižnicu te učinkovitu metodologiju za praćenje utjecaja koji Vlada ima na politiku ljudskih prava i njihovo kršenje.

2. Organizacija CLARD, Kosovo

CLARD je lokalna organizacija osnovana 2007. godine kao nasljednik aktivnosti koje je španjolski *Pokret za mir* provodio na Kosovu od 2002. godine iz

fondova španjolske Agencije za međunarodnu suradnju i razvoj (AECID). Organizacija je osnovana s ciljem promicanja i zaštite ljudskih prava. Naglasak je organizacije na tome da ugroženim pojedincima olakša pristup pravosuđu, na uspostavi vladavine prava te da pomogne socijalnom i ekonomskom uključivanju marginaliziranih skupina ljudi u skladu s europskim standardima. Osoblje CLARD-a etnički je raznoliko i dobro razumije kosovsko društvo te njegov pravni i ekonomski okvir. Više od osam godina osoblje CLARD-a posvećeno je provođenju projekata koji su do sada bili, a bit će i u budućnosti orijentirani na sljedeće aktivnosti:

- osiguravanje pravne i socijalne pomoći i savjetovanja iseljenicima, izbjeglicama, povratnicima, manjinama i ugroženim grupama
- trajno praćenje aktivnosti i razvoja pravnog sustava, osobito u provedbi različitih zakona
- organiziranje javnih kampanja i edukacija s ciljem povećanja svijesti populacije o pravnim i socijalnim pitanjima
- priprema strateške dokumentacije i operativnih programa vezanih za vladavinu prava, civilna i administrativno-pravna pitanja
- savjetovanje i pružanje podrške razvoju malih i srednjih poduzeća dodjeljivanjem produktivne pomoći i jačanje mogućnosti u društvu za razvoj privatnog sektora

- pružanje podrške za ugrožene socijalno-ekonomske grupe u pristupu na tržište rada preko raznih radionica
- suradnja s relevantnim nacionalnim i međunarodnim organizacijama i institucijama s ciljem provođenja projekata na lokalnoj i regionalnoj razini.

3. Organizacija VAŠA PRAVA, Bosna i Hercegovina

Organizacija *Vaša prava* vodeća je nevladina i neprofitna organizacija sa sjedištem u Sarajevu koja pruža pomoć korisnicima na cijelom području Bosne i Hercegovine u svim pitanjima građanskih prava i ljudskih sloboda. Organizacija se zalaže za slobodu i ljudsko dostojanstvo, pruža besplatnu pravnu pomoć te zastupa interese svojih korisnika.

Glavni ciljevi organizacije su sljedeći:

- zaštita i efikasno ostvarivanje pojedinačnih prava korisnika usluga pružanjem besplatne pravne pomoći, čime se omogućuje ravnopravan pristup pravosuđu bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi
- informiranje i edukacija o zakonskim propisima, pravima i obvezama korisnika usluga
- doprinos jačanju zakonitosti, vladavini prava i razvoju civilnog društva
- pružanje besplatne pravne pomoći, davanje informacija o pravima i obvezama korisnika usluga, pravnih savjeta, sastavljanje raznih podnesaka, zastupanje korisnika usluga u postupcima pred sudovima, državnim institucijama, organima i tijelima u

skladu s relevantnim zakonima i međunarodnim instrumentima zaštite ljudskih prava, pružanje drugih oblika pravne pomoći u cilju zaštite prava i interesa korisnika usluga

- zagovaranje i podizanje svijesti o pitanjima ljudskih prava i civilnog društva
- izdavanje informativno-pravnog časopisa, brošura, letaka, ažuriranje internetske stranice, a radi ostvarivanja ciljeva organizacije
- organiziranje i održavanje seminara, okruglih stolova, stručnih tribina i drugih informativnih kampanja
- suradnja s istim ili sličnim udruženjima, asocijacijama te drugim tijelima i organizacijama u zemlji i inozemstvu.

Program pravne pomoći obuhvaća širok spektar te uključuje radno pravo, imovinske odnose, obiteljsko pravo, socijalna prava, obnovu i rekonstrukciju, prava izbjeglica iz Republike Hrvatske. Program je usmjeren prema više različitih korisničkih kategorija, od najugroženijih i najranjivijih poput iseljenika, povratnika, izbjeglica, pripadnika manjinskih naroda, tražitelja azila i žrtava trgovine ljudima do ugroženog lokalnog stanovništva.

4. Organizacija ZAJEDNO ZAJEDNO, Srbija

Zajedno Zajedno

Udruženje građana *Zajedno zajedno* osnovano je u Beogradu 2006. godine. Glavni cilj organizacije je da izravno i neizravno svojim radom utječe na jačanje društveno osjetljivih grupa i pojedinaca kako bi razvili svoje

potencijale i aktivno utjecali na poboljšanje kvaliteta svog života, ali i života zajednice u kojoj žive te društva u cjelini. U sedam godina postojanja organizacija je s više od dvadeset različitih, većinom obrazovnih i psiho-socijalnih programa, podržala i pomogla više desetaka starijih osoba, preko stotinu iseljene djece kao i više od tristo žena različite dobi i etničke pripadnosti u ostvarivanju njihovih prava i uspješnijoj socijalizaciji u lokalnoj zajednici. Organizacija ima veoma dobro razvijenu mrežu s preko trideset suradnika i volontera kao i dobru međusobnu suradnju sa sličnim organizacijama u Srbiji i regiji. U sljedećem razdoblju u središtu aktivnosti je proširivanje sustava besplatne pravne pomoći na što više grana prava kao i uspješno pružanje primarne pravne pomoći svim zainteresiranim strankama.

5. Organizacija CHRIS, Srbija

Mreža Odbora za ljudska prava u Srbiji (CHRIS) zajedno s domaćim i međunarodnim organizacijama i institucijama surađuje na pružanju izravne pravne pomoći

CHRIS
Mreža Odbora za ljudska prava u Srbiji CHRIS
Network of the Committees for Human Rights in Serbia CHRIS

građanima, analizi dostupnih podataka i monitoringu karakterističnih slučajeva nepoštivanja ljudskih prava s ciljem izmjena i dopuna postojećih zakonskih i podzakonskih propisa. Ciljevi su Mreže Odbora za ljudska prava u Srbiji (CHRIS) izgrađeno civilno društvo, građanska svijest i institucije kao temelj zaštite i ostvarenja ljudskih prava. Mreža CHRIS osnovana je radi ujedinjavanja ravnopravnih partnera koji pružaju besplatnu pravnu pomoć osobama čija se prava krše. Osnovana je 1. rujna 2000. godine na inicijativu nekoliko nevladinih organizacija iz Srbije. U proteklim godinama ciljevi Mreže CHRIS realizirani su preko sljedećih aktivnosti: izravna pravna zaštita žrtvama kršenja ljudskih prava; edukacija građana o ljudskim pravima; promocija i zaštita ljudskih prava u skladu s najvišim međunarodnim pravnim i profesionalnim standardima; izgradnja mreže specijaliziranih organizacija za promociju i zaštitu ljudskih prava.

Plakat u Općoj bolnici Vukovar

Intervju: Mladen Klasić, dopredsjednik Hrvatske odvjetničke komore

Razgovarala: MAJA MARTA MARTONJA

Mladen Klasić rođen je 3. rujna 1954. godine. Na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu diplomirao je 1979. godine te se zaposlio u Službi za imovinsko-pravne poslove Grada Križevaca čiji je direktor bio do 1986. godine. Pravosudni ispit je položio u siječnju 1983. godine, a od 1986. godine pa do 1990. izvršavao je dužnost potpredsjednika tadašnjeg Izvršnog vijeća Općine Križevaca. Od 1991. godine Mladen Klasić je odvjetnik sa sjedištem ureda u Križevcima. U drugom mandatu dopredsjednik je Hrvatske odvjetničke komore. Dragovoljac je Domovinskog rata.

1. S ciljem pružanja pravne pomoći ekonomski i socijalno najugroženijim kategorijama građana donesen je Zakon o besplatnom pružanju pravne pomoći (NN, br. 62/2008), a slijedom Odluke Ustavnog suda Republike Hrvatske broj U-I-722/2009, od 6. travnja 2011. godine (NN, br. 44/2011) donesen je i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći (NN, br. 81/2011). Možete li navesti neke od nedostataka dosadašnjeg sustava pružanja besplatne pravne pomoći, a koji su stupanjem na snagu novog Zakona o pružanju besplatne pravne pomoći (NN, br. 143/13) 1. siječnja 2014. godine uklonjeni?

Mogu govoriti samo s pozicije pružatelja sekundarne pravne pomoći te s tog polazišta smatram da je poboljšan način distribucije predmeta odvjetnicima jer će, na način propisan novim Zakonom,

Mladen Klasić

odvjetnici biti ravnomjerno opterećeni takvim predmetima, za razliku od ranijeg rješenja slijedom kojega su pojedini odvjetnici bivali preopterećeni, dok ih dio uopće nije dobivao predmete.

2. Sudjelovali ste u izradi nacrtu novog Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći. Postoje li odredbe zakona koje su prihvaćene, a za koje smatrate da su korak unatrag u razvijanju sustava besplatne pravne pomoći?

Nema i ne smije biti nikakve dvojbe o tome da je osiguranje pružanja besplatne pravne pomoći i organiziranje djelotvornog sustava besplatne pravne pomoći temeljna pretpostavka efikasnog pristupa pravosuđu svakog pojedinca, a jednako tako i jamstvo pune i efikasne zaštite ljudskih prava i Ustavom zajamčenih prava građana bez čega pak ne može biti govora o funkcioniranju pravne države.

Temeljno pitanje iz kojega se može zaključiti koliko je državi uistinu stalo do potpunog funkcioniranja sustava besplatne pravne pomoći je pitanje sredstava za provedbu zakona. Novčani iznosi koji se planiraju za BPP iznimno su niski iz čega zaključujem da će cilj zakona još dugo ostati nedostignut.

U kontekstu pitanja smatram da je riječ o odredbama članka 16. jer smatram da bi sudovi, a ne posebni uredi, trebali donositi odluku o ostvarivanju prava na BPP te provoditi postupak. Takvo rješenje ima niz zemalja i ono je praktičnije, nema rizika od prekluzije, postupak bi bio kraći i efasniji.

Nadalje, odredbe članka 38. i 39. kolidiraju jer, kada odvjetnik izda račun, on predstavlja osnovicu za obračun poreza i PDV-a pa, kako je riječ o fiskalnom računu, on se ne može naknadno mijenjati, no suprotno tome, isplata će se izvršiti na temelju obračuna troškova koji će sastaviti ured u skladu s rješenjem o odobravanju pravne pomoći.

Odvjetnik MORA sastaviti račun na temelju Tarife o naknadama i nagradi za rad odvjetnika jer je to jedino legalno mjerilo za utvrđivanje naknada i nagrade za rad odvjetnika, a čije kršenje prema Kodeksu odvjetničke etike predstavlja tešku disciplinsku povredu. Međutim, sada se ovim Zakonom, suprotno Ustavu i Zakonu o odvjetništvu, od odvjetnika traži da "prilagođava" svoj izlazni račun prosudbama ureda sadržanim u "njihovu" obračunu.

I u drugim se dijelovima Zakona uopće ne uvažava položaj i specifičnost odvjetništva, već se na određen način "njeguje" animozitet prema odvjetništvu kao samoregulatorajućoj samostalnoj i neovisnoj službi (čl. 27. Ustava RH).

3. Jesu li pripreme Republike Hrvatske za ulazak i sam ulazak u Europsku uniju utjecale na sustav pružanja besplatne pravne pomoći?

Smatram da je zakon donesen prije svega i primarno u cilju udovoljenja uvjetima za zatvaranje Poglavlja 23., a da je stvarna volja za osiguranje pravednog i efikasnog sustava BPP-a imala sekundarno značenje.

4. Možete li istaknuti državu u Europi za koju smatrate da ima uspješan sustav pružanja besplatne pravne pomoći na koji bi se Hrvatska mogla ugledati?

Ujedinjeno Kraljevstvo, Republika Austrija, Belgija, no u koju god da se zemlju ugledamo u odnosu na sredstva koja ona izdvaja za BPP, bilo bi mnogo, mnogo bolje.

Tako se u UK godišnje izdvaja nešto preko 3 milijarde eura pa, kada se uzme u obzir broj stanovnika, prema toj bi komparaciji Republika Hrvatska morala izdvajati godišnje oko 2 milijarde

kuna. Portugal s oko 10,5 milijuna stanovnika za besplatnu pravnu pomoć izdvaja godišnje 42 milijuna eura, Estonija s oko 1,4 milijuna stanovnika izdvaja godišnje oko 3 milijuna i 900 tisuća eura, Slovačka s oko 5,4 milijuna stanovnika izdvaja 1,7 milijuna eura, a dio Federacije BiH, entitet BIH Republika Srpska s oko 1,4 milijuna stanovnika, godišnje izdvaja oko 600.000 eura.

5. Doprinosi li Hrvatska odvjetnička komora razvoju sustava besplatne pravne pomoći te na koji način?

Na temelju članka 21. Zakona o odvjetništvu i Glave III. Kodeksa odvjetničke etike, HOK osigurava besplatnu pravnu pomoć socijalno ugroženim osobama, žrtvama Domovinskog rata u pravima i stvarima u kojima te osobe ostvaruju prava koja su u svezi s njihovim položajem, a besplatna pravna pomoć osigurava se imenovanjem odvjetnika punomoćnikom za zastupanje bez prava na naknadu na teret stranke. Jednako tako, na temelju sporazuma s pravobraniteljicom za djecu, od 2007.

godine se na isti način osigurava besplatna pravna pomoć djeci u postupcima utvrđivanja očinstva, osporavanja očinstva, utvrđivanja uzdržavanja, povećanja iznosa za uzdržavanje, ovrhe radi ostvarenja utvrđenog prava na uzdržavanje, kao i u drugim, s tim povezanim postupcima usmjerenim na zaštitu prava i interesa djeteta. U svim tim predmetima riječ je o tipičnom radu bez ikakve naknade te je ta vrsta besplatne pravne pomoći jedina doista posve besplatna pravna pomoć jer odvjetnici - pružatelji besplatne pravne pomoći na temelju rješenja Komore rade apsolutno besplatno, ne ostvaruju nikakav prihod ni na teret korisnika besplatne pravne pomoći ni na teret države ili Komore.

O tome se ne govori, za medije je to "zabranjena" tema jer se ne uklapa u stereotip i percepciju odvjetnika i odvjetništva.

Svakako je pri tome vrlo značajan i indikativan sam broj predmeta koje hrvatski odvjetnici na takav način odrade tijekom svake godine, ali i broj parničnih radnji koje sadrži svaki takav predmet (prosječno po četiri radnje) pa kada se ovi podatci uzmu u obzir, tada postaje jasno da su ocjene o odvjetničkoj socijalnoj neosjetljivosti, autističnosti kao i druge negativne konotacije koje se uporno plasiraju uz odvjetnički poziv i službu, potpuno neutemeljene i ozbiljno vrijeđaju prosocijalne aktivnosti odvjetnika i Hrvatske odvjetničke komore.

U nastavku iznosim egzaktne podatke o broju predmeta koje su hrvatski odvjetnici riješili prema komorskom sustavu (Statut HOK-a, Zakon o odvjetništvu, Kodeks, bilateralni sporazum) u proteklom, gotovo dvadesetogodišnjem razdoblju. Godine 1993. primljeno je 70 molbi, 1994. g. 95 molbi, 1995. g. 204 molbe, 1996. g. 247 molbi, 1997. g. 398 molbi, 1998. g. 471 molba, 1999. g. 497

O tome se ne govori, za medije je to "zabranjena" tema jer se ne uklapa u stereotip i percepciju odvjetnika i odvjetništva.

molbi, 2000. g. 605 molbi, 2001. g. 693 molbe, 2002. g. 750 molbi, 2003. g. 797 molbi, 2004. g. 1106 molbi, 2005. g. 1085 molbi, 2006. g. 1132 molbe, 2007. godine primljene su 1922 molbe, a u odnosu na Sporazum radi zaštite maloljetnika još 687 molbi, 2008. godine primljeno 1950, a u odnosu na Sporazum radi zaštite maloljetnika još 516 molbi, 2009. godine primljeno 975 molbi, a u odnosu na Sporazum radi zaštite maloljetnika još 263 molbe, 2010. godine primljeno je 905 molbi, a u odnosu na Sporazum radi zaštite maloljetnika još 234 molbi, 2011. godine primljene su 942 molbe, a u odnosu na Sporazum radi zaštite maloljetnika još 292 molbe, 2012. godine primljene su 994 molbe, a u odnosu na Sporazum radi zaštite maloljetnika još 267 molbi. Dakle, sveukupno je u tom razdoblju primljeno 16 198 predmeta, od čega po Sporazumu 2259. S obzirom na to da svaki predmet u prosjeku obuhvaća po 4 radnje (sastav tužbe ili odgovora na tužbu, po dva ročišta te pravni lijek) dolazimo do brojke od gotovo 65 000 pravnih radnji odrađenih potpuno besplatno za koje država, kao ni sami korisnici nisu utrošili ni jednu jedinu lipu.

Uzmemo li u obzir da je, prema posljednjim godinama, u prosjeku riječ o oko 1200 predmeta godišnje s po 4 radnje, dolazimo do brojke od 4800 radnji, a ako uzmemo u obzir da je prosječna cijena po jednoj radnji 500,00 kuna, dolazimo do podatka da je godišnji doprinos HOK-a vlastitim sustavom besplatne pravne pomoći oko 2.400.000,00 kuna, što značajno premašuje sva državna izdvajanja prema Zakonu o BPP-u.

Izneseni podatci jasno pokazuju kakav je doprinos hrvatskih odvjetnika u osiguranju i ostvarivanju efikasnog pristupa pravosuđu najugroženijim skupinama i ne treba ih posebno komentirati.

Uz to, napominjem da HOK ne raspolaže podacima o broju radnji u ostvarivanju besplatne pravne pomoći koje su odradili hrvatski odvjetnici prema ZKP-u obranama po službenoj dužnosti, kao predstavnici pravnih osoba te u ostalim propisima kao skrbnici i sl., no taj broj u promatranom razdoblju, a prema metodi uzorka po ZKP-u, nije nimalo manji od 100.000 predmeta u kojima se odvjetnicima isplaćuje umanjena naknada (od 10 do 30 % tarife).

Dodamo li tome i procjenu o neevidentiranom radu *pro bono* koji odvjetnici obavljaju prema vlasti-

Izvor: arhiva Uredništva

Izvor: sxc.hu

toj odluci, a sukladno Kodeksu, što je prosječno 2500 predmeta godišnje, tek se tada dobiva prava slika o veličini i značenju doprinosa hrvatskih odvjetnika sustavu besplatne pravne pomoći.

Naime, osim rada na temelju Zakona o kaznenom postupku, Zakona o parničnom postupku, Zakona o azilu i Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, Zakona o odvjetništvu i Statuta HOK-a te bilateralnim sporazumima, valja napomenuti i da odvjetnici, u skladu s načelima Kodeksa odvjetničke etike, i u mnogim drugim slučajevima koji, nažalost, nisu posebno evidentirani, za socijalno ugrožene osobe u svojem okruženju rade *pro bono* pa i taj doprinos hrvatskih odvjetnika valja uzeti u obzir.

Takva praksa dio je dugogodišnje tradicije hrvatskog odvjetništva u pružanju besplatne pravne pomoći jer su i prije donošenja odredbe čl. 21. Zakona o odvjetništvu iz 1994. godine hrvatski odvjetnici, uostalom kao i danas, siromašnim strankama pružali besplatnu pravnu pomoć.

6. Izbjegavaju li odvjetnici pružanje besplatne pravne pomoći s obzirom na neprofitabilnost takvih usluga?

U odnosu na sustav HOK-a nema mogućnosti izbjegavanja jer se

spisi dodjeljuju odvjetnicima poimence, prema abecednom imeniku i svi su ravnomjerno opterećeni tim predmetima, a neosnovano neobavljanje ili izbjegavanje predstavlja disciplinsku povredu.

7. Kako vidite razvoj sustava pružanja besplatne pravne pomoći u budućnosti?

U okviru HOK-a, stvaranjem odjela BPP-a pomoću kojih bi odvjetnici sklapali ugovor s državom o pružanju BPP-a, sami provodili postupke utvrđivanja prava uz kontrolu države, a naknada bi se utvrđivala u postotku od tarife, ovisno o ekonomskoj snazi države.

8. Mislite li da je rad Pravne klinike u pružanju besplatne pravne pomoći poželjan i potreban?

Smatram da jest. Dva su razloga za to; edukacija mladih kolegica i kolega i nadomještanje onoga što na fakultetu nedostaje, a to je praksa te približavanje korisnicima tijekom rada Pravne klinike na terenu.

9. Što mislite o razvijenosti arbitraže i mirenja u Hrvatskoj?

Ti su postupci nužni stoga je i HOK osnovao svoj Centar za mirenje. Međutim, navedeni postupci ne mogu zamijeniti sudove te

će uvijek biti i sudova i sudskih postupaka. No, i arbitraža i mirenje mogu značajno utjecati na smanjenje broja sudskih predmeta. Na žalost, kako za mirenje (kao i za svađu) treba dvoje, na ovoj razini svijesti teško će doći do veće afirmacije ovih važnih instituta.

Odvjetnici sami u pravilu pokušavaju mirenja, no vrlo malo strana-ka ili zanemariv broj na to pristaje.

10. Je li se ulaskom Republike Hrvatske u Europsku uniju povećao broj predmeta u kojima se primjenjuje europsko zakonodavstvo?

Ulaskom u EU kompletno se primjenjuje relevantno zakonodavstvo EU-a, između ostalog i usklađivanjem naših propisa te implementacijom odluka europskih sudova.

11. Mislite li da je pravna struka u dovoljnoj mjeri upoznata s relevantnim europskim zakonodavstvom?

Smatram da nije, no isto je stanje bilo i kod drugih zemalja pristupnica. To nam potvrđuju kontakti s Odvjetničkom zbornicom Slovenije, a i sve je više portala na kojima se može pretraživati praksa sudova Europske unije.

12. Može li odvjetnik s položenim pravosudnim ispitom u Republici Hrvatskoj raditi (kao odvjetnik) u drugoj državi Europske unije?

Ovo pitanje iziskuje vrlo obimnu analizu te na njega ne mogu konkretno odgovoriti jer svaka zemlja članica ima svoje značajne specifičnosti, a sustavi se kreću od prilično liberalnih do vrlo konzervativnih.

Najkraće rečeno, načelno može, ali uz uvjete propisane posebnim propisima te zemlje.

“Europa bez granica” - prekogranično liječenje i zdravstveno osiguranje

MAJA GORUPIĆ, ANDREA DUJMOVIĆ

U ovom tekstu osvrnut ćemo se na nove mogućnosti koje Europska unija otvara pacijentima iz Hrvatske. Želite operirati koljeno u Njemačkoj? Zdravstveno stanje na poslovnom putu u Francuskoj vam se naglo pogoršalo i potrebna vam je neodgodiva liječnička pomoć? Otkrijte koja su vaša prava i kako ih ostvariti.

I. PREKOGRANIČNO LIJEČENJE

Direktive (smjernice) i uredbe su najvažniji pravni akti Europske unije koji imaju obvezujući karakter za države članice, među kojima je od 1. srpnja 2013. i Republika Hrvatska. Razlika leži u tome što direktive, za razliku od uredbi, obvezuju samo u vidu rezultata koji je potrebno ostvariti. U tu je svrhu svaka država članica dužna donijeti odgovarajuće propise kojima će se direktive implementirati u nacionalna zakonodavstva.

Sud Europske unije je u svojoj praksi potvrdio kako medicinska skrb, usprkos specifičnoj naravi, potpada pod primjenu Ugovora o funkcioniranju Europske unije koji proklamira slobodno kretanje robe, usluga i osoba. Kao rezultat nastojanja da se na području medicinske skrbi afirmiraju navedene slobode nastala je *Direktiva 2011/24/EU Europskog parlamenta i Vijeća o primjeni prava pacijenata u prekograničnoj zdravstvenoj zaštiti* (SL L 88, 4. 4. 2011.), a države članice su s njom morale uskladiti svoje propise do 25. listopada 2013. godine. Republika Hrvatska je u svoje nacionalno zakonodavstvo prenijela Direktivu u *Zakon o zdravstvenoj*

zaštiti (NN 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 154/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13) i *Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju* (NN 80/13, 137/13). Treba naglasiti da pojedine uredbe EU (primjerice Uredba (EZ) broj 883/2004 Europskog Parlamenta i Vijeća od 29. travnja 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti i Uredba (EZ) broj 987/2009 Europskog Parlamenta i Vijeća od 16. rujna 2009. o izmjenama Uredbe (EZ) broj 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti) normiraju prekograničnu zdravstvenu zaštitu pa pacijent može u nekim situacijama birati želi li se pozvati na odredbe Direktive ili Uredbe, ovisno o tome što je za njega u tom slučaju povoljnije. Za

razliku od Direktive, Uredbama nisu obuhvaćeni svi pružatelji medicinskih usluga, odnosno isključeni su neki privatni pružatelji, a i kod njihove primjene pacijenti u pravilu trebaju podnijeti zahtjev za odobrenje liječenja. Prethodno odobrenje za planirano liječenje u skladu s Uredbom ne može se uskratiti ako se pacijent ne može liječiti u matičnoj državi u medicinski opravdanom roku.

Direktiva 2011/24/EU regulira građansko pravo na liječenje, a pacijentima pruža:

- više informacija o mogućnosti prekograničnog liječenja preko nacionalnih kontaktnih točaka
- veći izbor zdravstvene zaštite – Direktivom su obuhvaćeni svi pružatelji zdravstvene zaštite u EU
- lakši pristup kvalitetnoj i sigurnoj prekograničnoj zdravstvenoj skrbi
- mogućnost refundacije troškova (uz neka ograničenja)
- simplificira priznavanje recepta preko granice

Direktiva se ne primjenjuje na zdravstvene usluge koje za glavni cilj imaju pružiti potporu ljudima kojima treba pomoć u obavljanju

Izvor: sxc.hu

svakodnevnih, rutinskih poslova. Naime, Direktiva se ne odnosi na dugoročnu zdravstvenu skrb kao što su zdravstvena zaštita koju pruža služba za kućnu njegu u stambenim objektima i „staračkim domovima“, održavanje životnih funkcija uz pomoć aparata i slično. U sferu primjene Direktive ne ulazi pristup organima i njihova dodjela radi transplantacije.

Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju bavi se problematikom prekogranične zdravstvene zaštite (čl. 26. – 32.), a pod **zdravstvenom zaštitom** podrazumijeva:

- pravo na upućivanje na liječenje
- pravo na korištenje zdravstvene zaštite tijekom privremenog boravka u državama članicama (i trećim državama)
- pravo na drugu zdravstvenu zaštitu koja je u skladu s propisima Europske unije, *Direktivom 2011/24/EU*, *Zakonom o obveznom zdravstvenom osiguranju*, međunarodnim ugovorima, kao i općim aktima Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje

Osoba osigurana u RH ima se pravo na teret sredstava obveznog zdravstvenog osiguranja služiti zdravstvenom zaštitom u drugim državama članicama (i trećim državama). Pravo na upućivanje u drugu državu članicu (i treće države) radi liječenja osigurana osoba može ostvariti kada se radi o potrebnom liječenju koje se ne provodi u ugovornim zdravstvenim ustanovama u Republici Hrvatskoj, a uspješno se provodi u navedenim državama.

Prekogranična zdravstvena zaštita obuhvaća planiranu zdravstvenu zaštitu za koju je potrebno prethodno odobrenje Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje (dalje u tekstu: Zavod) i planiranu specijalističko-konzilijar-

nu zdravstvenu zaštitu za koju ono nije potrebno te neodgodivu zdravstvenu zaštitu. Ona se odnosi na zaštitu koju je osigurana osoba koristila kod ugovornih ili privatnih pružatelja zdravstvenih usluga u drugim državama članicama Europske unije, a koja je osigurana u okviru prava iz obveznog zdravstvenog osiguranja u ugovornim zdravstvenim ustanovama u RH.

Prethodno odobrenje Zavoda, koje je nužno da bi osoba mogla tražiti povrat troškova, potrebno je za planiranu zdravstvenu zaštitu u drugoj državi članici EU u slučajevima:

- kada ona uključuje smještaj osigurane osobe u bolničkoj zdravstvenoj ustanovi preko noći u trajanju od najmanje jedne noći
- kada je potrebno upotrijebiti visokospecijaliziranu i skupu medicinsku opremu/infrastrukturu

Prethodno odobrenje je također potrebno pribaviti u drugim slučajevima prekogranične zaštite u slučaju da postupak liječenja nosi poseban rizik za osiguranika ili stanovništvo, kao i ako se radi o pružatelju zdravstvene zaštite čija je kvaliteta, tj. sigurnost djelovanja na tom području ozbiljno dovedena u pitanje (iznimku čini zdravstvena zaštita na području EU za koju se predmnijeva da zadovoljava potrebne standarde sukladno propisima EU).

Zahtjev za prethodnim odobrenjem liječenja podnosi se nadležnom uredu Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje prema mjestu prebivališta, a on će o njemu donijeti rješenje.

Popis ranije navedenih tipova (vrsta) zdravstvene zaštite, skupe i visokospecijalizirane medicinske opreme (infrastrukture) regulira Zavod općim aktom.

Zavod je ovlašten uskratiti prethodno odobrenje:

- ukoliko se ista zdravstvena zaštita može ostvariti kod ugovornih subjekata Zavoda u medicinski opravdanom roku s obzirom na trenutno zdravstveno stanje i očekivani razvoj bolesti osiguranika
- ako je izvjesno da će se građani Republike Hrvatske dotičnom prekograničnom zdravstvenom zaštitom izložiti znatnom sigurnosnom riziku
- kada potencijalna dobrobit prekogranične zdravstvene zaštite nije razmjerna riziku u vidu sigurnosti kojem se osiguranik izlaže prema stručnoj procjeni, što se ne može smatrati prihvatljivim

U slučaju da se pacijentu zahtjev odbije, on tu odluku ima pravo preispitivati. Osigurana osoba može realizirati planiranu specijalističko-konzilijarnu zdravstvenu zaštitu **bez prethodnog odobrenja** Zavoda na području druge države članice EU kada joj *Zakon o obveznom zdravstvenom osiguranju* ne nameće obvezu njegovog pribavljanja i kada se radi o nužnoj zdravstvenoj zaštiti koja je s medicinskog aspekta neophodna i neodgodiva. Dakle, za jeftinije postupke koji nisu toliko rizični za pacijenta nije nužno ishoditi prethodno odobrenje.

Osoba koja se poslužila planiranom specijalističko-konzilijarnom zdravstvenom zaštitom za koju nije bilo potrebno odobrenje, odnosno kada je odobrenje bilo potrebno i ona ga je dobila, ima pravo tražiti naknadu troškova od nadležnog ureda Hrvatskog zavoda za zdravstveno osiguranje prema mjestu prebivališta.

Potrebno je posebno istaknuti kako pravo na naknadu osiguranik ima maksimalno u iznosu predviđenom za konkretnu zdravstvenu zaštitu u Republici Hrvatskoj, koji je propisan u općem aktu Zavoda; pritom se podrazumijeva kako se ne može tražiti povrat u iznosu većem od stvarnih izdataka liječenja. Primjerice, kada netko za zdravstvenu uslugu izvan granica RH plati 500,00 eura, a ista u tuzemstvu košta 300 eura, moći će tražiti refundaciju samo u iznosu od 300,00 eura. Pravo na naknadu ne obuhvaća troškove transporta ni druge troškove koji su povezani sa zdravstvenom zaštitom.

Želimo spomenuti i hvalevrijedan projekt pod nazivom ePSOS (Smart Open Services for European Patients) u koji su se tijekom 2013. godine uključili Ministarstvo zdravlja i Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje. To je pilot projekt Europske komisije kojemu je cilj omogućiti sigurnu razmjenu medicinskih podataka o pacijentima i korištenje e-Recepta, čime bi Hrvati mogli dobiti lijekove na recept u drugoj državi članici, a isto bi vrijedilo za državljane drugih država članica u Hrvatskoj. Inače, odredbe Direktive ne utječu na nacionalne propise kojima se regulira prodaja lijekova i medicinskih uređaja putem interneta.

Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje je nacionalna kontaktna točka za pružanje informacija o zdravstvenoj zaštiti u drugoj državi članici EU, a dodatne informacije možete potražiti i na web-stranici europa.eu.

II. EUROPSKA KARTICA ZDRAVSTVENOG OSIGURANJA

Danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji, 1.7.2013. godine, Hrvatski zavod za zdrav-

Kako dobiti besplatnu Europsku karticu zdravstvenog osiguranja?

EKZO izdaje područni ured HZZO-a nadležan prema prebivalištu, tj. boravku osigurane osobe, a na njezin zahtjev. Zahtjev se može predati osobno, ali i jednostavnije putem web-portala HZZO-a (www.hzzo.hr). Osigurana osoba EKZO preuzima u nadležnom područnom uredu HZZO-a ili joj se EKZO dostavlja poštom na naznačenu adresu, u pravilu u roku od 8 radnih dana od dana zaprimanja zahtjeva u nadležnom područnom uredu. Izdavanje nove EKZO može se zahtijevati u roku 30 kalendarskih dana prije isteka važeće EKZO. Izdavanje EKZO-a je besplatno.

U određenim hitnim slučajevima HZZO-o izdaje certifikat koji je privremena zamjena za EKZO. Hitnim slučajevima se smatraju:

- slučaj krađe ili gubitka EKZO kada osigurana osoba ostane bez EKZO zbog nekog drugog razloga (u tom slučaju certifikat se izdaje do kraja razdoblja važenja izdane EKZO)
- slučaj neočekivanog iznenadnog odlaska u inozemstvo (certifikat se izdaje za razdoblje boravka u određenoj državi)
- slučaj kada je iz evidencije Zavoda očigledno da osigurana osoba ima pravo na zdravstveno osiguranje kraće od 30 dana (certifikat vrijedi do isteka osiguranja)

Certifikat osiguranoj osobi izdaje nadležni područni ured Zavoda, odmah po zaprimanju zahtjeva, s važenjem od jednog do najviše 90 dana. Izdavanje certifikata također je besplatno.

Za zlouporabu ili neopravdanu uporabu EKZO, odnosno Certifikata, korisnici EKZO i druge osobe podliježu odgovornosti za štetu prema općim propisima o naknadi štete.

Upišite OIB ili MBO

OIB

MBO

Lokacija preuzimanja
Europske kartice

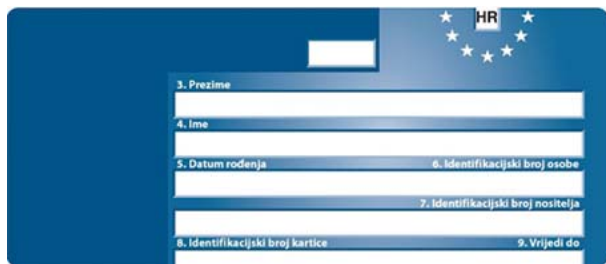

Izvor: www.hzzo.hr

stveno osiguranje počeo je primjenjivati europske pravne propise koji se odnose na koordinaciju sustava socijalne sigurnosti.

Time je u hrvatski sustav zdravstvenog osiguranja uvedena novost u obliku **Europske kartice zdravstvenog osiguranja**

(EKZO). Europska komisija određuje da je EKZO besplatna kartica koja omogućuje da se tijekom privremenog boravka u bilo kojoj od 28 država članica EU-a, Islandu, Lihtenštajnu, Norveškoj i Švicarskoj osigurana osoba koristi medicinski nužnim zdravstvenim

Izvor: http://europa.eu/youth/article/europska-kartica-zdravstvenog-osiguranja_hr

uslugama kod ugovornih pružatelja usluga prema istim uvjetima i po istoj cijeni kakvu imaju osobe osigurane u tim zemljama. Ipak, od ove definicije trenutno postoje odstupanja od strane Islanda, Lihtenštajna, Norveške i Švicarske te je još uvijek potrebno sklopiti policu putnog osiguranja, kao što je to bio slučaj i prije ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

Prema tome, EKZO je besplatna kartica koja za vrijeme privremenog boravka u državama članicama EU omogućava korištenje zdravstvenih usluga koje su potrebne iz medicinskih razloga, uzimajući u obzir prirodu zdravstvenih usluga i očekivanu dužinu privremenog boravka u državama članicama EU.

Pravo na EKZO ostvaruje osoba koja je osiguranik HZZO-a, što znači da ima uredno utvrđen status u obveznom zdravstvenom osiguranju. U slučaju gubitka statusa zdravstveno osigurane osobe ne smije se koristiti EKZO, a osoba ju je obvezna vratiti Zavodu u roku od najviše 30 dana. EKZO važi od datuma izdavanja do datuma navedenog na samoj EKZO, a u pravilu se izdaje na razdoblje od godine dana. U slučaju da je osiguranoj osobi u trenutku podnošenja zahtjeva za izdavanje EKZO utvrđen status osigurane osobe za razdoblje kraće od godine dana, EKZO se izdaje samo za razdoblje za koje osoba ima utvrđen status osigurane osobe Zavoda.

Troškovi pokriveni s EKZO

EKZO pokriva troškove neodgovorne zdravstvene zaštite. Neodgovorna zdravstvena zaštita obuhvaća sljedeće: svu zdravstvenu zaštitu

za koju liječnik zdravstvene ustanove u inozemstvu kojoj se osoba javila kaže da se ne može odgoditi do planiranog povratka u Hrvatsku; zdravstvenu zaštitu u vezi s kroničnim ili postojećim bolestima ako cilj putovanja nije liječenje; zdravstvenu zaštitu u vezi s trudnoćom i rođenjem djeteta ako cilj privremenog boravka u inozemstvu nije porod. Tu se također ubrajaju dijaliza, terapija kisikom i tretmani za astmu, ali samo uz prethodni dogovor sa zdravstvenom ustanovom države u koju se namjerava otputovati.

S druge strane, EKZO ne pokriva u potpunosti troškove koje bi primjerice pokrila policu putnog osiguranja, a i ne odnosi se na planirano liječenje u inozemstvu koje regulira ranije spomenuta *Direktiva 2011/24/EU*.

EKZO se koristi izravno kod ugovornih pružatelja zdravstvenih usluga pod istim uvjetima i po istoj cijeni kao da ste osigurani u državi boravka. To znači da će se u određenim situacijama morati osobno snositi iznos sudjelovanja u troškovima zdravstvene zaštite (participacija), ako se sudjelovanje za pružene zdravstvene usluge naplaćuje u državi boravka. Ako je osoba usprkos posjedovanju EKZO-a i ispunjenju uvjeta neodgovorne zdravstvene zaštite pružene od strane ugovornog pružatelja usluga sama morala platiti zdravstvene usluge, po povratku u Hrvatsku može podnijeti HZZO-u zahtjev za naknadu troškova.

Specifičnosti određenih kategorija osoba

Osobama izaslanima na privremeni rad u državu članicu EU Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje izdaje EKZO za cjelokupno razdoblje izaslanja, a na to isto razdoblje kartica se izdaje

i članovima radnikove uže obitelji (bračnom drugu i djeci) koji s njim borave u inozemstvu.

Kod umirovljenika postoje razlike s obzirom na državu iz koje primaju mirovinu:

- Korisnicima hrvatske mirovine EKZO će, prema općim pravilima i na njihov zahtjev, izdati HZZO.
- Korisnicima mirovine iz neke druge države članice EU koji žive u Hrvatskoj, ali su na zdravstveno osiguranje prijavljeni kao inozemni umirovljenik, EKZO će izdati nositelj zdravstvenog osiguranja iz države iz koje primaju mirovinu.
- Korisnicima mirovine iz više država članica EU, no ne i iz Hrvatske, koji žive u Hrvatskoj, EKZO će izdati nositelj zdravstvenog osiguranja države članice EU u kojoj je ostvaren većinski staž.

Ako postoje osobe prijavljene na obvezno zdravstveno osiguranje kao član umirovljenikove obitelji, EKZO će se tim osobama izdati na jednak način kao i korisnicima mirovine.

Članovi obitelji aktivnog osiguranika - radnika zaposlenog u drugoj državi članici EU, koji imaju prebivalište u Hrvatskoj, ali zdravstveno osiguranje ostvaruju preko člana obitelji zaposlenog u jednoj od država članica EU, zdravstvenu zaštitu inače koriste kao i ostali hrvatski osiguranici temeljem hrvatske zdravstvene iskaznice, ali EKZO će im izdati inozemni nositelj zdravstvenog osiguranja one države u kojoj je zaposlen član obitelji.

Pogranični radnik je osoba koja radi ili obavlja djelatnost u jednoj državi članici Europske unije, a ima prebivalište u drugoj državi članici i u državu prebivališta se, u pravilu, vraća dnevno ili najmanje jednom tjedno. Pograničnom radniku će Europsku karticu zdravstvenog osiguranja izdati ustanova u državi zaposlenja.

O referendumu i ljudskim pravima: mogu li jedno s drugim?

BRUNO MILINKOVIĆ, ANA MARIA ČUPIĆ

„Brak je životna zajednica žene i muškarca“, rečenica je koja od nedavno stoji kao dio članka 62. Ustava Republike Hrvatske. Kako je do toga došlo donosimo kroz rezime događanja povezanih s narodnim referendumom o ustavnoj definiciji braka koji je podijelio hrvatsku javnost u žustroj višemjesečnoj raspravi. Uz generalni osvrt na temu ljudskih prava, autori su pokušali objektivno s pravne strane prikazati relevantne propise povezane sa samim referendumom kao načinom neposrednog odlučivanja građana.

REFERENDUM

Kako bismo bolje razumjeli priču o referendumu koji je održan u prosincu 2013., prvi dio teksta posvećen je teorijskoj analizi samog instituta referenduma.

Referendum je oblik neposrednog odlučivanja birača u obavljanju državne vlasti o pitanjima određenim Ustavom - državni referendum, i o pitanjima iz samoupravnog djelokruga jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave određenim zakonom i statutom - lokalni referendum.

U *Ustavu RH* (NN 85/10 – pročišćeni tekst) postavljeni su temelji referendumu koji su poslije razrađeni u *Zakonu o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave* (NN 33/96, 92/01, 44/06, 58/06, 69/07 i 38/09). Drugi oblici neposrednog odlučivanja i izjašnjavanja birača u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave jesu: savjetodavni referendum, mjesni zborovi građana i predstavljanje građana.

Državni referendum mogu raspisati Hrvatski sabor i predsjednik

Republike Hrvatske. Hrvatski sabor može raspisati referendum o prijedlogu za promjenu Ustava, o prijedlogu zakona ili o drugom pitanju iz svog djelokruga. Predsjednik Republike može na prijedlog Vlade i uz supotpis predsjednika Vlade raspisati referendum o prijedlogu promjene Ustava ili o drugom pitanju za koje drži da je važno za neovisnost i opstojnost Republike Hrvatske. Hrvatski sabor će raspisati referendum ako to zatraži deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj. Državni referendum mora se raspisati radi donošenja odluke o udruživanju Republike Hrvatske u savez s drugim državama. Lokalni referendum raspisat će predstavničko tijelo jedinice lokalne samouprave i područne (regionalne) samouprave.

Na državnom, kao i na lokalnom referendumu odlučuje se

većinom glasova birača koji su glasovali, ali na lokalnoj razini postoji dodatni uvjet – da bi „uspio“, referendumu mora pristupiti većina od ukupnog broja birača upisanih u popis birača. Upravo je ta odredba o većini birača vrijedila i za državni referendum, ali je ona odande (prikladno) izbačena neposredno prije održavanja referenduma o ulasku RH u Europsku uniju. Odluka donesena na referendumu obvezatna je. Nadležno tijelo državne vlasti, tijelo lokalne samouprave i područne samouprave prije proteka roka od godine dana od dana održavanja referenduma nema pravo donijeti pravni akt ili odluku koja je sadržajno suprotna odluci donesenoj na referendumu. O istome pitanju ne može se ponovno raspisati referendum prije proteka roka od šest mjeseci od dana održanog referenduma. Ako birači ocijene da postoji potreba za raspisivanjem referenduma o prijedlogu za promjenu Ustava Republike Hrvatske, o prijedlogu zakona ili o drugom pitanju iz djelokruga Hrvatskoga sabora ili o pitanju za koje drže da je važno za neovisnost, jedinstvenost

Izvor: arhiva Uredništva

i opstojnost Republike Hrvatske, osnovat će organizacijski odbor za izjašnjavanje birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma (Organizacijski odbor).

Organizacijski odbor donosi odluku da se pristupi izjašnjavanju birača o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma. Rok za prikupljanje potpisa ne može biti duži od 15 dana. Nakon isteka roka za prikupljanje potpisa birača, svi popisi se dostavljaju Organizacijskom odboru koji provjerava je li izjašnjavanje u skladu sa zakonom. Ako Organizacijski odbor utvrdi da se o potrebi da se zatraži raspisivanje referenduma izjasnilo deset posto od ukupnog broja birača u Republici Hrvatskoj, uputit će zahtjev predsjedniku Hrvatskoga sabora za raspisivanje referenduma. Referendum se raspisuje odlukom koja se objavljuje u Narodnim novinama ili službenom glasilu jedinice lokal-

ne samouprave. Od dana objave odluke o raspisivanju referenduma do dana održavanja referenduma ne smije proći manje od 20 niti više od 40 dana. Ovisno o tome je li raspisan državni ili lokalni referendum, za njegovu provedbu i zakonitost nadležni su Državno izborno povjerenstvo, povjerenstvo za provedbu državnog referenduma u županiji, Gradu Zagrebu, gradu i općini i odbori.

Glasovanje na referendumu obavlja se putem glasačkih listića koji sadrži pitanje, odnosno jedan ili više prijedloga o kojemu/kojima birač treba odlučiti na referendumu. Pitanje ili prijedlog na glasačkom listiću mora biti tako napisan da birač koji glasuje može o pitanju odlučiti »ZA« ili

»PROTIV«. Predsjednik Odbora ili od njega ovlašten član odbora provjera u popisu birača je li birač koji je pristupio glasovanju upisan u popis birača. Ako birač nije upisan u popis birača, predsjednik odbora neće mu dozvoliti glasovanje, osim ako birač potvrdom nadležnog tijela dokaže da ima biračko pravo i prebivalište na području za koje je određeno glasačko mjesto. Birač koji zbog invalidnosti ili zbog toga što je nepismen ne može glasovati na način predviđen Zakonom, može doći na biračko mjesto s drugom osobom koja je pismena i koja će po njegovoj volji zaokružiti odgovor. Ako birač zbog bolesti ili drugog opravdanog razloga nije u mogućnosti glasovati na glasačkom mjestu, obavijestit će o tome odbor, koji će mu omogućiti glasovanje. U tu će svrhu predsjednik biračkog od-

Referendum, 1. prosinca 2013.

bora odrediti dva člana ili zamjenike članova koji će doći na mjesto gdje se birači nalaze i omogućiti im tajno glasovanje. Po završenom glasovanju odbor će prebrojiti neupotrijebljene glasačke listiće i staviti ih u poseban omot koji će zatvoriti. Nakon toga, odbor prema izvratku iz popisa birača utvrđuje ukupan broj birača koji su glasovali i pristupa otvaranju glasačke kutije te prebrojavanju glasačkih listića. Ako se prilikom prebrojavanja glasova na glasačkom mjestu utvrdi da je broj glasova prema izvratku iz popisa birača veći od broja glasova

po glasačkim listićima, vrijedi rezultat glasovanja po glasačkim listićima. Ako se prilikom prebrojavanja glasova na glasačkom mjestu utvrdi da je glasovao manji broj birača od broja glasova u glasačkoj kutiji, odbor će o tome sačiniti zapisnik i s izvješćem dostaviti povjerenstvu za provedbu referenduma. Povjerenstvo za provedbu referenduma poništiti će glasovanje na tom glasačkom mjestu i odlučiti hoće li u tom slučaju imenovati novi odbor. Rezultat glasovanja na referendumu utvrđuje DIP na temelju: ukupnog broja birača upisanih u popise birača i ukupnog broja birača koji su glasovali na referendumu, ukupnog broja nevažećih glasačkih listića, ukupnog broja glasova »ZA«, ukupnog broja glasova »PROTIV« i ukupan broj glasova za svaki prijedlog.

Odluka donesena na referendumu objavit će se u »Narodnim novinama« te u dnevnom tisku, kao i na Hrvatskoj radioteleviziji. Sredstva za podmirenje troškova za provedbu državnog i savjetodavnog referenduma podmiruju se iz državnog proračuna, tj. proračuna jedinice lokalne samouprave, odnosno jedinice područne (regionalne) samouprave.

Ustavnost i zakonitost državnog i lokalnog referenduma nadzire Državno povjerenstvo za provedbu referenduma i Ustavni sud RH. Zbog nepravilnosti pri provedbi državnog ili lokalnog referenduma na glasačkom mjestu, birač ima pravo podnijeti prigovor Državnom povjerenstvu u roku od 48 sati od završetka glasovanja. Državno povjerenstvo, na temelju glasačkog materijala i očitovanja nadležnog tijela, dužno je donijeti rješenje o prigovoru u roku od

Ustavnost i zakonitost državnog i lokalnog referenduma nadzire Državno povjerenstvo za provedbu referenduma i Ustavni sud RH. Zbog nepravilnosti pri provedbi državnog ili lokalnog referenduma na glasačkom mjestu, birač ima pravo podnijeti prigovor Državnom povjerenstvu u roku od 48 sati od završetka glasovanja. Državno povjerenstvo, na temelju glasačkog materijala i očitovanja nadležnog tijela, dužno je donijeti rješenje o prigovoru u roku od

Ustavnost i zakonitost državnog i lokalnog referenduma nadzire Državno povjerenstvo za provedbu referenduma i Ustavni sud RH. Zbog nepravilnosti pri provedbi državnog ili lokalnog referenduma na glasačkom mjestu, birač ima pravo podnijeti prigovor Državnom povjerenstvu u roku od 48 sati od završetka glasovanja. Državno povjerenstvo, na temelju glasačkog materijala i očitovanja nadležnog tijela, dužno je donijeti rješenje o prigovoru u roku od

LJUDSKA PRAVA - pojam, razvitak i zaštita

„Svi ljudi rođeni su slobodni, s jednakim dostojanstvom i pravima“ (čl. 1. Opće deklaracije o ljudskim pravima).

Ljudska prava su temelj slobode, pravde i mira. Tipične definicije ljudskih prava jesu:

„Ljudskim pravima smatraju se zajamčena prava pojedinca na zaštitu od države, prava koja mu pripadaju na temelju njegova postojanja kao čovjeka, prava koja u svakom slučaju ostaju održiva i država ih ne može ograničavati“

„U političkom rječniku pojam ljudska prava označava cjelokupnost prava na slobodu koja pojedinac može zahtijevati na temelju svog postojanja kao čovjeka i koja mu zajednica mora pravno jamčiti iz etičkih razloga. U tom smislu riječ je o ‘prirodnim’, ‘nedržavnim’, ‘urođenim’ ili ‘neotuđivim’ pravima, kroz čije se poštivanje i osiguranje legitimira jedna politička zajednica“

Od začetaka ideje o ljudskim pravima u antičkoj grčkoj, preko srednjovjekovne Magne Carte, američkih i francuskih deklaracija s kraja 18. st. pa sve do Opće deklaracije o ljudskim pravima iz 1948., razina normiranosti ljudskih prava postupno se povećava. Širi se spektar onoga što smatramo ljudskim pravima i slobodama. Ljudska prava su inherentna, univerzalna, neotuđiva, međuzavisna i neodvojiva. Treba razlikovati „izvorna“ i „izvedena“ ljudska prava; „izvorna“ prava su isključivo individualna prava, odnosno ona koja se odnose na individuu, tako što se artikuliraju u klasičnim slobodama vjere, mnijenja i mišljenja. „Izvedena“ prava su u pravilu politička i socijalna participacijska prava, dakle ona prava koja pojedinac može percipirati i prakticirati samo s drugima, tj. kolektivno. Ideja ljudskih prava ima svoj korijen u teoriji prirodnog prava koja se razvila pod utjecajem prosvjetiteljskih filozofa 18. stoljeća.

Doktrina humanitarne intervencije (Thomas Hobbes, 1588. – 1679., „Čovjek je čovjeku vuk“) priznavala je zakonitu uporabu sile jedne ili više država koja zlostavlja vlastite

državljanu u svrhu zaustavljanja zlostavljanja. Služila je kao izgovor za napad na slabije zemlje ili njihovu okupaciju. No prva je izrazila stav o postojanju nekih granica slobode države u postupanju prema svojim državljanima (slobodu koju uživa temeljem međunarodnog prava).

John Locke (1632. – 1704.) se s liberalističkog gledišta suprotstavlja Hobbesovoj tezi o potrebi apsolutne vlasti. Prirodno stanje odlikuje jednakost među ljudima i sloboda; ljudi su jednaki i ne smiju nanositi štetu jedan drugome. Nezgoda je toga stanja što se svatko mora sam brinuti za njegovo održanje, a pojedinci bi mogli biti pristrani u rješavanju svojih sporova. Taj nedostatak može se otkloniti društvenim ugovorom kojim se svaki pojedinac odriče onog svog prirodnog prava da se sam brani i održava prirodno stanje. Tako se uspostavlja država koja treba potvrditi i održati razumno prirodno stanje, da jamči život, slobodu i vlasništvo. Trajni je suveren samo narod, koji zakonodavcu privremeno povjerava zakonodavnu vlast, ali je može i silom uzeti natrag ako zakonodavac iznevjeri povjerenje koje mu je bilo dano.

Prvotni dokumenti u službi zaštite ljudskih prava jesu engleska Magna Carta Libertatum iz 1215. godine, Deklaracija neovisnosti SAD-a (1776.) i francuska Deklaracija o pravima čovjeka i građanina (1789.).

Danas su najvažniji međunarodni dokumenti za zaštitu ljudskih prava **Povelja UN-a , dva međunarodna pakta o ljudskim pravima** (štite građanske i političke slobode, te socijalna, kulturna i ekonomska prava), **Opća deklaracija o pravima čovjeka UN-a** (1948.) i **Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda** (1950.) Povelja UN-a nije ustanovila nikakav zaštitni mehanizam kao takav, ali je postavila pravni i pojmovni temelj za razvoj suvremenog prava ljudskih prava. Nedostatak Opće deklaracije je taj što ona nije ugovor. Iako, prihvaćena je konsenzusom koji je dobrim dijelom dosegnut zato što je riječ o deklaraciji, a ne o pravno obvezujućem dokumentu. Opća skupština UN-a usvojila ju je kao rezoluciju koja nema nikakvu pravnu snagu. Što se tiče Pak-

tova, fakultativni protokoli doneseni uz pakte omogućuju pojedincima podnošenje tužbi zbog povrede njihovih prava i međudržavna prokazivanje zbog povrede ljudskih prava. U Paktovima postoji jedino nadzorna dužnost izvješćivanja države, što ne osigurava dovoljnu zaštitu. Tek je završni **Helsinški akt** (1975.) bio prvi međunarodni dokument s određenim mehanizmom nadzora i odredbama koje se tiču temeljnih građanskih i političkih prava. Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, koja je u zaštiti prava dopunjena brojnim protokolima, ujedno je i najučinkovitiji ugovor o ljudskim pravima jer su presude obvezne i postoji mogućnost sankcije u slučaju neizvršenja presude čije izvršavanje nadzire Europski sud za ljudska prava (sjedište mu je u Strasbourgu). Pored tih mehanizama postoje brojne konvencije, međunarodne organizacije koje se bave zaštitom ljudskih prava. Također, na svakom kontinentu postoje regionalni sudovi koji služe zaštiti ljudskih prava. Pored vladinih organizacija, u zaštiti ljudskih prava sudjeluju i nevladine međunarodne organizacije.

Koja su to ljudska prava koja su zaštićena? Prvo i najvažnije je pravo na život, jer bez njega ne bi postojala ni druga prava, potom slijede zabrana mučenja, nečovječnog i ponižavajućeg postupanja, pravo na pošteno suđenje, pravo na poštivanje privatnog i obiteljskog života, sloboda izražavanja misli, pravo na brak, zabrana diskriminacije i mnoga druga.

Ljudska prava zauzimaju važno mjesto u Ustavu RH, koji već u izvorišnim osnovama jamči ravnopravnost, slobodu i prava, a u čl. 3. Ustav propisuje najviše vrednote: slobodu, jednakost, nacionalnu ravnopravnost, ravnopravnost spolova (...). Sustav zaštite ljudskih prava ostvaruje se kroz Ustavni sud, Pučkog pravobranitelja, Ured za ljudska prava i Ured za nacionalne manjine, Ured za ravnopravnost spolova, Centar za ljudska prava itd. Osim Ustavom RH kao glavnim instrumentom za zaštitu ljudskih prava, po rangu ispod Ustava, a iznad zakona je Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava na koju se moguće izravno pozivati pred nacionalnim sudovima.

48 sati od vremena kada mu je dostavljeno očitovanje i glasački materijal. Ako Državno povjerenstvo, rješavajući o prigovoru, utvrdi da je bilo nepravilnosti pri provedbi državnog ili lokalnog referenduma koje su bitno utjecale, ili su mogle utjecati na rezultat referenduma, može raspustiti prijašnja povjerenstva i odbore i naložiti imenovanje novih. Ako je raspušten odbor ili su povrede u radu povjerenstva takve da se ne mogu utvrditi rezultati referenduma na pojedinom glasačkom mjestu, Državno povjerenstvo naložit će ponavljanje izjašnjavanja na dotičnom glasačkom mjestu. Protiv rješenja Državnog povjerenstva podnositelj prigovora ima pravo žalbe Ustavnom sudu Republike Hrvatske, u roku od 48 sati od primitka pobijanog rješenja putem Državnog povjerenstva. Ustavni sud Republike Hrvatske dužan je donijeti odluku o žalbi u roku od 48 sati od dana primitka žalbe.

TREĆI REFERENDUM U REPUBLICI HRVATSKOJ - KRONOLOGIJA

Kao što je spomenuto u samom uvodu ovoga teksta, svjedočili smo poprilično dugoj i agresivnoj kampanji u kojoj pojedinci suprotstavljenih strana nisu štedjeli sredstva kojima bi javnost uvjerali da je upravo njihov stav ispravan.

“Ja mislim da je potpuno legitimno pravo na različita shvaćanja, imam svoja shvaćanja, a ona su zasnovana na ljudskim pravima pa tako i pravima istospolnih zajednica”, rekao je prof. dr. sc. Ivan Šimonović, dodavši kako misli da to ne spada u Ustav jer Ustav treba regulirati druga pitanja. “Po pitanju referenduma treba vidjeti: radi li se o jednom etabliranom pravu u okviru pravne civilizacije kojoj pripadamo? Naravno da ne”, rekao je prof. dr. sc. Branko Smerdel.

Tako smo čitali o fizičkim i verbalnim napadima na prikupljače potpisa, slušali smo o polemikama koje su vođene putem društvenih mreža gdje su, priznali to oni ili ne, s obje strane znale dolaziti „otrovne strelice“. Budući da intencija ovoga teksta nije bila svrstavanje na ičiju stranu, naš stav o referendumu svest ćemo na ono što se u pozadini same pravne priče o referendumu odvijalo u Hrvatskoj svakodnevicu te ćemo naša mišljenja pretočiti u misao u kojoj će nam se zasigurno pridružiti velika većina naših čitatelja, a to je osuda svakog oblika nasilja i netrpeljivosti koja je iskazana, na što su upozoravali i vladini dužnosnici, političari, javne osobe, kao i organizacije poput Hrvatskog helsinškog odbora i drugih.

Vratimo se pravnoj strani priče: referendum o ustavnoj definiciji braka održan je u Hrvatskoj prvog dana prosinca 2013. Na njemu su se birači izjašnjavali jesu li za ili protiv toga da se u Ustav Republike Hrvatske prenese sitno izmijenjena definicija braka iz postojećeg Obiteljskog zakona (N N 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11), prema kojoj je on životna zajednica žene i muškarca. Rezultati su pokazali kako je nešto manje od dvije trećine birača (65.87 %) koji su pristupili glasanju podržalo referendumsko pitanje, uz izlaznost od 37,90 %. Usporedbe radi, na referendumu o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji svoje je biračko pravo iskoristilo 43,51 % birača. Dotični referendum je treći u samostalnoj Hrvatskoj, nakon referenduma o hrvatskoj samostalnosti 1991. i već spomenutog referenduma o pristupanju Hrvatske Europskoj uniji, a prvi koji je raspisan na temelju prikupljenih potpisa građana. Naime, raspisivanje referenduma je posljedica aktivnosti građanske inicijative „U ime obitelji“ koja je 14. lipnja 2013. predala Hrvatskom saboru 749

316 potpisa građana, od kojih je provjerom od strane Ministarstva uprave i Državnog zavoda za statistiku utvrđeno valjanim između 665 995 i 701 902. Hrvatski sabor je taj koji je 15. srpnja obvezao Vladu da provjeri broj i vjerodostojnost potpisa.

Jedno od pitanja s kojim se Ustavni sud susreo u situaciji kada su zakonska pravila o postupku i načinu provedbe narodne ustavotvorne inicijative u Republici Hrvatskoj nerazrađena, jest pitanje je li odluka donesena na referendumu konstitutivna i treba li Hrvatski sabor nakon provođenja referenduma pristupiti promjeni Ustava. Ustavni sud u Upozorenju (U-VIIR-5292-2013) od 28. listopada 2013. naglašava da su pojedini dijelovi *Prijedloga Odluke o raspisivanju državnog referenduma* Odbora za Ustav, Poslovnik i politički sustav Hrvatskog sabora ustavnopravno neprihvatljivi. Prvo određuje da je referendumsko pitanje utemeljeno na zahtjevu za raspisivanje državnog referenduma građanske inicijative „U ime obitelji“ da se pristupi promjeni Ustava Republike Hrvatske. Suprotno tome, razvidno je da je 14. lipnja 2013. Hrvatski sabor zaprimio zahtjev za raspisivanje državnog referenduma građanske inicijative kojim se traži da se raspiše državni referendum radi promjene Ustava Republike Hrvatske. Drugo, Ustavni sud smatra neprihvatljivim dio Odluke koji navodi da će se na referendumu donijeti „odluka o pristupanju promjeni Ustava Republike Hrvatske“. Ustavni sud, uspoređujući čl. 137. st. 1. Ustava koji propisuje: “Hrvatski sabor odlučuje hoće li se pristupiti promjeni Ustava...” s čl. 87. st. 3., uočio je da je došlo do miješanja dvaju različitih ustavnih instituta: promjene Ustava utemeljene na narodnoj ustavotvornoj inicijativi u smislu članka 87. stavka 3. u vezi s čl. 137. st. 1 i promjene

Ustava u Hrvatskom saboru. Takva formulacija bi upućivala na zaključak da „predmet odlučivanja na narodnom ustavotvornom referendumu nije samo referendumsko pitanje, nego je to isključivo proceduralno pitanje o tome hoće li se pokrenuti postupak za promjenu Ustava u povodu konkretnog referenduskog pitanja ili neće“. Poslije održanog referenduma na kojemu bi birači „donijeli odluku o pristupanju promjeni Ustava Republike Hrvatske” - o samom referenduskom pitanju odlučivao bi Hrvatski sabor. Ustavni sud je napomenuo da Ustav čini jedinstvenu cjelinu i da se svaka pojedina odredba uvijek mora tumačiti u skladu s najvišim vrednotama ustavnog poretka koje su temelj za tumačenje samog Ustava. U tom smislu će birači na referendumu odlučivati o meritumu stvari, što znači da će narod neposredno donijeti odluku o promjeni Ustava, što je u skladu s jednom od temeljnih vrednota propisanom u čl. 1. st. 2 Ustava: U Republici Hrvatskoj vlast proizlazi iz naroda i pripada narodu kao zajednici slobodnih i ravnopravnih državljana. Prema tome, u dijelu članka 87. stavka 1. Ustava koji glasi: “referendum o prijedlogu za promjenu Ustava”, pravni pojam “prijedlog” znači prijedlog deset posto birača da se Ustav promijeni u skladu s referenduskim pitanjem, a ne “prijedlog o pristupanju promjeni Ustava Republike Hrvatske” u proceduralnom smislu, kako proizlazi iz Prijedloga odluke. Ustavni sud napominje da se “zbog nepostojanja preciznijih pravnih pravila o sadržaju i obliku referenduskog pitanja kojim se predlaže promjena Ustava, i nepostojanja primjera u praksi koji bi upućivali na koji se način treba oblikovati takvo pitanje kad je riječ o promjeni Ustava, konkretnim predlagateljima referenduma o definiciji braka ne smije postavljati nikakve naknadne prigovore”. Nije na Ustavnom

Volonteri

sudu da u ovom upozorenju obrazlaže temeljne pravne standarde u vezi s postupkom i načinom provedbe narodnog ustavotvornog referenduma. “Ustavni sud dužan je pravodobno upozoriti sva tijela koja na bilo koji način sudjeluju u oblikovanju ili u provedbi narodne ustavotvorne inicijative ili je njihov rad s takvom inicijativom povezan odnosno na nju utječe, kao i sve sudionike referenduskog procesa, na neposrednu odgovornost za odluke koje donose. Te odluke moraju biti usklađene s temeljnim vrednotama hrvatske ustavne države. Sporni dijelovi Prijedloga odluke ne osiguravaju zaštitu tih vrednota jer otvaraju ustavnopravno neprihvatljivu mogućnost da Hrvatski sabor naknadno promijeni odluku birača izraženu na narodnom ustavotvornom referendumu. Odgovornost za pravne posljedice ustavnopravno neprihvatljivih odluka snose njihovi donositelji.”

Hrvatski je sabor 8. studenog 2013. donio Odluku o raspisivanju državnog referenduma te je glasovanjem donio odluku kojom se odbija prijedlog da Hrvatski sabor postupi po članku 95. Ustavnog zakona i podnese zahtjev Ustavnom sudu u vezi dva pitanja: je li sadržaj referenduskog pitanja u skladu s Ustavom i jesu li ispunjene ustavne pretpostavke za raspisivanje državnog referenduma. Time je, po svemu sudeći, Hrvatski sabor izrazio svoju pravnu volju da sadržaj referenduskog pitanja o definiciji braka smatra suglasnim s Ustavom i da potvrđuje kako

su ispunjene ustavne pretpostavke za raspisivanje referenduma o tom pitanju. Ustavni se sud oglašio opsežnim priopćenjem (Priopćenje SuS-1/2013), zbog čega ovdje obrađujemo samo nekoliko kraćih ulomaka. U cijelom tekstu priopćenja moguće je pronaći detaljnu analizu problematike pravne regulacije pitanja iz domene istospolnih parova u hrvatskom zakonodavstvu, uz komparativan prikaz po zemljama Europe uz relevantnu sudsku praksu.

Ustavni sud tako ističe kako je danas u svim relevantnim međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima još uvijek općeprihvaćeno da brak i obiteljski život nisu niti istoznačnice niti istovjetni pravni instituti te upućuje na dva, za Republiku Hrvatsku pravno obvezujuća i izravno primjenjiva dokumenta o ljudskim pravima: članak 12. *Konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda* koji kaže da, u dobi kad postanu sposobni za brak, muškarac i žena imaju pravo stupiti u brak i osnovati obitelj u skladu s domaćim zakonima koji uređuju ostvarenje tog prava, te članak 9. *Povelje o temeljnim pravima Europske unije* koji normira kako se jamči pravo na sklapanje braka i pravo na osnivanje obitelji u skladu s nacionalnim zakonima koji uređuju ostvarenje tih prava.

Nadalje, Ustavni sud ističe da pregled domaćeg zakonodavstva pokazuje da je postojeće pravno uređenje braka kao životne zajednice žene i muškarca, uz istodobno pravno priznavanje s odgovarajućim pravnim učincima istospolnih zajednica, u okvirima današnjih europskih pravnih standarda, tj. da je hrvatsko pravo danas usklađeno s europskim pravnim standardima kad je riječ o institutima braka i obiteljskog života. Države članice Vijeća Europe u tom se pitanju trenutačno mogu razvrstati u tri skupine: – prva, najmalobrojnija (9 država):

one koje pod brakom razumiju zajednicu dviju osoba neovisno o spolu; – druga (18 država, među kojima i RH): one koje pod brakom razumiju zajednicu dviju osoba različitog spola, a za istospolne parove predviđaju različite alternativne načine priznanja; – treća (20 država): one koje pod brakom razumiju zajednicu dviju osoba različitog spola i pravno ne priznaju nikakve oblike zajedničkog života istospolnih parova.

Ustavni sud na kraju smatra potrebnim istaknuti kako dopuna Ustava odredbom prema kojoj je brak životna zajednica žene i muškarca ne smije imati nikakvog utjecaja na daljnji razvitak zakonskih okvira instituta izvanbračne i istospolne zajednice u skladu s ustavnim zahtjevom da svatko u Republici Hrvatskoj ima pravo na poštovanje i pravnu zaštitu svoga osobnog i obiteljskog života te svoga ljudskog dostojanstva.

Najnovijom Odlukom SuP-O-1/2014 od 14. siječnja 2014., Ustavni sud je utvrdio da je državni referendum proveden u skladu s *Ustavom Republike Hrvatske, Ustavnim zakonom o Ustavnom sudu Republike Hrvatske* i mjerodavnim odredbama *Zakona o referendumu i drugim oblicima osobnog sudjelovanja u obavljanju državne vlasti i lokalne i područne (regionalne) samouprave*. Stupanjem na snagu ove odluke (14. 1. 2014), postupak nadzora nad ustavnošću i zakonitošću provođenja državnog referenduma, a time i cjelokupni referendumski postupak vezan uz narodnu inicijativu “da se u Ustav Republike Hrvatske unese odredba po kojoj je brak životna zajednica žene i muškarca”, smatra se okončanim.

U čl. 62. st. 2. Ustava unosi se ustavni amandman koji glasi: „Brak je životna zajednica žene i muškarca.“ Dosadašnji stavak 2. članka 62. Ustava Republike Hrvatske postaje stavak 3. istog članka Ustava Republike Hrvat-

Konačno, moramo još napomenuti da je u Hrvatskom saboru u pripremi prijedlog za promjenu i dopunu Ustava, između ostalog i čl. 87. vezanog uz referendum u kojem se umjesto „deset posto od ukupnog broja birača“ traži „200.000“. Namjera je dodati novi stavak 4. koji kaže da se referendum ne može raspisati o pitanjima: koja se odnose na ograničavanje ili smanjivanje ljudskih prava i temeljnih sloboda sadržanih u Glavi III. Ustava, koja se odnose na obveze koje proizlaze iz međunarodnih ugovora, osim potvrđivanja, otkazivanja ili povlačenja iz tih ugovora, koja se odnose na donošenje i izvršenje proračuna i porezni sustav, koja se odnose na obranu i nacionalnu sigurnost, koja se odnose na izbore i imenovanja u djelokrugu Hrvatskoga sabora. Dosadašnji stavak 4. postaje stavak 5. koji uvjetuje pravovaljanost referenduma pristupanjem najmanje 40 % birača upisanih u popis birača za taj referendum. Na referendumu se odlučuje većinom glasova birača koji su pristupili referendumu. Dosadašnji stavci 5. i 6. postali bi tako stavci 6. i 7.

ske. Ustav Republike Hrvatske ne predviđa proglašenje ustavnih promjena donesenih na državnom referendumu provedenom na temelju narodne ustavotvorne inicijative, pa je peta promjena Ustava Republike Hrvatske stupila na snagu 1. prosinca 2013. u tekstu koji je ustavnim amandmanom odredio Hrvatski sabor u Odluci o raspisivanju državnog referenduma.

UMJESTO ZAKLJUČKA...

Unatoč brojnosti stručnih rasprava i sudskih odluka (čak i onih Europskog suda za ljudska prava), teško je odgovoriti na pitanje je li na referendumu o braku (ili pravu manjina na služenje vlastitim pismom) zapravo odlučivano o „ljudskim pravima“. U vrtlogu argumenata i propisa kojima barataju mahom relevantni pravni stručnjaci moguće je pronaći teze koje idu u prilog jednim i drugima, a podjelu na „za“ i „protiv“ vidimo čak i među profesorima na našem Pravnom fakultetu u Zagrebu. Preostaje nam samo nada u kvalitetnije normiranje cijelog

područja u pogledu referenduma, na što je upozorio i sam Ustavni sud RH. Što se tiče istospolnih parova, ostaje vidjeti hoće li novi *Zakon o životnom partnerstvu*, koji istospolnim parovima daje prava gotovo identična pravima bračnim drugova (uz veliku iznimku - nemogućnost posvajanja djece, što će biti tema nekih novih rasprava i tekstova) ublažiti negativne posljedice koje je po odnose između pobornika i protivnika istospolnih brakova proizvela saga oko održanog referenduma.

Sudbinu eventualnih budućih narodnih referenduma, u svjetlu najavljenih promjena u tekstu Ustava RH, svakako pronađite u analizi koja će uslijediti u idućim brojevima našeg biltena.

Rezultati referenduma

Izvor: Ja glasam ZA

Stjecanje prava na status roditelja njegovatelja

LEA PULJČAN

Pravo na status roditelja njegovatelja uvedeno je Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o socijalnoj skrbi¹ koji je Hrvatski sabor donio na sjednici 13. srpnja 2007. godine. Danas su uvjeti za stjecanje prava na status roditelja njegovatelja uređeni člancima 63. - 71. Zakona o socijalnoj skrbi² (dalje u tekstu: ZSS). Priznavanjem tog prava roditelju se omogućava da skrbi o djetetu kojemu su zbog težine njegova oštećenja potrebna intenzivna briga i njega. Djetetu se omogućava ostanak u obitelji kada mu se, s obzirom na težinu njegova oštećenja, ne može osigurati primjeren boravak ili smještaj u skladu sa ZSS-om.

1. PRIZNAVANJE PRAVA NA STATUS RODITELJA NJEGOVALTELJA

Pravo na status roditelja njegovatelja priznaje se jednom od roditelja djeteta s teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom koji ispunjavaju jedan od sljedećih uvjeta iz čl. 63., st.1. ZSS-a:

- potpuno je ovisno o pomoći i njezi druge osobe jer mu je zbog održavanja života potrebno pružanje specifične njega izvođenjem medicinsko-tehničkih zahvata³ za koju je prema preporuci liječnika roditelj osposobljen
- u potpunosti je nepokretno i uz pomoć ortopedskih pomagala
- ima više vrsta teških oštećenja (tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili osjetilnih) zbog kojih je potpuno ovisno o pomoći i njezi druge osobe pri zadovoljavanju osnovnih životnih potreba.

alnih ili osjetilnih) zbog kojih je potpuno ovisno o pomoći i njezi druge osobe pri zadovoljavanju osnovnih životnih potreba.

Status roditelja njegovatelja mogu steći oba roditelja ako u obitelji ima dvoje ili više djece s teškoćama u razvoju, odnosno osoba s invaliditetom. Ako u jednoroditeljskoj obitelji⁴ ima dvoje ili više djece s teškoćama u razvoju, odnosno osoba s invaliditetom, status roditelja njegovatelja može se osim roditelju priznati i jednom od članova obitelji koji živi u obiteljskoj zajednici s djetetom.

U iznimnim slučajevima kada su roditelji djeteta s teškoćama u razvoju umrli ili nijedan od roditelja ne živi s djetetom i o njemu se ne brine, ili živi s djetetom, ali nije u mogućnosti pružiti mu potrebnu njegu zbog svog psihofizičkog stanja, status njegovatelja može se priznati jednom od članova obitelji koji živi u obiteljskoj zajednici s djetetom. Pod uvjetom da živi u obiteljskoj zajednici s djetetom pravo na status roditelja njegovatelja može se umjesto roditelju

priznati i bračnom ili izvanbračnom drugu roditelja djeteta s teškoćama u razvoju, odnosno osobe s invaliditetom.

Pravo na status roditelja njegovatelja (ili njegovatelja) navedenim osobama **ne može se priznati** ako je djetetu s teškoćama u razvoju ili osobi s invaliditetom osigurana **usluga smještaja, organiziranog stanovanja, poludnevnog ili cjelodnevnog boravka** u skladu sa ZSS-om. Za vrijeme dok jedan roditelj koristi roditeljski ili posvojiteljski dopust za dijete, drugom roditelju ne može se priznati status roditelja njegovatelja za isto dijete.

Ipak, navedenim osobama pravo na status roditelja njegovatelja (ili status njegovatelja) **priznaje se**

- kada dijete s teškoćama u razvoju, odnosno osoba s invaliditetom boravi **manje od 4 sata dnevno** u predškolskoj, obrazovnoj ili zdravstvenoj ustanovi, domu socijalne skrbi ili kod drugog pružatelja usluga boravka
- **iznimno** kada dijete s teškoćama u razvoju, odnosno osoba s invaliditetom boravi u predškolskoj, obrazovnoj ili zdravstvenoj ustanovi, domu soci-

¹ NN, br. 79/07. Tom je novelom izmijenjen i dopunjen tada važeći Zakon o socijalnoj skrbi (NN, br. 73/97, 27/01, 59/01, 82/01, 103/03 i 44/06).

² NN, br. 157/13. Riječ je o novom zakonu koji je stupio na snagu 1. siječnja 2014.

³ Vrstu specifične njega uz izvođenje medicinsko-tehničkih zahvata kao i težinu oštećenja (tjelesnih, mentalnih, intelektualnih ili osjetilnih) pravilnikom propisuje ministar nadležan za poslove socijalne skrbi.

⁴ Jednoroditeljska obitelj je obitelj koju čine dijete, odnosno djeca i jedan roditelj (čl. 4., st. 1., t. 5. ZSS-a).

jalne skrbi, centru za pružanje usluga u zajednici ili kod drugog pružatelja usluga boravka **četiri i više sati dnevno ako mu roditelj ili njegovatelj tijekom boravka pruža usluge pomoći i njege.**

Ministar nadležan za poslove socijalne skrbi pravilnikom propisuje sadržaj i način vođenja evidencije osoba kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja ili njegovatelja. U članku 273. ZSS-a određeno je da će ministar nadležan za poslove socijalne skrbi provedbene propise, za čije je donošenje ovlašten ZSS-om, donijeti u roku od jedne godine od stupanja na snagu ZSS-a (do 1. siječnja 2015.). U članku 275. ZSS-a navedeni su pravilnici koji ostaju na snazi do stupanja na snagu novih provedbenih propisa pod uvjetom da nisu u suprotnosti s novim ZSS-om. Među pravilnicima iz članka 275. ZSS-a naveden je i Pravilnik o vođenju evidencije o fizičkim osobama kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja (NN, br. 111/07).

2. KOJA SU PRAVA RODITELJA NJEGOVATELJA

Pravo na status roditelja njegovatelja priznaje se roditelju njegovatelju do navršene 65. godine života, a dulje ako pružanje pomoći i njege ne može osigurati jedan od članova obitelji s kojim dijete živi u obiteljskoj zajednici, bračni ili izvanbračni drug roditelja djeteta koji živi u obiteljskoj zajednici s djetetom.

Roditelj njegovatelj, odnosno njegovatelj ima sljedeća prava:

- pravo na naknadu u iznosu pet osnovica iz čl. 27., st. 2. ZSS-a⁵

⁵ Prema čl. 27., st. 2. ZSS-a osnovicu na temelju koje se izračunava iznos drugih prava iz čl. 25. (osim zajamčene mini-

- prava iz mirovinskoga osiguranja
- prava iz zdravstvenog osiguranja⁶ i
- prava za vrijeme nezaposlenosti kao zaposlena osoba prema posebnim propisima.

Roditelj njegovatelj, odnosno njegovatelj ima pravo na naknadu i za vrijeme privremene nesposobnosti za pružanje njege zbog bolesti kao i tijekom odmora, kada ne obavlja poslove njegovatelja, a djetetu je osiguran privremeni smještaj tijekom godišnjeg odmora roditelja njegovatelja te ako je dijete na bolničkom liječenju najduže 2 mjeseca. ZSS-om je propisano da roditelj njegovatelj ili njegovatelj može koristiti odmor u trajanju do 4 tjedna tijekom godine.

3. POSTUPAK PRIZNAVANJA STATUSA RODITELJA NJEGOVATELJA

Rješenje kojim se priznaje pravo na status roditelja njegovatelja ili njegovatelja donosi centar za socijalnu skrb uz suglasnost nadležnog ministarstva. Za odlučivanje

malne naknade) odlukom određuje Vlada Republike Hrvatske. Sukladno prijelaznim i završnim odredbama ZSS-a (koji je na snagu stupio 1. siječnja 2014.) odluku iz čl. 27., st. 2. ZSS-a za 2014. godinu donijet će Vlada Republike Hrvatske u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu (novog) ZSS-a. Do donošenja predmetne odluke osnovica za 2014. godinu iznosi **500,00 kuna.**

⁶ Osnovica za uplatu doprinosa za obvezna osiguranja (za koje se sredstva osiguravaju u državnom proračunu) je najniža mjesečna osnovica za obračun doprinosa za obvezna osiguranja za tekuću godinu.

o ostvarivanju ovog prava prema ZSS-u mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb osnovan za područje na kojem stranka ima prebivalište.⁷

Postupak za priznavanje prava propisanih ZSS-om, uključujući i pravo na status roditelja njegovatelja, pokreće se na zahtjev stranke ili po službenoj dužnosti. Zahtjev za pokretanje postupka mogu podnijeti i bračni drug, pu-

⁷ Ako stranka nema prebivalište na području Republike Hrvatske, mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb prema mjestu boravišta stranke u Republici Hrvatskoj, a ako stranka nema boravište u Republici Hrvatskoj, mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb prema mjestu posljednjeg prebivališta, odnosno boravišta stranke na području Republike Hrvatske. Ako se mjesna nadležnost ne može odrediti na jedan od navedenih načina, mjesno je nadležan centar za socijalnu skrb prema mjestu na kojem je nastao povod za vođenje postupka. Čl. 101. i 102. ZSS-a sadrže i detaljne odredbe o načinu određivanja mjesne nadležnosti za djecu (u pravilu, prema prebivalištu roditelja) te o načinu određivanja mjesne nadležnosti u nekim posebnim okolnostima (kao što su npr. elementarne nepogode).

nojjetno dijete, roditelj ili skrbnik stranke.⁸

U ZSS-u su navedeni uvjeti za ostvarivanje prava na status roditelja njegovatelja ili njegovatelja djeteta s teškoćama u razvoju ili invaliditetom. Naravno, neće svako oštećenje zdravlja biti osnova za stjecanje statusa roditelja njegovatelja ili njegovatelja, nego samo u ZSS-u opisani oblici teškoća u razvoju ili invaliditeta koji udovoljavaju navedenim uvjetima. Kako bi se utvrdile činjenice vezane uz zdravstveno stanje, a koje su propisane kao uvjet za priznavanje prava na status roditelja njegovatelja ili njegovatelja, centar za socijalnu skrb ili drugo nadležno tijelo će prije donošenja rješenja zatražiti nalaz i mišljenje prvostupanjskog tijela vještačenja. Ako se žalbom pobija prvostupanjsko rješenje, nadležno ministarstvo ili drugo nadležno tijelo drugog stupnja, prije donošenja rješenja o žalbi može pribaviti na-

⁸ Centar za socijalnu skrb može pokrenuti postupak po službenoj dužnosti i na temelju obavijesti članova obitelji, građana, ustanova, udruga, vjerskih zajednica, trgovačkih društava i drugih pravnih osoba te državnih i drugih tijela.

laz i mišljenje drugostupanjskog tijela vještačenja. Sastav i način rada tijela vještačenja, sadržaj potrebne medicinske dokumentacije, sadržaj nalaza i mišljenja i obrasce za rad tijela vještačenja pravilnikom propisuje ministar nadležan za poslove socijalne skrbi u suradnji s ministrom nadležnim za zdravstvo.⁹

4. KADA PRESTAJE PRAVO NA STATUS RODITELJA NJEGOVATELJA

Pravo na status roditelja njegovatelja prestaje

- na zahtjev roditelja njegovatelja ili njegovatelja
- ako roditelj njegovatelj ili njegovatelj nije u mogućnosti djetetu pružati potrebnu njegu

⁹ Pravilnik o sastavu i načinu rada tijela vještačenja u postupku ostvarivanja prava iz socijalne skrbi i drugih prava po posebnim propisima (NN, br. 64/02, 105/07 i 145/11). Na Pravilnik se primjenjuju odredbe članka 273. do 275. ZSS-a koje su obrađene u tekstu kod navođenja Pravilnika o vođenju evidencije o fizičkim osobama kojima je priznato pravo na status roditelja njegovatelja.

Pravo na status roditelja njegovatelja priznaje se roditelju njegovatelju do navršene 65. godine života...

zbog svojeg psihofizičkog stanja

- ako roditelj njegovatelj ili njegovatelj zbog neopravdanih razloga ne obavlja poslove njegovatelja
- ako se roditelj njegovatelj ili njegovatelj nalazi u pritvoru, odnosno istražnom zatvoru ili na izdržavanju kazne zatvora u trajanju duljem od 2 mjeseca
- kada roditelj njegovatelj ili njegovatelj navrší 65 godina života, osim kada jedan od članova obitelji, bračni ili izvanbračni drug roditelja ne može osigurati pružanje pomoći i njege djetetu s teškoćama u razvoju ili osobi s invaliditetom te se u tom slučaju roditelju produljuje pravo
- smrću djeteta s teškoćama u razvoju ili osobe s invaliditetom, roditelja njegovatelja ili njegovatelja.

Prava pacijenata oboljelih od HIV-a u hrvatskom zdravstvenom sustavu

MARINA PETRIĆ, ANDREA DUJMOVIĆ, VEDRAN STANKOVIĆ

U ovom ćemo se članku posvetiti zaštiti i sankcioniranju povrede prava pacijenata oboljelih od HIV-a te načinima sankcioniranja diskriminatornog ponašanja prema oboljelima.

Svjetski dan borbe protiv HIV-a/AIDS-a obilježava se od 1988. godine na inicijativu Svjetske zdravstvene organizacije (SZO) prvog dana u mjesecu prosincu. Tom akcijom (akcija Crvene vrpce u obliku petlje ili *Red ribbon*) pokušava se osvijestiti populacija o prevenciji, napretku u liječenju i pravima, pomoći i skrbi oboljelih od te bolesti.

Red Ribbon kreirao je američki pjevač i glumac Paul Jabara (1948. – 1992.) zajedno s Visual AIDS grupom iz New Yorka 1991. g. kao globalni simbol borbe protiv HIV-a/AIDS-a s ciljem ukazivanja na probleme oboljelih od HIV-a/AIDS-a koji su često bili stigmatizirani i diskriminirani, ali i na brzo širenje bolesti.¹ Na prevenciju HIV-a/AIDS-a utječe osviještenost populacije te pravilna zaštita i testiranje. Zbog česte stigmatizacije osoba koje se podvrgnu testiranju u Hrvatskoj je moguće besplatno savjetovanje i testiranje na HIV.^{2 3}

¹ <http://zdravlje.hzjz.hr/clanak.php?id=12747> (posjećeno 22. 12. 2013.).

² <http://zdravlje.hzjz.hr> (posjećeno 22. 12. 2013.).

³ Za dodatne informacije o savjetovanju i

1. PRAVA OSOBA OBOLJELIH OD HIV-a/AIDS-a PREMA ZAKONU O ZAŠTITI PRAVA PACIJENATA

Osobe kojima je dijagnosticiran HIV često su zbog nedostatne edukacije okoline podvrgnute diskriminaciji. Pravnoj klinici obratile su se stranke koje imaju problem pri zapošljavanju i zadržavanju zaposlenja (o sankcioniranju tog vida diskriminacije detaljnije ćemo u sljedećem poglavlju) te koje su se suočile s nestručnim ponašanjem zdravstvenih djelatnika.

Najčešći problem oboljelih je nedovoljna educiranost okoline o načinima prenošenja HIV-a.

HIV se prenosi na tri načina⁴:

1. izravnim unosom krvi zaražene osobe u organizam nezaražene osobe
2. nezaštićenim spolnim odnosom sa zaraženom osobom
3. sa zaražene majke na njezino dijete, tijekom trudnoće, poroda ili dojenja

testiranju možete se obratiti na INFO telefon 01/46 83 005; 004 radnim danom (pon-pet) od 8 do 16h ili na e-mail: hiv.savjet@hzjz.hr.

⁴ <http://zdravlje.hzjz.hr/clanak.php?id=12421> (posjećeno 22. 12. 2013.).

Ne prenosi se⁵

1. rukovanjem, dodirivanjem, grljenjem, razgovorom, boravljenjem u istom radnom prostoru ili domu s osobom koja je zaražena HIV-om
2. sjedenjem pokraj osobe zaražene HIV-om
3. korištenjem pribora za jelo, npr. tanjura, viljuške, žlice, čaše (iako se time mogu prenijeti druge klice)
4. uporabom ručnika i posteljine
5. korištenjem bazena, kupki, zahodskih školjki, sprava u teretani, telefona
6. dodirivanjem predmeta kao što su novac, kvake, ručke u autobusima, tramvajima, vlakovima
7. ako HIV-om zaražena osoba u vašoj blizini šmrca, zakašlje, diše izbliza, znoji se, plače, kihne ili vas poljubi
8. ubodom insekata: komarca, krpelja, uši glave
9. dobrovoljnim davanjem krvi ili vađenjem krvi u zdravstvenoj ustanovi radi pretraga
10. uobičajenim postupcima njege HIV inficirane osobe

⁵ *Ibid.*

Prema Zakonu o zaštiti prava pacijenata⁶ prava svakog pacijenta u zdravstvenom sustavu su

- pravo na suodlučivanje
- pravo na obaviještenost
- odbijanje primitka obavijesti
- pravo na zaštitu pri sudjelovanju u znanstvenim istraživanjima
- pravo na pristup medicinskoj dokumentaciji
- pravo na povjerljivost
- pravo na održavanje osobnih kontakata
- pravo na samovoljno napuštanje zdravstvene ustanove
- pravo na privatnost
- pravo na naknadu štete

Najčešće pravo pacijenata HIV pozitivnih osoba koje se krši je pravo na povjerljivost.

Članak 25. Zakona o zaštiti prava pacijenata regulira pravo na **povjerljivost podataka** koji se odnose na pacijentovo zdravstveno stanje sukladno propisima o čuvanju profesionalne tajne i zaštiti osobnih podataka. Također treba istaknuti kako pacijent ima pravo dati usmenu ili pisanu izjavu o osobama koje mogu biti obaviještene o njegovu prijemu u stacionarnu zdravstvenu ustanovu i zdravstvenom stanju. On je ovlašten imenovati i osobe kojima zabranjuje pristup tim podacima.

Zdravstveni djelatnici trebaju se upoznati sa zdravstvenim stanjem pacijenta te, u skladu s tim, poduzeti potrebne mjere, no time ne smiju dovesti pacijenta u diskriminirajući položaj niti dozvoliti curenje informacija. Pravno se klinici obratila stranka kojoj

je bilo povrijeđeno pravo na povjerljivost jer je došlo do curenja podataka o njenom HIV pozitivnom statusu iz zdravstvene ustanove u kojoj je bila podvrgnuta operaciji. Zdravstveni djelatnik je pred drugim pacijentima upozorio na njezin zdravstveni status te se stranka našla u neugodnoj situaciji. Zakon o zdravstvenoj zaštiti u članku 22. propisuje da svaka osoba u cjelokupnom postupku ostvarivanja zdravstvene zaštite ima pravo na jednakost. U skladu s tim ne bi se trebala stavljati u nepovoljniji položaj u odnosu na druge pacijente te se nipošto ne bi trebalo odstupati od pravila o čuvanju profesionalne tajne, odnosno o zaštiti osobnih podataka. Stranka se može zbog navedenog obratiti Povjerenstvu za zaštitu prava pacijenata u jedinici područne (regionalne) samouprave, odnosno, na nacionalnoj razini, Povjerenstvu ministarstva nadležnog za zdravstvo. Povjerenstvo je ovlašteno upozoravati, predlagati, davati preporuke, obaviti uvid u ostvarivanje prava

pacijenata u zdravstvenoj ustanovi te o uvidu izvijestiti nadležnu inspekciju. Povjerenstvo će obavijestiti podnositelja pritužbe o poduzetim aktivnostima u za to predviđenom roku. Budući da Zakon o zaštiti prava pacijenata u članku 41. sankcionira zdravstvenu ustanovu u kojoj je došlo do povrede prava na povjerljivost novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 50.000,00 kuna (odgovorna osoba u zdravstvenoj ustanovi će se kazniti u iznosu od 5.000,00 do 10.000,00 kuna), stranka je ovlaštena podnijeti prijavu nadležnom Općinskom državnom odvjetništvu te u parnici postaviti zahtjev za naknadu štete.

2. OBOLJELI OD HIV-a I DISKRIMINACIJA

Diskriminacija osobe s HIV-om je nedopušteno i neopravdano postupanje uvjetovano njezinom zarazom HIV-om kojom se ona stavlja u nepovoljniji položaj od druge osobe u usporedivoj situaciji. Diskriminacija osoba s HIV-om najčešće je posljedica stigme. Stigma se može definirati kao društvena pojava izričitog neodobravanja i marginalizacije osoba na osnovi nekih njihovih karakteristika, u ovom slučaju zaraze HIV-om, kojim se te osobe diskreditiraju u očima drugih i čine manje vrijednima. Uzroci stigme najčešće su neinformiranost i neobrazovanost, povezivanje zaraze HIV-om s određenim društveno nepoželjnim ponašanjima, mitovi o bolesti i prijenosu virusa i dr. Takav sustav negativnih stavova rezultira navedenom diskriminacijom osoba s HIV-om. Time dolazi do društvene nejednakosti koja potom pojačava stigmatu i tako čini začarani krug nejedna-

⁶ Zakon o zaštiti prava pacijenata, NN, br. 37/08, čl. 6. - 29.

Članak 25. Zakona o zaštiti prava pacijenata regulira pravo na povjerljivost podataka koji se odnose na pacijentovo zdravstveno stanje sukladno propisima o čuvanju profesionalne tajne i zaštiti osobnih podataka.

kosti. Iz toga evidentno proizlazi važnost suzbijanja diskriminacije osoba s HIV-om.

Osobe s HIV-om mogu biti diskriminirane u više područja: obrazovanju (izbacivanje ili odbijanje upisa u obrazovnu instituciju, segregacija), zdravstvu (odbijanje pružanja medicinske usluge), zapošljavanju (odbijanje zapošljavanja), stanovanju (odbijanje davanja nekretnine u najam), pristupu uslugama (zabranu korištenja bazena, ulaska u restoran) i dr. U ovom tekstu naglasak će biti na nedopuštenim postupanjima u zdravstvenom sustavu te zapošljavanju i radnim odnosima.

Diskriminacijska osnova po kojoj će osobe s HIV-om biti diskriminirane u pravilu će biti zdravstveno stanje. Moguća je i diskriminacija osoba po osnovi seksualne orijentacije nastala kao posljedica stigmatizacije muških homoseksualnih osoba kao sklonijih zarazi virusom HIV-a. Kvalificiranje diskriminacije kao nastale po osnovi invaliditeta, o kojem će biti riječ kada je riječ o slučaju da je oboljenje AIDS-om uznapredovalo do razine da oboljelu osobu čini radno nesposobnom,

posebno je važno zbog tzv. razumne prilagodbe. Riječ je o tome da su poslodavci i ostali subjekti dužni poduzeti dodatne i posebne mjere u svrhu pružanja jednakih mogućnosti osobama s HIV-om i ostalima. Takvim pozitivnim mjerama osigurava se korist od javno dostupnih usluga osobama koje su inače u nepovoljnom položaju. No, morat će se procijeniti jesu li takve mjere opravdane i nužne prema raznim čimbenicima poput troška za poslodavca ili druge subjekte, svrsishodnosti mjera i dr.

Do diskriminacije osoba s HIV-om u radnim odnosima može doći u trima okolnostima. U zapošljavanju odbijanjem zapošljavanja ili uvjetovanjem testiranja na HIV. Diskriminatorno se može postupiti i za vrijeme zaposlenja, uznemiravanjem osoba zbog HIV statusa. Konačno, osobe mogu biti otpuštene s radnog mjesta na temelju njihova HIV statusa. Kod zapošljavanja poslodavci mogu tražiti testiranje na HIV, ali se ono može provesti samo uz pristanak osobe koja se prijavila za posao. Štoviše, neće smjeti provesti ni bilo kakvo drugo testiranje koje bi upućivalo na zarazu HIV-om.

No, ako osoba odbije testiranje koje zdravstveni djelatnik smatra nužnim za procjenu sposobnosti za rad, poslodavca se ne može obvezati da zaposli tu osobu. Poslodavac ne smije otkazati ugovor o radu osobi zbog njezine zaraze HIV-om kada

ta osobe ne predstavlja nikakvu prijetnju zdravlju ostalih zaposlenika u svakodnevnom radu i kontaktu. Takav bi postupak mogao opravdati ako iz prirode posla osobe s HIV-om proizlazi da postoji stvaran rizik da se ostali zaposlenici ili šira javnost zaraze. No, i u tom slučaju najprije će morati pokušati pronaći drugo odgovarajuće radno mjesto osobi s HIV-om kod kojeg takav rizik ne bi postojao. Važno je napomenuti kako se HIV ne prenosi uobičajenim društvenim kontaktom.

Svakom se pacijentu jamči opće i jednako pravo na zdravstvenu zaštitu koja se provodi u njegovu najboljem interesu. Tako će nedopušteno postupanje predstavljati postupci poput neopravdanog odbijanja pružanja zdravstvenih usluga, postavljanje posebnih uvjeta za pružanje zdravstvenih usluga koji nisu opravdani medicinskim razlozima, izlaganje uznemiravanju, vrijeđanju ili omalovažavanju tijekom boravka u zdravstvenoj ustanovi. Takvi će se postupci pokušavati opravdati zaštitom zdravstvenih radnika od ekspozicije HIV-u. Rizik ekspozicije HIV-u zdravstvenih djelatnika postoji, no oni toga moraju biti svjesni te se smanjivanje tog rizika nikako ne smije rješavati ograničavanjem pristupa osoba s HIV-om zdravstvenom sustavu, nego je potrebno usvojiti mjere sprečavanja ekspozicije HIV-u, one preventivne prirode i one postekspozicijske prirode, uz provođenje informiranja i edukacije o tim mjerama i postupcima.

U pravilu će opravdanje za diskriminatorno postupanje biti zaštita zdravlja građana. No, pritom će se ocjenjivanju osoba s HIV-om nerijetko pristupiti generalizirajući. Tada će to predstavljati arbitrarno, nerazmjerno i nedopušteno postupanje. Osobe moraju biti procijenjene individualno, a ne na temelju neopravdanog straha i stereotipa.

Štrajk hrvatskih liječnika i eventualne posljedice za pacijente

ALEN BIJELIĆ

Hrvatski mediji su gotovo jednoglasno u rujnu 2013. izvijestili javnost o početku štrajka liječnika. Potaknuti problemima koji su se javili nakon što je sud proglasio ništetnim kolektivni ugovor za zdravstvo iz 2011., koji su s tadašnjim ministrom zdravstva Darkom Milinovićem potpisali predsjednik Hrvatskog liječničkog sindikata Ivica Babić i predsjednica Hrvatskog strukovnog sindikata medicinskih sestara Anica Prašnjak, liječnici su se odlučili na ovaj potez. U danima nakon početka štrajka bili smo svjedoci prebacivanja loptice na relaciji liječnici - Ministarstvo zdravstva, ali glavina problema još nije riješena.

UKRATKO O RAZLOZIMA ŠTRAJKA

Kao što je objašnjeno u uvodu članka, povod štrajku je proglašenje kolektivnog ugovora za zdravstvo ništetnim. Budući da je taj ugovor ništetan, a stari iz 2004. je prestao protekom roka, ministar zdravstva Rajko Ostojić pozvao je sindikate 5. srpnja na pregovore. Dio predstavnika sindikata povukao se iz pregovora zbog nezadovoljstva ministrovim odbijanjem da se određene klauzule iz ništetnog ugovora ugrade u novi kolektivni ugovor. U pregovorima ostaje predsjednica Samostalnog sindikata Spomenka Avberšek i potpisuje kolektivni ugovor. Liječnici i medicinske sestre su tada najavili štrajk kako bi se izborili za vlastita prava. Ključna pitanja za liječnike ostaju plaćanje prekovremenih sati, dežurstva i pripravnosti.

Liječnici u štrajku dobili su potporu Hrvatske liječničke komore i Europske liječničke federacije (FEMS - Fédération Européenne Médecins Salariées). Izvršni odbor Hrvatske liječničke komore na sjednici održanoj 28. lipnja

donio je priopćenje u kojemu je podržao djelovanje Hrvatskog liječničkog sindikata i njegova predsjednika Ivica Babića. U priopćenju je naglašeno da je s njim upoznata i Skupština komore koja ga je podržala. Također se nadodaje da Hrvatska liječnička komora podržava ustrajanje Hrvatskog liječničkog sindikata da svim legitimnim sredstvima izbori bolji materijalni položaj liječnika. S druge strane, FEMS je s generalnog zasjedanja u Portu uputio pismo podrške u kojemu se naglasilo da plaće liječnika ne odgovaraju društvenom statusu, kompetencijama, odgovornosti ni uloznim naporima. Štoviše, njihove plaće su ispod prosjeka Europske unije.

RADNA OBVEZA LIJEČNIKA

Vlada Republike Hrvatske pokušala je odgovoriti na štrajk liječnika uvođenjem radne obveze liječnicima. Odluku o uvođenju radne obveze doktorima medicine u bolničkim zdravstvenim ustanovama (NN 137/2013) Vlada je donijela 14. studenoga te je

njome nastojala osigurati sveobuhvatnu, kontinuiranu i dostupnu zdravstvenu zaštitu koja je bila ugrožena višetjednim štrajkom doktora medicine (čl. 1. Odluke o uvođenju radne obveze doktorima medicine). No, Hrvatski liječnički sindikat Zagreb podnio je prijedlog za ocjenu suglasnosti Odluke s Ustavom i zakonom. Naveo je da pravo na štrajk može biti ograničeno samo zakonom, što je zakonodavac propustio učiniti jer je u Zakonu o zdravstvenoj zaštiti (NN 150/08, 71/10, 139/10, 22/11, 84/11, 154/11, 12/12, 35/12, 70/12, 144/12, 82/13) u čl. 166. ograničio pravo na štrajk samo u Hrvatskom zavodu za hitnu medicinu, zavodima za hitnu medicinu jedinica područne (regionalne) samouprave i ugovorenim službama hitne medicine zdravstvenih ustanova, dok je stavkom 3. istog članka ograničio pravo na štrajk u dijelu koji se odnosi na prijeko potrebne poslove koji se moraju neprekidno obavljati radi sprečavanja ugrožavanja života ili nastanka invalidnosti bolesnika. Štoviše, navodi da je pravo na štrajk zajamčeno i Ustavom (NN 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10,

85/10). Sindikat je naglasio da je štrajk usklađen sa zakonskim odredbama o štrajku te je u prijedlogu zatražio da Ustavni sud osporenu Odluku poništi, podredno ukine, zbog nesuglasnosti s Ustavom i zakonom.

Ustavni sud je utvrdio da sporna situacija spada pod domašaj čl. 61. Ustava kojim se jamči pravo na štrajk. No, pravo na štrajk nije apsolutno pravo, pri čemu Ustavni sud navodi čl. 16. Ustava, koji navodi da slobode i prava mogu biti ograničeni samo zakonom da bi se zaštitila sloboda i prava drugih ljudi te pravni poredak, javni moral i zdravlje, pri čemu svako ograničenje slobode ili prava mora biti razmjerno potrebi. U svojoj odluci Ustavni sud je naveo da je štrajk u skladu sa zakonom (poglavito Zakonom o radu i Zakonom o zdravstvenoj zaštiti) te da Vlada Republike Hrvatske nije imala nikakvih pravnih osnova u pozitivnom zakonodavstvu za donošenje navedene odluke. Naime, zabrana štrajka u zdravstvu je regulirana čl. 166. Zakona o zdravstvenoj zaštiti te podzakonskim aktima koji taksativno nabrajaju poslove iz stavka 3. istoga Zakona koji se moraju obavljati. Vlada pravnu argumentaciju donošenja Odluke stoga nije mogla crpiti iz Zakona o zdravstvenoj zaštiti i shodno tome, nije mogla donijeti spornu odluku jer on ne daje osnovu za uvođenje radne obveze, već za zabranu štrajka u nekim specifičnim djelatnostima. Time je zapravo prekršeno načelo proporcionalnosti utvrđeno čl. 16. Ustava jer ne postoji potreba za ograničavanjem prava na štrajk niti je primjenjiv čl. 166. Zakona o zdravstvenoj zaštiti.

PRAVO NA ŠTRAJK U PRAVNOM PORETKU REPUBLIKE HRVATSKE

Ustav Republike Hrvatske (NN 85/10 – pročišćeni tekst) govori o

IZVOR: SXC.HU

štrajku u čl. 61. Ustavna odredba iz navedenoga članka naglašava da se jamči pravo na štrajk te da pravo na štrajk može biti ograničeno u oružanim snagama, redarstvu, državnoj upravi i javnim službama određenim zakonom. Ustav tako prebacuje na zakonodavca mogućnost da zakonom ograniči štrajk i drugim javnim službama koje nisu navedene u ovome članku Ustava.

Sedes materiae po pitanju štrajka je Zakon o radu (NN 149/09, 61/11, 82/12, 73/13; u daljnjem tekstu ZOR) i to čl. 269.-284. Čl. 269. navodi da sindikati i njihove udruge više razine imaju pravo pozvati se na štrajk i provesti ga sa svrhom promicanja gospodarskih i socijalnih interesa svojih članova ili zbog plaće, tj. naknade plaće ako nisu isplaćene protekom roka od trideset dana od dana dospijea. Štrajk mora biti najavljen poslodavcu odnosno udruzi poslodavaca protiv koje je usmjeren i ne smije započeti prije okončanja postupka mirenja kad je takav postupak predviđen ili prije provođenja bilo kojeg drugog postupka mirnog rješavanja spora o kojem su se strane sporazumjele. ZOR spominje još i štrajk solidarnosti kod kojega se

javljuju manje razlike. On mora biti najavljen poslodavcu kod kojega se organizira te smije početi bez postupka mirenja, ali ne prije isteka roka od dva dana od početka štrajka u čiju se potporu organizira. U pismu kojim se najavljuje štrajk moraju se naznačiti razlozi provođenja, mjesto, dan i vrijeme njegova početka.

U slučaju spora koji može dovesti do štrajka, mora se provesti postupak mirenja. Mirenje provodi osoba (miritelj) koju stranke odaberu s liste koju određuje Gospodarsko-socijalno vijeće ili koju oni sami odrede. Mirenje se mora dovršiti u roku od pet dana od dana dostave obavijesti o sporu Gospodarsko-socijalnom vijeću ili uredu državne uprave u županiji odnosno uredu Grada Zagreba nadležnom za poslove rada. Postupak mirenja se okončava sporazumom. Sporazum u slučaju spora o sklapanju, izmjeni ili obnovi kolektivnog ugovora ili drugog sličnog spora koji može dovesti do štrajka ima pravne učinke kolektivnog ugovora. Sporazum postignut u slučaju spora zbog plaće smatra se nagodbom. Odredba je čl. 274. da strane mogu sporazumno povjeriti rješavanje kolektivnog radnog spora

arbitraži. U tom slučaju kolektivnim se ugovorom ili sporazumom sklopljenim nakon nastanka spora uređuju pitanja izbora arbitra, arbitražnog vijeća, ali i druga pitanja arbitražnog postupka. Stranke određuju koja će se pitanja iznijeti pred arbitražu te je ona vezana tim pitanjima i može odlučivati samo o njima. Ako se radi o sporu o sklapanju, izmjeni ili obnovi kolektivnog ugovora, arbitraža će temeljiti svoju odluku na pravičnosti. Ako je riječ o tumačenju i primjeni zakona, drugog propisa ili kolektivnog ugovora, arbitraža će temeljiti svoju odluku na zakonu, drugom propisu ili kolektivnom ugovoru. Protiv arbitražne odluke nije dopuštena žalba. Ako je riječ o sklapanju, izmjeni ili obnovi kolektivnog ugovora, arbitražna odluka ima pravnu snagu i učinke kolektivnog ugovora.

ZOR u čl. 277. govori o isključenju s rada. Naime, poslodavac može isključiti radnika iz rada samo u odgovoru na već započeti štrajk. Isključenje ne smije započeti prije proteka roka od 8 dana od početka štrajka. No, broj radnika isključenih s rada ne smije biti veći od polovice broja radnika u štrajku.

Na prijedlog poslodavca, sindikat i poslodavac donose pravila o proizvodno-održavajućim i nužnim poslovima koji se ne smiju prekidati ni u štrajku. Ta pravila zapravo reguliraju broj radnika i poslove koji se moraju obavljati i za vrijeme štrajka ili isključenja rada s ciljem omogućavanja obnavljanja rada neposredno nakon prekida štrajka ili obavljanjem poslova koji su prijeko potrebni radi sprečavanja ugrožavanja života, osobne sigurnosti ili zdravlja pučanstva. Važno je napomenuti da se ovim pravilima ne smije ograničavati pravo na štrajk. Ako poslodavac i sindikat ne mogu postići dogovor u roku

Organiziranje štrajka u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom ili pravilima sindikata ne predstavlja povredu radnog odnosa.

od petnaest dana, svatko od njih može zahtijevati da u daljnjem roku od petnaest dana o tome odluči arbitraža. Arbitraža se sastoji od jednog predstavnika poslodavca, jednog predstavnika sindikata te sporazumno odabranog neovisnog predsjednika arbitraže. Ako jedna stranka odbije sudjelovati u postupku određivanja poslova koji se ne smiju prekidati, postupak će se provesti bez nje, a odluku će donijeti predsjednik arbitraže. Odluku o poslovima koji se ne smiju prekidati arbitraža mora donijeti u roku od petnaest dana.

Organiziranje štrajka u skladu sa zakonom, kolektivnim ugovorom ili pravilima sindikata ne predstavlja povredu radnog odnosa. Radnik zbog organiziranja ili sudjelovanja u štrajku koji je sukladan odredbama zakona, pravilima sindikata i kolektivnog ugovora ne smije biti stavljen u nepovoljniji položaj. Radniku se može otkazati ukoliko je organizirao ili sudjelovao u štrajku protivno spomenutim odredbama. Isto vrijedi i ako je tijekom njegova trajanja počinjena osobito teška povreda radnog odnosa. No, ZOR ne navodi definiciju teške povrede obveze iz radnog odnosa pa u svakom konkretnom slučaju sud odlučuje o tome spada li neki slučaj pod kategoriju osobito teške povrede iz radnog odnosa. Također, radnik ne smije biti primoran na sudjelovanje u štrajku. Radniku koji je sudjelovao u štrajku može se umanjiti plaća i dodaci na plaću (osim doplatka za djecu)

razmjerno vremenu provedenom u štrajku.

S jedne strane, poslodavac može zahtijevati od suda zabranu organiziranja i provedbe štrajka koji nije u skladu za zakonskim odredbama. U istome slučaju poslodavac može zahtijevati i naknadu štete. S druge strane, sindikat može zahtijevati od nadležnog suda organiziranje i poduzimanje isključenja s rada protivnog odredbama zakona. U tom slučaju sindikat i radnici mogu zahtijevati naknadu štete koju su pretrpjeli u slučaju isključenja protivnog zakonu.

Zanimljivo je navesti da je povreda prava na štrajk u čl. 111. starog Kaznenog zakona (NN 110/97, 27/98, 50/00, 129/00, 51/01, 111/03, 190/03, 105/04, 84/05, 71/06, 110/07, 152/08, 57/11, 143/12) predstavljala kazneno djelo. Naime, spomenuti članak je sadržavao pravilo prema kojemu se onaj tko uskrati ili ograniči pravo na štrajk koji se organizira i provodi u skladu sa zakonom kažnjava novčanom kaznom ili kaznom zatvora do jedne godine. U novom Kaznenom zakonu (NN 125/11, 144/12) ne postoji kazneno djelo povrede prava na štrajk. Također, u čl. 183. novog Kaznenog zakona utvrđeno je kazneno djelo nepružanje medicinske pomoći u hitnim stanjima. Prema pravnom pravilu iz toga članka kaznit će se kaznom zatvora do tri godine doktor medicine, doktor dentalne medicine ili drugi zdravstveni radnik koji bez odgode ne pruži medicinsku pomoć osobi kojoj je takva pomoć potrebna zbog opasnosti od nastupanja trajne štetne posljedice po njezino zdravlje ili život. Budući da povreda prava na štrajk ne predstavlja kazneno djelo u novom Kaznenom zakonu, može se zaključiti da je trenutni stav zakonodavca da je pravo na štrajk pravno dobro nižeg ranga nego pravo na život, tjelesnu cjelovitost i zdravlje.

A GDJE SU PACIJENTI?

Hrvatska udruga za promicanje prava pacijenata (HUPPP) oglasila se o nastaloj situaciji. Ovdje ćemo iznijeti dijelove teksta u kojemu su izložili svoj stav: "Naravno da ujedno strahujemo kako bi dugotrajna organizacija obustave rada na način osiguravanja pružanja usluga "kao nedjeljom", mogla ozbiljnije ugroziti zdravlje, sigurnost i živote korisnika zdravstvenih usluga. Kako se tijekom štrajka iz potpuno realnih i objektivnih razloga povećava mogućnost kršenja prava pacijenata, ugrožavanja sigurnosti pacijenata i oštećivanja njihova zdravlja, smatramo neodgovornim od strane nadležnih institu-

cija da niti sada ne promišljaju o izmjeni Zakona o zaštiti prava pacijenata te time pokazuju kako pacijenti i njihova ljudska prava nisu u središtu njihovih interesa niti prioriteta, a niti pacijent u središtu zdravstvenog sustava, kako se proklamira u svim javnim istupima Ministra zdravlja."

Iz citiranog teksta razvidno je da HUPPP strahuje od mogućih negativnih posljedica za pacijente koje se mogu javiti obustavom rada zdravstvenih djelatnika, odnosno obavljanjem rada „kao nedjeljom“. Štoviše, u nekim bolnicama je drastično smanjen broj usluga koje se pružaju pacijentima. Liste čekanja se produžuju, a u problemima će se naći i bolnice koje neće moći fakturi-

ranjem opravdati mjesečne limite HZZO-a. Uočljivo je da navedena udruga nastalu situaciju vidi kao svojevrsni povod za donošenje novoga zakona koji bi regulirao prava pacijenata. U ostatku teksta HUPPP-a se navodi kako sadašnji zakon nije prikladan pravni instrument za regulaciju spomenutih prava, uzevši u obzir činjenicu da od donošenja zakona nije kažnjena nijedna ustanova jednom od sankcija navedenih u čl. 41. i 42. Zakona o zaštiti prava pacijenata (NN 169/04, 37/08), što doista baca loše svjetlo na učinkovitost zakona i uspješnost regulacije prava pacijenata u pravnom poretku Republike Hrvatske. Čini se kako su ovim zakonom isplivali na površinu problemi s kolektivnim ugovorom za djelatnost zdravstva, ali i problemi vezani uz regulaciju prava pacijenta koja ne bi smjela biti povrijeđena ili ugrožena zbog provođenja štrajka. Stoga je nužno donijeti zakonodavnu regulativu koja bi poboljšala uvjete rada liječnika, ali i djelotvornije zaštitila prava pacijenata, kako zakon ne bi ostao „mrtvo slovo na papiru“. No, preduvjet učinkovitosti zakona je i informiranost pacijenata o istome, pogotovo jer se zaštita njihovih prava relativno nedavno pojavila u pravnome poretku te mnogi nisu ni svjesni postojanja prava pacijenata, a osobito pravnih mogućnosti koje Zakon o zaštiti prava pacijenata nudi. Spomenuta prava su priznata u već nekoliko konvencija na međunarodnoj razini, što svjedoči o njihovoj sve većoj priznatosti u drugim državama. Republika Hrvatska je i sama ratificirala pojedine međunarodne ugovore čije je odredbe ugradila u zakone.

**Zašto onda
sustav nije
učinkovitiji?**

Intelektualno vlasništvo s osvrtnom na autorsko pravo

ANJA KANTOCI

Intelektualno vlasništvo, kao relativno mlada grana prava, predstavlja skupni naziv za subjektivna prava na intelektualnim tvorevinama kao nematerijalnim dobrima. Sveprisutnim društvenim i tehnološkim razvitkom nastala je potreba adekvatne zaštite istog. U sljedećem izlaganju ćemo vam ga razložiti i približiti, s osvrtnom na najaktualniji dio - autorsko pravo.

Iako je intelektualno vlasništvo jedna od mlađih grana prava i ne postoji općeprihvaćena definicija tog pojma, neki od pokušaja glase: intelektualno vlasništvo je svaka kreativna realizacija bilo koje ideje koja je plod ljudskog misaonog procesa. Ili: intelektualno vlasništvo je sustav stvaranja nematerijaliziranih dobara koja izvire iz ljudske kreativnosti. Ono se odnosi na nematerijalnu imovinu koja je produkt ljudskog uma, a nositelju prava bi trebalo omogućiti potpuni nadzor nad korištenjem takvog vlasništva. Pojam označava specifična prava koja imaju autori, izumitelji i ostali nositelji intelektualnog vlasništva. Ono obuhvaća izume, inovacije, ideje i nove tehnologije. Kao cilj njihove zaštite navodi se "promicanje napretka"- ljudi zaslužuju nagradu za svoja kreativna nastojanja, a društvo u cjelini ima koristi ako se tako nastale kreacije i izumi stave u javnu domenu i budu dostupni besplatno. Prava intelektualnog vlasništva su zakonsko sredstvo pomoću kojega njihovi nositelji pretvaraju svoja intelektualna postignuća u trajne gospodarske vrijednosti. Temeljne karakteristike intelektualnog vlasništva jesu: a) ono je vlasništvo, a vlasnik ima pravo posjedovanja, uporabe i korištenja svojom stvari, on ju može uništiti, otuđiti i pokloniti. Međutim,

intelektualno vlasništvo predstavlja nematerijalno vlasništvo te rijetko jamči jedinstvenu fizičku kontrolu nad njim; b) neopipljivost: ideje koje se nalaze u srži intelektualnog vlasništva često je teško posjedovati i čuvati zato što su neopipljive. Ipak, opipljivo i neopipljivo mogu se preklapati. Na primjeru knjige, razlikujemo četiri sastavnice: knjiga kao fizički predmet, pravo na taj fizički predmet, sadržaj knjige kao intelektualno vlasništvo i prava na to intelektualno vlasništvo.

ZAKONSKA REGULACIJA

Intelektualno vlasništvo postoji samo ako država kaže da postoji. Zakoni definiraju različite vrste vlasništva i određuju prava vlasnika, njihov opseg i rok odnosno njihov vijek trajanja. Doseg atributa "prava" je većinom negativan, naime, riječ je o pravu da se nekoga spriječi da nešto učini (autorsko pravo sprečava druge da ga kopiraju, patent sprečava druge da ga izrađuju).

a) RH

U Republici Hrvatskoj temeljni zakoni za zaštitu intelektualnog vlasništva jesu: *Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima* (NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11,141/13), *Zakon o patentu* (NN 173/03, 87/05, 76/07, 30/09,

128/10, 49/11 76/13), *Zakon o žigu* (NN 173/03, 76/07, 30/09), *Zakon o industrijskom dizajnu* (NN 173/03, 54/05, 76/07,30/09, 49/11), *Zakon o oznakama zemljopisnog podrijetla i oznakama izvornosti proizvoda i usluga* (NN 173/03, 76/07, 49/11) te *Zakon o zaštiti topografija poluvodičkih proizvoda* (NN 173/03, 76/07, 30/09). Što se tiče pristupanja Hrvatske Europskoj uniji i usklađivanja zakonodavstva, poglavlje 7 pregovora odnosilo se na zaštitu intelektualnog vlasništva, no Hrvatska je već početkom pregovora imala sustav zaštite koji je u velikoj mjeri sukladan pravilima EU. Pristupanjem EU uvodi se i jedno novo pravo intelektualnog vlasništva, nastalo zbog potreba tekstilne i modne industrije - neregistrirani dizajn Zajednice. Pravo se stječe činjenicom da je neki dizajn (koji je nov i individualan) otkriven na području EU, a prava koja proizlaze na temelju neregistriranog dizajna odnose se na zabranu zlorabe kroz umnožavanje zaštićenog dizajna. Moguće ga je registrirati pri Uredu za harmonizaciju unutarnjeg tržišta.

b) Međunarodna regulacija

Brzina i lakoća kojom kreativni proizvodi mogu putovati, kopirati se ili se upotrebljavati u drugoj zemlji potakla je države da sklo-

pe međunarodne konvencije kako bi zaštitile intelektualno vlasništvo svojih građana. Prva globalna konvencija, koja je obuhvatila patente, zaštitne znakove i dizajne, potpisana je u Parizu 1883., a Bernska konvencija o autorskim pravima uslijedila je 1886. godine. Sve se konvencije periodički dopunjavaju kako bi se uzele u obzir tehnološke promjene. Dvije organizacije koje imaju snažan utjecaj na nacionalno zakonodavstvo jesu Svjetska organizacija za intelektualno vlasništvo (World Intellectual Property Organization) sa sjedištem u Ženevi, te Svjetska trgovinska organizacija (World Trade Organization) koja upravlja sustavom za prava intelektualnog vlasništva povezanog s trgovinom (Trade-Related Intellectual Property Rights). U posljednjih dvadeset godina Europska komisija preuzela je vodstvo u reformiranju zakona europskih država.

PODJELA INTELKTUALNOG VLASNIŠTVA

Intelektualno vlasništvo dijelimo na:

- a) industrijsko vlasništvo: patent, industrijski dizajn, žig, topografija poluvodiča, oznaka zemljopisnog podrijetla proizvoda ili usluge, oznaka izvornosti proizvoda ili usluge,
- b) autorsko pravo: književna, znanstvena ili umjetnička djela, računalni programi, baze podataka, fotografska i kinematografska djela, te djela iz drugih područja stvaralaštva; srodna prava su prava umjetnika izvođača, proizvođača fonograma i emitiranja radija i televizije,
- c) neformalno intelektualno vlasništvo (soft IP): znanje i iskustvo (know-how), povjerljive poslovne informacije i poslovne metode, nezaštitivi izumi te tradicionalno znanje i kultura.

STJECANJE PRAVA

Stjecanje, održavanje i provedba prava intelektualnog vlasništva iziskuju određena materijalna sredstva. Stjecanje prava industrijskog vlasništva temelji se na formaliziranim postupcima za njihovo priznavanje ili registraciju pred nadležnim tijelom pojedine države ili regije (rjeđe). U Republici Hrvatskoj nadležno tijelo za priznavanje i registraciju industrijskog vlasništva je Državni zavod za intelektualno vlasništvo (osim za zaštitu oznaka zemljopisnog podrijetla i oznaka izvornosti poljoprivrednih i prehrambenih proizvoda te za zaštitu biljnih sorti). Prava industrijskog vlasništva ograničena su na teritorij nadležnosti tijela koje ih je priznalo, a za njihovo stjecanje i ostvarivanje plaća se propisana naknada. Za razliku od industrijskog vlasništva, autorsko pravo stječe se automatski - dovoljan je nastanak autorskog djela, bez posebnog postupka i dodatnih troškova. Dok se stjecanje i zaštita industrijskog vlasništva te autorskog prava i srodnih prava temelji na posebnim zakonima i propisima, neformalno intelektualno vlasništvo ne uživa zakonom propisanu zaštitu. Ono se može zaštititi poslovnom tajnom koja se temelji na izravnim ugovorima o čuvanju tajne između vlasnika informacije i osoba kojima je ta informacija dostupna, te na dobroj organizaciji poslovanja kojom se onemogućuje da se do takve povjerljive informacije dođe na slučajajan način.

SADRŽAJ I TRAJANJE POJEDINIH PRAVA

Patent¹- isključivo pravo koje štiti nositelja patenta u pogledu gospodarskog iskorištavanja izuma. Patent se priznaje za svaki izum

¹ Zakon o patentu (NN 173/03, 87/05, 76/07, 30/09, 128/10, 49/11 76/13).

iz bilo kojeg područja tehnike koji je nov, ima inventivnu razinu i koji se može industrijski primijeniti. Patent traje 20 godina, računajući od datuma podnošenja prijave patenta. Prestaje danom smrti nositelja patenta, odnosno danom gubitka svojstva pravne osobe, osim ako je prešao na nasljednike, odnosno pravne sljednike. Pravo na stjecanje patenta ima njegov nositelj ili njegov pravni sljednik. Izumiteljem se smatra osoba koja je stvorila izum svojim stvaralačkim radom, a pravni sljednik izumitelja je fizička ili pravna osoba koja pravo na stjecanje patenta ima na temelju zakona, pravnog posla ili nasljeđivanja.

Žig²- kao žig može se zaštititi svaki znak koji se može grafički prikazati (riječi, osobna imena, crteži, slova, brojke, oblik proizvoda ili njihova pakiranja, trodimenzijski oblici, boje i kombinacije svih tih znakova) pod uvjetom da su prikladni za razlikovanje proizvoda ili usluga jednog poduzetnika od proizvoda ili usluga drugog poduzetnika. Razdoblje zaštite registriranog žiga traje deset godina računajući od datuma podnošenja prijave za registraciju žiga i može se produžavati neograničen broj puta za razdoblja od po deset godina.

Industrijski dizajn³- štiti se dizajn odnosno vanjski izgled proizvoda u cijelosti ili dio proizvoda (koji proizlazi iz njegovih obilježja, osobito crta, kontura, boja, oblika, teksture i/ili materijala samog proizvoda i/ili njegove ornamentacije), u onoj mjeri u kojoj je nov i u kojoj ima individualan karakter. Zaštita industrijskog dizajna traje pet godina računajući od datuma podnošenja prijave industrijskoga dizajna i može se

² Zakon o žigu (NN 173/03, 76/07, 30/09).

³ Zakon o industrijskom dizajnu (NN 173/03, 54/05, 76/07,30/09, 49/11).

produžavati za razdoblja od po pet godina do najduže dvadeset pet godina, računajući od datuma podnošenja prijave.

AUTORSKO PRAVO

Pod autorskim pravom podrazumijevamo vrstu privatnog prava koje uživaju stvaratelji (autori) književnih, znanstvenih i umjetničkih djela, a koje im daje isključivo pravo korištenja ili odobravanja korištenja svog djela, a uključuje sustav zaštite tih prava. Pojam autorskog djela temeljni je pojam autorskog prava jer se autorsko pravo priznaje samo u pogledu djela koja se prema odredbama zakona smatraju autorskim djelima. Autorsko djelo je naziv uobičajen za duhovne (intelektualne) tvorevine s književnog, znanstvenog i umjetničkog područja. Autor je osoba koja je stvorila autorsko djelo. Ako je on u braku, autorsko djelo je vlastita imovina onog bračnog druga koji ju je stvorio. Ipak, imovinska korist od autorskog prava i autorskom pravu srodnih prava ostvarena tijekom bračne zajednice bračna je stečevina (čl. 254. Obiteljskog zakona, NN 116/03, 17/04, 136/4, 107/07, 57/11, 61/11). Za stvaranje autorskog djela ne traži se poslovna sposobnost autora, a može ga stvoriti samo fizička osoba. Stvaranje autorskog djela osoban je čin i autora ne može zastupati druga osoba. Ono se smatra stvorenim i u slučaju da nije dovršeno, ako je izraženo na dovoljno zamjetljiv način. Autor se nema pravo odreći svog autorstva ili svoje autorstvo prenijeti na drugu osobu te se na njemu ne može provesti ovrha.

Za pojam autorskog djela važno je:

- a) da se radi o djelu, a djelom se smatra rezultat čovječjeg rada, a ne funkcija rada. Djelo je ono što je radom obavljeno ili izvršeno;
- b) da djelo ima autorski karakter, što znači da se radi o tvorevi-

ni čovječjeg duha kojom se ostvaruje nešto novo. Originalnost (izvornost) ne zahtijeva apsolutnu novost, već se traži subjektivna originalnost, odnosno novost u subjektivnom smislu - da autor ne oponaša drugo njemu poznato djelo. Također, od postojećih djela može se sastaviti novo djelo izvorno po izboru ili rasporedu građe. Važno je istaknuti da sama ideja nije autorsko djelo i ne uživa autorskopravnu zaštitu dok nije izražena u zamjetljivom vanjskom obliku. Ideje su nezaštićene i mogu se slobodno koristiti. Autorska djela dobivaju zamjetljiv oblik na dva načina: fiksiranjem djela na materijalnu podlogu (pisanje, likovno izražavanje) i radnjama bez fiksiranja na materijalnu podlogu (izražavanje govorom, izvedbom zvuka). Autorsko djelo je netjelesno dobro i nije prostorno ograničeno;

- c) da je djelo s književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja. Autorska djela jesu osobito: jezična djela (pisana djela, govorna djela, računalni programi), glazbena djela, s riječima ili bez riječi, dramska i dramsko-glazbena djela, koreografska i pantomimska djela, djela likovnih umjetnosti (s područja slikarstva, kiparstva i grafike), te ostala djela likovnih umjetnosti, djela arhitekture, djela primijenjenih umjetnosti i industrijskog dizajna, fotografska djela i djela proizvedena postupkom sličnom fotografskom, audiovizualna djela (kinematografska djela i djela stvorena na način sličan kinematografskom stvaranju), kartografska djela, prikazi znanstvene ili tehničke prirode kao što su crteži, planovi, skice, tablice i drugo.⁴

⁴ Autorsko pravo, Ivan Henneberg, In-formator, Zagreb, 2001

SADRŽAJ I OSTVARIVANJE AUTORSKOG PRAVA

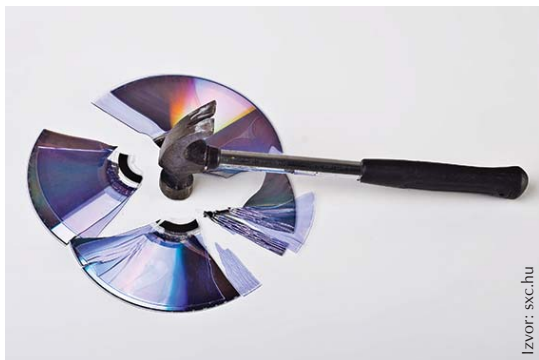
Autorsko pravo sadrži:

- a) Moralna prava autora: štite osobne i duhovne veze autora s njegovim djelom (npr. pravo prve objave)
- b) Imovinska prava autora: štite osobne interese autora u pogledu korištenja njegovih djela, s obzirom na to da autor najčešće sam ne iskorištava svoje djelo (npr. pravo reproduciranja, distribucije)
- c) Druga prava autora: štite ostala prava autora u pogledu njegova djela (npr. pravo na naknadu)

Autor drugome ustupa pravo korištenja autorskog djela ugovorom, davanjem odobrenja za korištenje ili drugim pravnim poslom. Ustupanjem prava autor može drugome omogućiti korištenje djela na svaki način ili samo na određeni način, to može biti isključivo ili neisključivo pravo korištenja, može biti ograničeno sadržajno, vremenski i prostorno. Ostvarivanje prava obuhvaća davanje odobrenja za korištenje predmeta zaštite autorskog prava, odnosno srodnih prava, naplate naknada za korištenje predmeta zaštite (ako se koriste uz naknadu), raspodjele naplaćenih naknada nositeljima prava, kontrole nad korištenjem predmeta zaštite, pokretanja i vođenja postupaka zaštite u slučaju povrede prava koja se ostvaruju. Već je prije spomenuto da se autorsko pravo stječe automatski - nastankom djela.

COPYRIGHT I AUTORSKO PRAVO

Iako je najčešći prijevod riječi "copyright" - autorsko pravo, određena razlika postoji. Pojam autorskog prava koristi se u europskom pravnom krugu i temelji

IZVOR: SKC.HU

se na ideji osobnog prava autora kod kojeg postoji veza između autora i njegove tvorevine (štiti se autor). "Copyright" je pojam anglosaksonskog prava te se ograničava na djelo (štiti se samo autorско djelo).

VREMENSKO OGRANIČENJE AUTORSKOG PRAVA

Autorsko pravo traje za života autora i sedamdeset godina nakon njegove smrti, neovisno o tome kada je djelo zakonito objavljeno. Protekom sedamdeset godina od smrti autora, autorsko djelo postaje javno dobro te se može slobodno koristiti uz obvezu priznanja autorstva, poštivanja autorskog djela te časti i ugleda autora. Protiv onih koji ne poštuju te obveze, zahtijevati prestanak povrede ovlaštene su: nasljednici autora, udruge autora kojima je autor pripadao, druge osobe koje imaju pravni interes te Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.

GRAĐANSKOPRAVNA ZAŠTITA U SLUČAJU POVREDE

Pravo na zaštitu u slučaju povrede ima svaki nositelj prava, prema osobi koja je to pravo povrijedila ili njegovom sveopćem sljedniku, ako je povreda nastala ili ona tek prijeti. Ovlaštenik može zahtijevati: prestanak uznemiravanja, popravlanje štete, plaćanje

naknade za neovlašteno korištenje, plaćanje zakonom određenog penala, vraćanje stečenog bez osnove, utvrđenje učinjene povrede, uništenje, preinačenje, predaju primjere nastalih povredom i sredstva kojima je povreda počinjena te objavu pravomoćne presude. Udruge ovlaštene za kolektivno ostvarivanje prava ovlaštene su u svoje ime pokretati i voditi sudske i upravne postupke za zaštitu prava koja ovlašteno kolektivno ostvaruju.⁵

AUTORSKI UGOVOR (UGOVOR O AUTORSKOM DJELU)

Povremeni i honorarni poslovi često su predmet sklapanja ugovora o djelu ili autorskog ugovora. Autorski ugovor potpisuje se kada se posao koji se obavlja može smatrati autorskim djelom (npr. programiranje, izrada web-stranice). U slučaju da se posao koji se obavlja ne može smatrati autorskim djelom, rješenje je potpisivanje ugovora o djelu. S poreznog aspekta ugovor o autorskom djelu je znatno povoljniji od ugovora o djelu jer kod istog postoji priznati izdatak od 30% (čl. 32. st. 5 Zakona o porezu na dohodak). Kod umjetnika je situacija još povoljnija jer si oni mogu priznati dodatnih 25% neoporezivog dijela prema čl. 22 Zakona o pravima samostalnih umjetnika i poticaja umjetničkog i kulturnog stvaralaštva (u tom slučaju autor mora biti prijavljen na Državnom zavodu za intelektualno vlasništvo, a ugovor mora biti sklopljen u pisanom obliku i isplaćen na žiro-račun). Kod autorskog ugovora

⁵ Zakon o autorskom pravu i srodnim pravima (NN 167/03, 79/07, 80/11, 125/11,141/13)

ne plaćaju se doprinosi za zdravstveno i mirovinsko osiguranje, dok se kod ugovora o djelu ti doprinosi plaćaju (zdravstveno 15%, mirovinsko osiguranje 15%+5%).

AUTORSKOM PRAVU SRODNA PRAVA

Srodna ili susjedna prava predstavljaju samostalna prava, nezavisna od autorskog, ali vezana uz korištenje autorskog djela. Ona obuhvaćaju:

- a) pravo umjetnika izvođača: umjetnici izvođači su npr. glumci, pjevači, redatelji, a objekt je umjetnička izvedba
- b) pravo proizvođača fonograma: fonogram predstavlja fiksaciju zvukova izvedbe ili drugih zvukova ili onoga što predstavlja zvukove. Sadrži isključivo imovinskopravna ovlaštenja.
- c) pravo filmskih producenata: filmski producent je fizička ili pravna osoba koja u svoje ima daje inicijativu, prikuplja financijska sredstva, organizira i preuzima odgovornost za stvaranje prve fiksacije audiovizualnog djela. Njegova su prava isključivo imovinsko-pravne naravi.
- d) pravo nakladnika: obuhvaća pravo na naknadu za svako reproduciranje svojih pisanih izdanja
- e) pravo proizvođača baza podataka
- f) pravo organizacija za radiodifuziju

Trajanje prava je 50 godina od izvedbe za umjetnika izvođača, prvog fiksiranja fonograma za proizvođača fonograma, stvaranja prve fiksacije videograma za filmskog producenta, prvog emitiranja za organizaciju za radiodifuziju i zakonitog izdanja djela za nakladnika. Za proizvođača baze podataka taj je rok 15 godina od završetka izrade ili prve zakonite objave.

Pravno savjetovanje tražitelja azila u Prihvatilištu Porin

MARIO PLEŠE

Azil je zaštita koja se pruža osobi koja je pobjegla iz svoje države zbog progona, odnosno ugrožavanja života ili ozbiljnog kršenja ljudskih prava u toj državi. U Republici Hrvatskoj odobrit će se azil strancu koji se ne nalazi u zemlji svog državljanstva ili osobi bez državljanstva koja se nalazi izvan zemlje uobičajenog boravišta, a koja se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne može ili se zbog tog straha ne želi staviti pod zaštitu te zemlje.

Osobe koje su podnijele zahtjev za azil tražitelji su azila, a u tom statusu ostaju sve dok se njihov zahtjev ne riješi. Važan segment zaštite tražitelja azila je i pružanje pravnih informacija o njihovim pravima i obvezama u postupku utvrđivanja statusa. Te informacije tražiteljima azila pruža i Pravna klinika.

REALIZACIJA PROJEKTA

Pravna klinika je u siječnju 2013. godine sklopila ugovor s Ministarstvom unutarnjih poslova kojim je omogućeno pružanje pravne pomoći i pravnih informacija tražiteljima azila smještenim u Prihvatilištu za tražitelje azila u hotelu Porin u Dugavama. Realizacija projekta započela je u veljači 2013. godine kada su prvi članovi grupe za pomoć tražiteljima azila i strancima pod vodstvom akademske mentorice doc. dr. sc. Goranke Lalić Novak posjetili prihvatilište u Porinu. U dogovoru s akademskom mentoricom određeno je da se prihvatilište posjećuje dva puta mjesečno u popodnevnom terminima.

Prvi posjeti prošli su u prilagodbi grupe na sustav rada i razgovora s tražiteljima azila koji se bitno razlikuje od razgovora sa strankama u Pravnoj klinici. Posjeti u svibnju i lipnju rezultirali su velikim interesom tražitelja azila. Dodatni razlog velikog interesa i upita bio je vezan uz tadašnji ulazak Republike Hrvatske u Europsku uniju, a samim time i

u sustav Eurodaca. Eurodac (*European Dactyloscopy*) je europska baza otisaka prstiju koja se koristi za identifikaciju tražitelja azila. Taj sustav omogućava kontrolu i identifikaciju tražitelja azila te omogućava uvid u podatke o ranije zatraženim zahtjevima za zaštitu u drugim zemljama članicama.

Nakon ljetne stanke grupa je nastavila sa svojim posjetima prihvatilištu te sada odrađuje svoj, već deseti mjesec suradnje. Ovaj projekt nastaviti će se i u 2014. godini te se nadamo da će se razvijati u planiranom smjeru i donijeti očekivanu korist kako tražiteljima azila tako i novim generacijama kliničara koji pružaju pravnu pomoć.

UVOD U PRAVNO SAVJETOVANJE

Svaki posjet započinje susretom s osobljem zaposlenim u Prihvatilištu. Na ulasku u Prihvatilište nalaze se zaštitari kod kojih je potrebno ostaviti osobne podatke zbog stroge evidencije ulaska i izlaska. Nakon toga u dogovoru s

djelatnicima u Prihvatilištu stavljamo nam se na raspolaganje soba broj 144. Tu sobu koriste i djelatnici Hrvatskog pravnog centra, također u razgovoru s tražiteljima azila pa je ona najpogodnija za naše djelatnosti. Na vratima te sobe nalazi se i plakat Pravne klinike s podacima o danu i satu našeg dolaska. Ukratko je opisano tko smo mi i kakve usluge pružamo. Plakat je napisan na hrvatskom, engleskom, francuskom, arapskom i somalijskom jeziku. Većina tražitelja azila razumije neki od tih jezika ili poznaju nekog tko ga razumije pa ih može uputiti. U navedeno vrijeme više osoba već čeka pred vratima. Planirano vrijeme boravka je dva sata, ali vrlo često zbog previše upita ostanemo i dulje. Kako broj tražitelja azila u Prihvatilištu varira, tako i varira njihova posjećenost. Neki tražitelji azila ipak ne razumiju neki od jezika na kojima je napisan naš plakat ili jednostavno ne znaju da mogu i od nas tražiti pomoć. U takvim ih je situacijama potrebno izravno kontaktirati. Najprije pokušavamo na engleskom jeziku stupiti

Izvor: arhiva Uredništva

u kontakt s osobama u glavnoj prostoriji u Prihvatilištu gdje se oni najčešće okupljaju. Tamo se nalazi velik televizor i stolovi za stolni tenis. Ako ne dobijemo povratne informacije na engleskom jeziku, u kontakt s njima stupa naš prevoditelj za arapski jezik. Koristili smo usluge studenata sa Zagrebačkog sveučilišta Yamena Hrekesa i Amira Saghira. Prevoditelj im objašnjava tko smo i da im stojimo na usluzi. Ako su zainteresirani, odlazimo u ranije navedenu sobu 144 i tamo nastavljamo razgovor.

RAZGOVOR S TRAŽITELJIMA AZILA

Tijekom razgovora potrebno je uspostaviti odnos povjerenja. U razgovoru ne inzistiramo na imenima, odnosno zemljama podrijetla tražitelja azila jer smatramo da će se oni bolje osjećati ako njihovi upiti ostanu anonimni. To su najčešće osobe koje su doživjele mnoge nepravde i osjećaju nepovjerenje prema bilo kakvim institucijama. Obraćamo posebnu pozornost na sastav kliničara koji odlaze u prihvatilište. Interni dogovor je da svaki put budu zastupljeni i muški i ženski članovi grupe. Muški članovi moraju biti prisutni jer u nekim kulturama tražitelja azila prisutan je naglašeni patrijarhalni sustav. Oni često smatraju da im žene u njihovim situacijama neće moći pomoći jer u njihovoj zemlji sve važnije poslove vode muškarci. Ženske članice grupe također moraju biti prisutne u slučaju traženja pravne pomoći od tražitelji-

ca azila. Žene su vrlo često uplašene što su same u nepoznatoj zemlji ili ih muče neki specifični ženski problemi. U nekim zemljama muški članovi obitelji brinu o njihovim pravima te ako nemaju muškog pratitelja, potlačene su. U takvim situacijama pred članicama grupe tražiteljice azila zasigurno će se bolje osjećati i biti puno otvorenije.

Problematika tražitelja azila često je privatna pa se oni bolje osjećaju u razgovoru bez prisutnosti ostalih žitelja ili djelatnika prihvatilišta. Na upite odgovaramo odmah ako možemo ili ih rješavamo kasnije, na sastancima grupe. Ako su upiti kompleksnije naravi, obraćamo se akademskoj mentorici. Odgovore na takva pitanja dajemo za dva tjedna kada ponovno dolazimo.

Najčešća pitanja s priloženim odgovorima

1. Koliko traje postupak za azil? U pravilu do godine dana, ali može trajati i kraće. U iznimnim slučajevima traje i duže.
2. Koliko se dugo čeka za drugi intervju u postupku? Najčešće do 6 mjeseci.
3. Imaju li tražitelji azila pravo na rad? Imaju tek nakon isteka 1 godine od dana podnošenja zahtjeva za azil ako o njemu nije odlučeno.
4. Mogu li tražitelji azila dovesti i obitelj u Republiku Hrvatsku? Mogu ako dobiju azil.
5. Kakva su prava tražitelja azila ako Ministarstvo unutarnjih poslova negativno riješi njihov zahtjev? Imaju pravo pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom u Zagrebu uz pomoć odvjetnika.
6. Moraju li plaćati odvjetnika u upravnom sporu? Ne moraju, imaju pravo na besplatnu pravnu pomoć.

7. Smiju li stanovati izvan Prihvatilišta za tražitelje azila tijekom postupka za azil? Smiju, ali samo uz prethodnu suglasnost Ministarstva unutarnjih poslova.
8. Po kojim se osnovama odobrava azil? Azil se odobrava strancima koji se zbog osnovanog straha od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja ne mogu staviti pod zaštitu te zemlje.
9. Koji su temelji za odobrenje supsidijarne zaštite? Supsidijarna zaštita odobrava se strancima koji ne ispunjavaju uvjete za odobrenje azila, a za koje postoje opravdani razlozi koji upućuju da će se, ako se vrate u zemlju podrijetla, suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koji nisu u mogućnosti staviti se pod zaštitu te zemlje.
10. Što će se dogoditi s postupkom azila u slučaju da tražitelj azila napusti Republiku Hrvatsku? Doći će do obustave postupka.

ZAKLJUČAK

Razgovori s tražiteljima azila uglavnom su popraćeni pozitivnim reakcijama. Oni shvaćaju da im želimo pomoći te da mi nismo oni koji odlučuju o njihovim pravima. Nije bilo nikakvih incidenata iako smo razgovarali s više od stotinu različitih osoba. Na temelju toga može se zaključiti da tražitelji azila nisu opasni kako ih okolina želi prikazati. Oni nisu kriminalci i ne žele hrvatskim državljanima uzeti posao. Riječ je o ljudima koji žele samo pronaći svoj mali kutak u svijetu u kojemu ih neće progoniti jer su *krive* boje kože, vjeroispovijesti ili uvjerenja.

Fiskalizacija za početnike

– sve što biste trebali znati

LORENA MIČIK

U društvima s razvijenom svijješću o potrebi ispunjenja porezne obveze nema potrebe za uvođenjem represivnih mjera kojima se nastoji postići suradnja svih sudionika poslovnog pothvata i uredno ispunjenje porezne obveze. Naprotiv, u društvima u kojima se ne poštuju važeći porezni propisi postoji stalna potreba za uvođenjem novih mjera nadzora nad ispunjenjem porezne obveze. Tijekom 2013. godine hrvatski su se građani susreli s jednom od takvih mjera – fiskalizacijom u prometu gotovinom – skupom mjera čiji je cilj postizanje efikasnog nadzora evidentiranja ostvarenog prometa u gotovini (plaćanje novčanicama, čekovima, karticama i drugim sličnim načinima plaćanja, osim plaćanja izravno na račun). Naime, 1. siječnja 2013. godine na snagu je stupio Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom¹ koji regulira postupak fiskalizacije u prometu gotovinom, obveznike fiskalizacije, sadržaj računa za provedbu fiskalizacije, vođenje Evidencije obveznika fiskalizacije u prometu gotovinom, provedbu postupka fiskalizacije, plaćanje između obveznika fiskalizacije gotovim novcem te nadzor nad provedbom Zakona.

Iako se o fiskalizaciji mnogo govorilo i prije stupanja Zakona na snagu, Zakon je najozbiljnije reakcije u hrvatskoj javnosti izazvao na početku i tijekom turističke sezone, ponajprije zbog medijskog izvještavanja o velikom broju nadzora poreznih inspektora nad njegovom provedbom. Pisalo se o zatvaranju hotela, restorana, incidentima prekidanja turista u ispijanju kave, kažnjavanju građana zbog neimanja računa visokim novčanim kaznama, što je izazvalo podjele u javnosti. Iako je Ministarstvo financija ulagalo napore u obavještavanje građana o posljedicama uvođenja fiskalizacije, velik broj građana nije bio upoznat s obvezama koje za građane propisuje Zakon, a ništa lakše nije bilo ni obveznicima fiskalizacije. S obzirom na aktualnost teme i činjenicu da se Pravnoj klinici građani obraćaju i s pitanjima s područja poreznog

Kupac i svaki primatelj računa dužni su zadržati izdani račun nakon izlaska iz poslovnog prostora i pokazati izdani račun na zahtjev ovlaštene osobe - službenika porezne uprave.

prava, donosimo kratak pregled instituta fiskalizacije u prometu gotovinom, s osobitim naglaskom na prava i obveze građana.

Sukladno čl. 2. Zakona fiskalizacija u prometu gotovinom je skup mjera koju provode obveznici fiskalizacije, kako bi se omogućio efikasan nadzor ostvarenog prometa u gotovini, dok se sukladno čl. 3. obveznicima fiskalizacije smatraju fizičke osobe, obveznici poreza na dohodak po osnovi samostalne djelatnosti iz članka 18. Zakona o porezu na dohodak te pravne i fizičke osobe koje se smatraju obveznicima poreza na dobit prema članku 2. Zakona o porezu na dobit za sve djelatnosti za koje su, prema odredbama po-

sebnih propisa, obveznici izdavanja računa za isporuku dobara ili obavljene usluge. Malim obveznikom fiskalizacije smatra se obveznik fiskalizacije iz članka 3., točke 1. Zakona kojemu se dohodak i porez na dohodak utvrđuje u paušalnom iznosu prema Zakonu o porezu na dohodak i Pravilniku o paušalnom oporezivanju samostalnih djelatnosti.

Treba napomenuti da postoje djelatnosti kod kojih ne postoji obveza fiskalizacije, poput

1. prodaje karata ili žetona u putničkom prometu
2. naplate cestarine
3. punjenja naftnim derivatima aviona na avioservisima
4. prodaje vlastitih poljoprivrednih proizvoda na tržnicama i otvorenim prostorima
5. prodaje proizvoda i/ili usluga u poštanskom prometu
6. zaprimanja uplata za sudjelovanje u igrama na sreću i zabavnim igrama

¹ Zakon o fiskalizaciji u prometu gotovinom (NN, br. 133/12; dalje u tekstu: Zakon).

Račun u gotovinskom prometu

ABECE d.o.o. Boškovičeva 5, Zagreb OIB: 50056328500				OIB poreznog obveznika
Datum: 18.06.2012.		Vrijeme: 22:00		
RAČUN broj 1000102456789				Redni broj računa
Naziv	Kol.	cijena	iznos	
Kava s mlijekom	2	8,00	16,00	
UKUPNO:			16,00	
Način plaćanja:		novčanice		
-----Obračun poreza-----				
Osnovica	Stopa %	Iznos PDV		Obračun poreza
12,80	25	3,20		
Oznaka operatera: Blagajnik 1				Oznaka osobe koja je izvršila naplatu
Zaštitni kod izdavatelja računa: YXC1-455A-W234-56AB-OBE 1-0987				Zaštitni kod – offline i online izdavanje računa
Porezna uprava: XFGH-5VBZ-849A-OIB9				Potvrda Porezne uprave o transakciji (JIR)

Obavezni sadržaj računa:

- OIB
- Naziv
- Datum i vrijeme
- Redni broj računa
- Stavke kupnje
- Način plaćanja
- Obračun poreza
- Oznaka operatera (osoba)
- Zaštitni kod izdavatelja računa
- Potvrda Porezne uprave o online primitku transakcije (JIR) ili u offline modu posebna poruka - upozorenje

Izvor: spi.hr

Fiskalizacija u RH

7. prodaje robe ili usluga putem prodajnih automata
8. pružanja bankovnih usluga i usluga osiguranja
9. vođenja središnjeg depozitorija nematerijaliziranih vrijednosnih papira i središnjeg registra financijskih instrumenata
10. ostvarenih prometa evidentiranih preko mjernih instrumenata (električna energija, plin, voda, javne komunikacijske usluge i slično), od energetskih, komunalnih, elektroničkih komunikacija i drugih pravnih osoba te
11. provođenja zdravstvene zaštite (sudjelovanje u troškovima zdravstvene zaštite do pune cijene zdravstvene usluge, kod izabranog doktora primarne zdravstvene zaštite i izdavanja lijekova na recept)²

ponajprije zbog specifičnosti uvjeta u kojima se obavljaju navedene isporuke i pružaju navedene usluge. Najvažniji instrument provođenja fiskalizacije u prometu gotovinom je račun, a sastojci računa su detaljno regulirani čl. 9. Zakona sukladno kojem, uz broj, račun mora sadržavati

1. sat i minutu izdavanja
2. oznaku osobe na naplatnom uređaju,
3. oznaku načina plaćanja računa (npr. novčanice, kartice)
4. jedinstveni identifikator računa (JIR) i
5. zaštitni kod izdavatelja obveznika fiskalizacije (ZKI).

Osim navedenog, račun mora sadržavati i sastojke propisane Općim poreznim zakonom³ i Zakonom o porezu na dodanu

vrijednost⁴: ime (naziv), adresu i osobni identifikacijski broj poduzetnika koji je isporučio dobra ili obavio usluge te naznaku mjesta gdje je isporuka dobara ili usluga obavljena (broj prodajnog mjesta, poslovnog prostora, prodavaonice i sl.), količinu, cijenu i uobičajeni trgovački naziv isporučenih dobara te vrstu, količinu i cijenu obavljenih usluga i ukupni iznos naknade i poreza razvrstanih po poreznoj stopi. Važno je naglasiti da je izdavanje računa osnovni element provođenja fiskalizacije jer je račun pisani dokaz obavljene isporuke ili pružene usluge koji instrumentima nadzora omogućava uvid u segmente obavljene transakcije, građanima služi kao dokaz u slučaju eventualnih prigovora, a, također, onemogućava izbjegavanje ispunjenja porezne obveze. S obzirom na navedeno,

² Čl. 5. Zakona.

³ Opći porezni zakon (NN, br. 147/08, 1/8/11, 78/12, 136/12, 73/13).

⁴ Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN, br. 73/13, 99/13, 148/13).

Izvor: arhiva Uredništva

obveznici fiskalizacije dužni su u zatvorenom poslovnom prostoru na svakom naplatnom uređaju ili drugom vidnom mjestu istaknuti obavijest o obvezi izdavanja računa te obvezi kupca da preuzme i zadrži izdani račun. Zakon, osim obveza za obveznike fiskalizacije, propisuje i obveze za kupca. Prema čl. 36. Zakona kupac i svaki primatelj računa dužan je zadržati izdani račun nakon izlaska iz poslovnog prostora i pokazati izdani račun na zahtjev ovlaštene osobe - službenika porezne uprave. S ciljem jačanja suradnje građana i Porezne uprave, kupcima i primateljima računa omogućena je provjera prijave računa Poreznoj upravi u roku 30 dana od dana izdavanja računa. Provjera se obavlja slanjem SMS poruke koja sadrži JIR ili zaštitni kod izdavatelja na broj 61547 ili upitom na web servis dostupan na internet stranici Porezne uprave na adresi <http://fiskal-provjera.porezna-uprava.hr/> (cijena SMS poruke s uključenim PDV-om je 0,85 kn), a ako su računi izdani ručno, moguće ih je dostaviti nadležnoj ispostavi Porezne uprave i predati službeniku ili dostaviti u za to predviđene sandučice u ispostavama Porezne uprave. Zakon predviđa novčane kazne za prekršaje obveznika fiskalizacije i kupaca i primatelja računa koje za

obveznika fiskalizacije mogu dosegnuti iznos od čak 500.000,00 kn. Nečuvanje izdanog računa nakon izlaska iz poslovnog prostora ili odbijanje njegova pokazivanja na zahtjev ovlaštene osobe, predstavlja prekršaj kupca ili primatelja računa za koji je propisana novčana kazna u iznosu od 200,00 do 2.000,00 kn.

Nečuvanje izdanog računa nakon izlaska iz poslovnog prostora ili odbijanje njegova pokazivanja na zahtjev ovlaštene osobe predstavlja prekršaj kupca ili primatelja računa za koji je propisana novčana kazna u iznosu od 200,00 do 2.000,00 kn.

Budući da hrvatski građani donekadavno nisu imali razvijene navike uzimanja računa, a obveznici fiskalizacije naviku izdavanja računa, hrvatski je zakonodavac bio prisiljen propisati visoke novčane kazne za povrede odredaba Zakona radi podizanja razine svijesti o potrebi plaćanja poreza, ravnomjernog punjenja proračuna i borbe protiv sive ekonomije na području bilježenja ostvarenog prometa. Iz godišnjeg izvješta-

ja o provedbi fiskalizacije koji je sastavila Porezna uprava navodi neke od posljedica uvođenja fiskalizacije: "U listopadu 2013. godine fizičke osobe, uglavnom ugostitelji, prijavile su 50,42% više ukupno oporezivih isporuka u odnosu na prošlu godinu, tj. za 95,5 milijuna kn više, a male pravne osobe za 29,85%, odnosno za 81,5 milijuna kn. Fizičke osobe, uglavnom trgovci, prijavile su 24,18% više oporezivih isporuka nego lani, što je 126 milijuna kn više, dok povećanje za male pravne osobe iznosi 9,73% tj. 304 milijuna kn. Fizičke osobe, odnosno odvjetnici prema šifri pripadnosti odvjetničkoj komori, u listopadu 2013. prijavili su ukupne isporuke veće za 8,04% nego lani odnosno za 1,5 milijuna kn."⁵

Umjesto zaključka valja napomenuti da iz istraživanja tržišta koji je proveo Centar za istraživanje tržišta GfK u rujnu 2013. godine proizlazi da 93% hrvatskih građana smatra da je fiskalizacija uspješan projekt čije je uvođenje bilo itekako potrebno jer je riječ o mjeri koja jamči disciplinu u prometu gotovinom.⁶ Postizanje ciljeva fiskalizacije moguće je isključivo ako postoji suradnja između njezinih obveznika, građana i poreznih tijela, što podrazumijeva efikasne modele i strukture nadzora jednih nad drugima, s naglaskom na nepristranost i objektivnost poreznih tijela. Ostaje otvoreno pitanje hoće li fiskalizacija napokon pridonijeti razvoju svijesti hrvatskog društva u smjeru prihvaćanja odgovornosti za uredno ispunjenje porezne obveze.

⁵ Vidi Izvješće o provedbi fiskalizacije u 2013. godini na <http://www.porezna-uprava.hr/Dokumenti%20vijesti/Prezentacija%20Izvjescje%20o%20fiskalizaciji-2013godina.pdf>.

⁶ *Ibid.*

Vodič kroz prekršajni postupak - prometni prekršaji

MARINA BARTOL-HEDŽET

Jeste li znali da je, prema podacima Večernjeg lista (06. 12. 2012. godine), od 2007. do 2011. godine Porezna uprava uspjela naplatiti samo 12 posto prekršajnih kazni? Do kraja rujna 2012. godine ostalo je 256 659 neriješenih prekršajnih predmeta. U zimskom semestru 2013. godine u Pravnu je kliniku pristigao povećan broj upita vezanih uz novi Prekršajni zakon. Najviše zanimanja stranke su izrazile za promjene koje su uvedene u Prekršajni zakon, a odnose se na prometne prekršaje. Potaknuti time, odlučili smo i ovu temu uvrstiti u 4. broj biltena Pravne klinike koji je pred Vama.

Novi Prekršajni zakon (NN 107/07, 39/13) stupio je na snagu 1. lipnja 2013. godine i donio neke novosti koje se tiču prometnih prekršaja. Cilj je donesenih promjena smanjiti broj prekršaja, povećati učinkovitost naplate novčanih kazni te ubrzati prekršajni postupak i učiniti ga efikasnijim.

Za prekršaje su predviđene dvije vrste kazni: **kazna zatvora** koja se može propisati samo kao stroža kazna uz novčanu kaznu i **novčana kazna**. Svrha kažnjavanja nije punjenje državnog proračuna, već želja da se utječe na počinitelja i cjelokupnu društvenu zajednicu kako se ne bi činili prekršaji jer oni predstavljaju povredu javnog poretka. Time se istovremeno želi zaštititi društvo, ali i pojedinac.

Najčešći upiti stranaka koje se obraćaju Pravnoj klinici vezani su za naplatu novčanih kazni za prekršaj. U nastavku je nabrojano nekoliko informacija koje bi vam mogle pomoći ako se nađete u situaciji da ste počinili prometni prekršaj.

Novčana kazna za počinjeni prometni prekršaj može se naplatiti **na mjestu počinjenja prekršaja** u visini polovice propisanog minimuma ili polovice točno određenog iznosa novčane kazne propisane propisom o prekršaju.

Ova odredba vrijedi ako je kao kazna za taj prekršaj propisana samo novčana kazna i to do 2.000,00 kuna za fizičku osobu i odgovornu osobu u pravnoj osobi, do 5.000,00 kuna za fizičku osobu obrtnika ili fizičku osobu koja se bavi drugom samostalnom djelatnošću i do 15.000,00 kuna za pravnu osobu i s njom izjednačene osobe ako je službena osoba ovlaštenog tužitelja, osim oštećenika, prekršaj utvrdila:

1. **obavljanjem nadzora u okviru svoje nadležnosti,**
2. **neposrednim opažanjem,**
3. **uporabom tehničkih uređaja,**
4. **pregledom vjerodostojne dokumentacije** (čl. 245. Prekršajnog zakona).

Usmeno izrečena novčana kazna naplatit će se uz izdavanje potvrde o naplati. To vrijedi i za novčanu kaznu kod prekršaja utvrđenog upotrebom tehničkih uređaja.

http://www.sxc.hu/pic/1/i/ia/iamwahid/961100_65484703.jpg

Ako počinitelj prekršaja plati izrečenu novčanu kaznu i trošak utvrđenja prekršaja na mjestu počinjenja prekršaja (dakle, iznos u visini polovice propisanog minimuma ili polovice određenog iznosa propisane novčane kazne), protiv njega se neće voditi prekršajni postupak, izrečena novčana kazna se neće unijeti u prekršajnu evidenciju, a počinitelj prekršaja se neće smatrati osobom osuđenom na prekršaj (čl. 245. Prekršajnog zakona).

Ako ste počinili prekršaj za koji je **propisana samo novčana kazna do 1.000,00 kuna**, a policija utvrdi da se radi o prekršaju osobito lake naravi te da vi kao počinitelj prije niste počinili slične prekršaje, možete dobiti **samo pisano ili usmeno upozorenje** (čl. 245. Prekršajnog zakona).

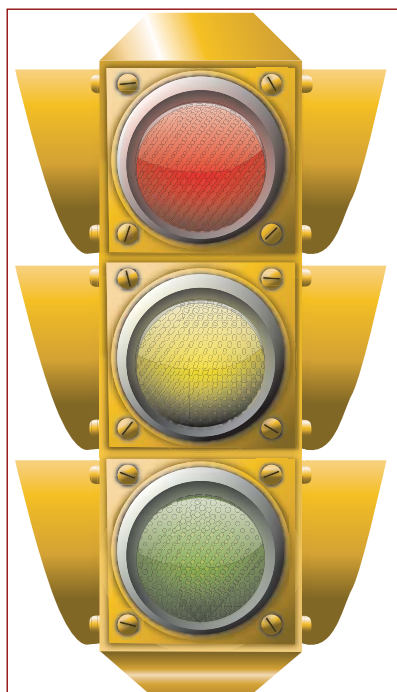
Mnogi su opravdano iznijeli tvrdnju da ljudi ne planiraju počinuti prekršaj te da često u novčaniku nemaju novca kojim bi mogli platiti navedene kazne. Ono što većina ipak ima u novčaniku jesu kreditne kartice te se postavlja pitanje može li se kazna platiti njima. Iako je policija nabavila uređaje koji bi to omogućavali, radi se o malom broju takvih uređaja pa je posve jasno da to zasada

nije moguće. Zakonodavac je prilikom pisanja teksta zakona toga bio svjestan pa za takve slučajeve predviđa sljedeće:

Kada je prekršaj pravomoćno utvrđen, ako počinitelj prekršaja kao osuđena osoba **plati 2/3 novčane kazne u predviđenom roku**, smatrat će se da je novčana kazna u cijelosti plaćena (čl. 152. st. 3).

Ako vi kao osuđena osoba **ne platite izrečenu novčanu kaznu (u cijelosti ili djelomično) u određenom roku, doći će do prisilne naplate u punom iznosu kazne** što nikako nije u vašem najboljem interesu (čl. 34. st. 1.).

Sud može izreći blažu kaznu od propisane kad to Prekršajni zakon izričito propisuje i kad postoje naročite olakotne okolnosti. To će se dogoditi ako se, na primjer, počinitelj pomirio s oštećenikom ili ako je počinitelj oštećeniku u potpunosti ili većim dijelom naknadio štetu prouzročenu prekršajem. Pritom je potrebno poštivati **načelo razmjernosti** koje omogućuje da se kazna ublaži ako se time ne ugrožava svrha kažnjavanja. U članku 37. st. 2. navedene su granice ublažavanja

kazne. Zakon omogućuje i oslobođenje od kazne pod uvjetima propisanim u čl. 38. st. 2.

Jedna od zaštitnih mjera predviđenih Prekršajnim zakonom je **zabrana upravljanja motornim vozilom**. Zabrana može trajati od jednog mjeseca do dvije godine. Sud će izreći zabranu kad postoji opasnost da će počinitelj upravljajući motornim vozilom ugroziti sigurnost prometa. Zabrana se može izreći u odnosu na sve vrste ili kategorije ili u odnosu na samo određene vrste ili kategorije motornih vozila. Zaštitna mjera počinje teći dan nakon što je okrivljenik uredno primio obavijest o upisu izrečene mjere u evidenciju izdanih vozačkih dozvola (čl. 58.).

Ako novčana kazna izrečena punoljetnoj fizičkoj osobi u iznosu većem od 2.000,00 kuna nije naplaćena u roku od 2 godine od primitka naloga, sud će rješenjem zamijeniti novčanu kaznu **radom za opće dobro** (čl. 34. st. 2.). Rad za opće dobro se obavlja bez naknade (čl. 34. st. 8.)

Postoje i neke okolnosti koje isključuju mogućnost zamjene novčane kazne radom za opće dobro. To će se dogoditi ako težina prekršaja i osobine osuđenika pokazuju da se zamjenom neće ostvariti svrha kažnjavanja (čl. 34. st. 4.). Kada okrivljenik koji nema prebivalište ili stalni boravak u Republici Hrvatskoj ne plati novčanu kaznu u zadanom roku, ona će se odmah zamijeniti kaznom zatvora (čl. 34. st. 5.).

Prilikom „preračunavanja“ novčane kazne u rad za opće dobro ili kaznu zatvora vrijedi sljedeće pravilo: 300,00 kuna novčane kazne može se zamijeniti s 2 sata rada za opće dobro ili jednim danom zatvora. Daljnje ograničenje koje ovaj Zakon postavlja je da rad za opće dobro ne smije biti

kraći od 6 niti dulji od 240 sati, a zatvor ne smije biti kraći od 3 ni dulji od 60 dana (čl. 34. st. 6.).

Ako platite novčanu kaznu nakon što je odluka o zamjeni postala pravomoćna, izvršenje rada za opće dobro ili kazna zatvora će se obustaviti. Djelomično plaćanje nakon pravomoćnosti neće vas u potpunosti osloboditi izvršenja rada za opće dobro ili kazne zatvora. U tom slučaju ćete morati izvršiti samo preostali dio rada za opće dobro ili kazne zatvora (čl. 34. st. 7.).

Tu novostima koje donosi Prekršajni zakon nije kraj. **Od 1. siječnja 2014. godine neplaćanje pravomoćno izrečene novčane kazne za sobom povlači dodatne posljedice.**

Riječ je o uskrati:

1. izdavanja vozačke dozvole ili produljenja njezine valjanosti,
2. registracije motornog vozila ili produljenja registracije motornog vozila,
3. sudjelovanja na javnom natječaju u postupcima provođenja javne nabave,
4. osnivanja pravnog subjekta i svake njegove statusne promjene,
5. osnivanja i registriranja obrta i druge samostalne djelatnosti,
6. dodjeljivanja koncesija i dobivanja subvencija.

Taj popis nije konačan. Posebnim se zakonom mogu propisati uskrate drugih dokumenata uz jednu iznimku koja kaže da se ne smiju uskratiti potvrde iz evidencija koje se tiču osobnih (statusnih) prava, onih prava koje služe slobodi kretanja, ostvarivanju prava iz rada, mirovinskog i socijalnog osiguranja ili onih prava čijim bi se neizdavanjem ugrozilo zdravlje ili sigurnost osoba (čl. 152.j).

Uskrata će prestati ako počinitelj plati novčanu kaznu, ako je novčana kazna prisilno naplaćena putem ovrhe ili ako je nastupila zastara izvršenja (čl.152.k st.7).

Isto tako, **1. siječnja je stupio na snagu čl.152.k kojim se ustrojio Registar za izrečene, a u ostavljenom roku neuplaćene novčane kazne.**

Kada odluka o prekršaju postane pravomoćna, sud će obavijestiti Registar te mu dostaviti pravomoćnu odluku o prekršaju s navedenim rokom zastare za izvršenje novčane kazne. Registar te informacije unosi u elektroničku bazu podataka. Ako novčana kazna u međuvremenu bude plaćena, bilo dobrovoljno bilo putem ovrhe, o tome će se bez odgode obavijestiti Registar.

Zastara prekršajnog progona počinje teći danom kad je prekršaj počinjen, a nastupa nakon 4 godine, a za prekršaje za koje je ovlaštenu tužitelj obvezan izdati prekršajni nalog, ona nastupa nakon 3 godine. Zastara izvršenja prekršajopravnih sankcija počinje teći danom kada je odluka u kojoj je prekršajopravna sankcija izrečena postala pravomoćna, a nastupa u roku od 3 godine.

Prema čl.108. i 109. Zakona, stranke u prekršajnom postup-

ku su ovlaštenu tužitelj (državni odvjetnik, tijelo državne uprave, pravna osoba s javnim ovlastima, oštećenik) i okrivljenik. Sudionici u prekršajnom postupku su: branitelj okrivljenika, zakonski zastupnik ili opunomoćenik, oštećenik i druge osobe kojih se tiče vođenje određenog prekršajnog postupka. Ovlaštenu tužitelj ima pravo odustati od optužnog prijedloga do donošenja nepravomoćne odluke o prekršaju.

Ako se odlučite izjaviti **prigovor protiv prekršajnog naloga**, postoji nekoliko pravila koja trebate imati na umu. Prigovor protiv prekršajnog naloga mogu izjaviti okrivljenik i branitelj. Žalbu u korist okrivljenika mogu podnijeti i neke druge osobe. To su: braćni i izvanbraćni drug okrivljenika, srodnik okrivljenika u uspravnoj liniji, zakonski zastupnik, posvojitelj, posvojenik, brat, sestra i udomljenih. Rok za podnošenje je 8 dana od dana dostave naloga. Pravodobno podnijeti prigovor koji je podnijela ovlaštena osoba odgađa izvršenje prekršajnog naloga. Okrivljenik koji iz opravdanih razloga propusti rok za podnošenje prigovora može tražiti povrat u prijašnje stanje.

Prigovor prema čl. 236. treba imati sljedeće elemente:

naznaku prekršajnog naloga protiv kojeg se podnosi i tijela kojem se podnosi, ime i prezime podnositelja i njegov potpis, osnovu po kojoj se podnosi prigovor te obrazloženje ako se prigovor odnosi na izrečene, primijenjene prekršajne sankcije.

Prigovor se može podnijeti zbog: poricanja prekršaja ili izrečene, primijenjene prekršajopravne sankcije, oduzete imovinske ko-

risti, oduzimanja predmeta prekršaja ili određenih troškova u povodu izdavanja prekršajnog naloga. U ovom je slučaju potrebno navesti dokaze kojima se potkrepljuje prigovor.

Prigovor podnesen izvan propisanog roka (**nepravodoban prigovor**) i onaj koji je podnijela neovlaštena osoba (**nedopušten prigovor**) će se odbaciti. Onaj prigovor u kojem se ne može utvrditi na koji se prekršajni nalog odnosi također će biti odbačen rješenjem. Isto vrijedi i za prigovor u kojem se ne može utvrditi tko je podnositelj. Ako prigovor ne sadrži potpis podnositelja, prije nego što se odbaci, podnositelj će se pozvati da ga dopuni (da se potpiše) u roku od 8 dana.

Protiv rješenja o odbacivanju podnositelj prigovora može izjaviti **žalbu**. Nadležni prekršajni sud povodom odlučivanja o žalbi protiv rješenja o odbačanju prigovora može **odbaciti žalbu** (kao nepravodobnu ili nedopuštenu), **odbiti žalbu** kao neosnovanu te **prihvatiti žalbu** (čl.238).

Nadamo se da će vam informacije iznesene u ovom članku, ako vam budu potrebne, olakšati putovanje pravnim vodama. Ako budete imali dodatnih pitanja i nedoumica, slobodno nam se obratite za pomoć.

Imovinski odnosi bračnih drugova

MARIJA RADELJA

Brak je zakonom uređena životna zajednica žene i muškarca. U takvu su zajednicu nužno uključeni i imovinski odnosi među supružnicima koji su nerijetko važni i za uspješno održavanje osobnog odnosa. Važnost poznavanja mogućeg sadržaja tog materijalnog vida braka danas je sve više prepoznata.

Kakve mogućnosti bračni drugovi imaju pri reguliranju svojih imovinskih odnosa?

Obiteljski zakon (NN, br. 116/03, 17/04, 136/04, 107/07, 57/11, 61/11, dalje u tekstu: ObZ) predviđa dvije mogućnosti: zakonski i ugovorni sustav uređenja imovinskih odnosa. Zakonski imovinski sustav razlikuje bračnu stečevinu i vlastitu imovinu. Zakon definira bračnu stečevinu kao imovinu koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine, imovinsku korist od autorskih i autorskom pravu srodnih prava te dobitak od igara na sreću. Sva ostala imovina koju su bračni drugovi unijeli u brak ili je stekli na neki drugi način odnosno po drugoj pravnoj osnovi za vrijeme trajanja bračne zajednice (npr. nasljeđivanjem, darovanjem) njihova je vlastita imovina i ne smatra se bračnom stečevinom. Potrebno je uočiti razliku između bračne zajednice i braka. Naime, bračna zajednica je pravni standard koji u svojoj biti predstavlja životni sadržaj braka, ali se ne mora ni vremenski ni sadržajno podudarati s brakom. Postojanje i prestanak bračne zajednice stoga je čest predmet dokazivanja u eventualnom sudskom postupku.

ObZ nije jedini zakon koji regulira materiju zakonskog imovin-

skog sustava bračnih drugova. Budući da su za bračnu stečevinu mjerodavni oni propisi koji su važili u vrijeme njezina stjecanja, na imovinu stečenu za vrijeme trajanja bračne zajednice do 1. srpnja 1999. godine primjenjuju

Bračna stečevina je imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine, imovinska korist od autorskih i autorskom pravu srodnih prava te dobitak od igara na sreću.

se odredbe ranijeg Zakona o braku i porodičnim odnosima (NN, br. 11/78, 45/89 i 59/90). Taj zakon određuje da je imovina koju su bračni drugovi stekli radom za vrijeme trajanja bračne zajednice ili potječe iz te imovine njihova zajednička imovina, a da se suvlasnički dio svakog bračnog druga određuje prema njegovom doprinosu u stjecanju te imovine. Na svu kasnije stečenu imovinu koja predstavlja bračnu stečevinu primjenjuje se Obz i na takvoj su imovini bračni drugovi suvlasnici, i to u jednakim dijelovima, osim ako su ugovorili drugačije. Specifično kod tog suvlasništva je to što se suvlasništvo na bračnoj

stečevini stječe na temelju zakona i bez upisa u zemljišnoj knjizi. Zbog toga se nerijetko događa da se kao vlasnik u zemljišnoj knjizi upiše samo jedan bračni drug. To uzrokuje neslaganje knjižnog i izvanknjižnog stanja, a posljedično dovodi do problema u pravnom prometu. Kada bi se, primjerice, supružnici našli u sporu oko bračne stečevine, neovisno o tome čije je ime u zemljišnoj knjizi upisano na nekretninama, oni bi imali mogućnost upisa zabilježbe toga spora u zemljišnoj knjizi čime bi se osigurali od eventualne prodaje nekretnine trećem dok postupak traje, što bi povećalo pravnu sigurnost. Ta je mogućnost predviđena odredbama članaka 81. - 84. Zakona o zemljišnim knjigama (NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 114/01, 100/04, 107/07, 152/08, 126/10).

U prijedlogu novog ObZ-a sadržana je i mogućnost uknjižbe prava suvlasništva na nekretnini koja predstavlja bračnu stečevinu na temelju sporazumnog prijedloga bračnih drugova koji sadrži izričitu, pisanu i bezuvjetnu izjavu kojom jedan bračni drug pristaje na uknjižbu prava suvlasništva drugog bračnog druga u jednakim dijelovima ili drugačije ako su se tako dogovorili (čl. 36., st. 4. Prijedloga ObZ-a). Na raspolaganje i upravljanje bračnom stečevinom, osim odredaba

ObZ-a, primjenjuju se i odredbe čl. 37. - 46. Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima (NN, br. 91/96, 68/98, 137/99, 22/00, 73/00, 129/00, 114/01, 79/06, 141/06, 146/08, 38/09, 153/09, 143/12). Tako jedan bračni drug kao suvlasnik može svojim idealnim dijelom slobodno raspolagati bez traženja pristanka drugog bračnog druga samo ako time ne dira u tuđa prava. Što se tiče izvršavanja prava suvlasništva na bračnoj stečevini, potrebno je razlikovati poslove redovne uprave (npr. redovno održavanje, uporaba i iskorištavanje stvari) od poslova izvanredne uprave (npr. otuđenje vrijedne stvari, promjena namjene, veći popravci). Iako im je zajedničko da je i za jedne i za druge potreban pristanak drugog bračnog druga, razlika je u pravnoj naravi toga pristanka koji u slučajevima izvanredne uprave mora biti izričit, a u slučajevima redovne uprave se predmnijeva. Ukoliko bi se jedan bračni drug protivio izvršenju nekog posla redovne uprave, o tome bi na njegov ili na prijedlog obaju bračnih drugova odluku trebao donijeti sud u izvanparničnom postupku. Dođe li, međutim, do nesuglasnosti glede poslova izvanredne uprave, bračnim drugovima preostaje samo mogućnost razvrgnuća bračne stečevine.

Dugovi bračnih drugova, odnosno njihove obveze (novčane i nenovčane) nisu dio bračne stečevine, nego predstavljaju njezin teret. Bračni drug samostalno odgovara za sve tražbine koje su nastale prije sklapanja braka i za tražbine koje proizlaze iz vlastite imovine. Podijeljeno će odgovarati svaki za svoj dio duga u svim slučajevima kada preuzmu obveze zajednički - kao sudužnici, ako pritom ne ugovore solidarnu odgovornost, kao i u slučaju novčane obveze koja proizlazi iz zakona, a tereti ih zajednički (npr. uzdržavanje zajedničkog djeteta).

***Bračnim ugovorom
supružnici mogu urediti
svoje imovinske odnose
onako kako im najbolje
odgovara, odstupajući u
potpunosti ili djelomično
od predviđenog
zakonskog sustava.***

Solidarna odgovornost bračnih drugova još uvijek nije propisana nijednim zakonom. Zato Prijedlog novoga ObZ-a uvodi na tom polju novinu. Naime, uvode se pojmovi pojedinačne obveze i solidarne obveze bračnih drugova. Pod pojedinačnim obvezama bračnih drugova propisuje se pojedinačna i samostalna odgovornost za obveze koje jedan bračni drug preuzme prije stupanja u brak kao i za obveze koje on sam preuzme poslije stupanja u brak, a ne tiču se potreba bračne i obiteljske zajednice. Za te obveze on odgovara svojom vlastitom imovinom i svojim dijelom bračne stečevine. Kod solidarne obveze bračnih drugova propisuje se da za obveze koje je preuzeo jedan bračni drug, a koje se odnose na tekuće potrebe bračne i obiteljske zajednice, odgovaraju oba bračna druga solidarno vlastitom imovinom i bračnom stečevinom. Solidarna odgovornost vrijedi i za obveze koje su u vezi s bračnom stečevinom bračni drugovi preuzeli zajednički. Propisuje se i pravo na naknadu štete onom bračnom drugu koji je na temelju solidarne odgovornosti sam podmirio obvezu tako da od drugog bračnog druga može potraživati svoj dio duga.

Kako je već navedeno, osim zakonskog, ObZ u članku 255. predviđa i ugovorni sustav uređenja imovinskih odnosa bračnih drugova - bračni ugovor. Tako je bračni ugovor pravni posao između nevjeste i ženika, odnosno bračnih drugova, o uređenju imovinskih odnosa na posto-

jećoj ili budućoj imovini. Sklapa se u pisanom obliku uz potpise koji moraju biti ovjereni. Predmet bračnog ugovora može biti svaki sporazum koji nije protivan prisilnim propisima. Na taj način je bračnim drugovima na raspolaganju širok spektar mogućnosti kojima mogu urediti svoje imovinske odnose onako kako im najbolje odgovara, odstupajući u potpunosti ili djelomično od predviđenog zakonskog sustava. Međutim, pri ugovaranju oblika suvlasništva na zajedničkoj imovini te mogućnosti njegova razvrgnuća i upravljanja imovinom, bračni drugovi svakako trebaju voditi računa o odredbama Zakona o vlasništvu i drugim stvarnim pravima. Također, treba voditi računa o tome da u slučaju uređenja imovinskih odnosa bračnim ugovorom, uglavci o upravi ili raspolaganju imovinom prema trećima imaju pravni učinak ako su upisani u zemljišne knjige, odnosno u javne upisnike kod kojih je upis nužan za stjecanje prava ili se stvar ne može rabiti bez takva upisa.

Na posljepku, i darovanje između bračnih drugova jedan je vid njihovih imovinskih odnosa. Ako je ono učinjeno uz istodobnu predaju, nije potreban određen oblik za valjanost tog pravnog posla. Ako se odnosi na nekretnine, zahtijeva se pisani oblik, a ako nije bilo ni prave predaje, i oblik javnobilježničkog akta ili oblik ovjerovljene javne isprave. Do opoziva darovanja može doći zbog osiromašenja darovatelja ili grube nezahvalnosti obdarenika.

Svi navedeni oblici imovinskih odnosa bračnih drugova odraz su načela ravnopravnosti, obiteljske solidarnosti, zaštite autonomije volje te zaštite prava poštenih trećih osoba. Ta su načela važne smjernice u tumačenju svih onih odredaba zakona koje se primjenjuju, a koje bi mogle dovesti do nejasnoća u praksi.

Izmjene zakona i drugih propisa na snazi od 1. siječnja 2014.

TEA ČIZMEK MESARIĆ

Donosimo vam pregled dopuna i izmjena zakona i drugih propisa, ukinutih i novih zakona te ostalih odluka koje su stupile na snagu s prvim danom 2014. godine.

I. IZMJENE I DOPUNE ZAKONA

1. Zakon o porezu na dodanu vrijednost (NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13)

Izmjenom *Zakona o porezu na dodanu vrijednost* (NN 73/13, 99/13, 148/13, 153/13), povećana je međustopa PDV-a s 10 na 13 % za šećer, jestiva ulja i masti, dječju hranu, isporuku vode, ulaznice za koncerte, za časopise koji izlaze periodično, kao i za časopise za kulturu i umjetnost. Povećanje stope PDV-a odnosi se i na isporuku dobara i usluga u ugostiteljstvu i turizmu. Prema Vladinim očekivanjima, ovom izmjenom proračunski prihod trebao bi se povećati za otprilike 600 milijuna kuna.

2. Zakon o porezu na dohodak (NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13)

Prema izmjenama *Zakona o porezu na dohodak* (NN 177/04, 73/08, 80/10, 114/11, 22/12, 144/12, 43/13, 120/13, 125/13, 148/13), drugi dohodak se oporezuje kao plaća, umjesto stopom od 25 % kao dosada, a svi oni koji uz plaću imaju dodatni prihod mo-

rat će podnositi poreznu prijavu. Kao drugi dohodak najčešće se javljaju primici po osnovi djelatnosti članova skupština i nadzornih odbora trgovačkih društava, upravnih odbora, upravnih vijeća pravnih osoba, autorske naknade, primici po osnovi djelatnosti sportaša, primici po osnovi djelatnosti trgovačkih putnika, agencija, akvizitera, sportskih sudaca i delegata, tumača, prevoditelja, turističkih djelatnika, konzultanata, sudskih vještaka, nagrade učenicima za vrijeme praktičnog rada i naukovanja, primici učenika i studenata na redovnom školovanju za rad preko učeničkih i studentskih udruga, učeničke, studentske i sportske stipendije itd.

3. Zakon o porezu na dobit (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13)

Izmjene *Zakona o porezu na dobit* (NN 177/04, 90/05, 57/06, 146/08, 80/10, 22/12, 148/13) omogućavaju poslovnim bankama da otpišu dio kredita i dugova poduzećima, pravnoj osobi ili obrtniku ako se utvrdi da otplata znatno ugrožava nastavak njegovog poslovanja kao i jednokratno otpisivanje potraživanja od fizičkih osoba (tj. od dužnika kojima rate kredita ugrožavaju osnovne životne potrebe ili kojima prijeti ovrha nad jedinom stambenom

nekretninom). Sve to govori da ove izmjene donose prednosti i građanima i poduzetnicima, ali i samim bankama jer one mogu svoju poreznu osnovicu umanjiti za iznos otpisanih potraživanja socijalno ugroženih građana. Za provođenje ovih izmjena donosi se *Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o porezu na dobit NN (160/13)* (koji nalaže bankama da donesu kriterije i postupke za otpis dugova u koji će ići zbog ublažavanja socijalnih rizika kod korisnika stambenih kredita, a pretpostavlja se da će najviše otpisa biti za korisnike stambenih kredita u švicarskim francima s obzirom na to da se čak 10 % takvih dužnika nalazi pod nekih oblikom ovrhe jer ne mogu vraćati kredite. Banke će državi morati dostaviti podatke o otpisu duga za svakog pojedinog korisnika kredita.

4. Zakon o potrošačkom kreditiranju (NN 75/09, 112/12, 143/13, 147/13)

Izmjene *Zakona o potrošačkom kreditiranju* (NN 75/09, 112/12, 143/13, 147/13) jedne su od najočekivanijih. Naime, korisnicima stambenih kredita u švicarskim francima kamatna je stopa snižena na 3,23 % (dokle god vrijede izvanredne okolnosti aprecijacije tečaja veće od 20 %), što za kredite u prvoj polovici otplate donosi

smanjenje rate od oko 12 %. Izmjenama Zakona definiraju se i parametri za promjenu ugovorene promjenjive kamatne stope, maksimalno dopuštene kamatne stope na stambene i ostale potrošačke kredite. Promjene se odnose i na dopuštena prekoračenja po tekućem računu (tzv. minus). Naime, u slučaju njegove izmjene ili ukiđanja, banke su dužne najmanje 30 dana prije promjene obavijestiti svoje korisnike o tome, a za iznose prekoračenja tzv. minusa trebat će im omogućiti 12-mjesečnu otplatu.

5. Zakon o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene štednje (NN 109/97, 117/97, 76/99, 10/01, 92/05, 21/10, 15/13, 139/13)

Izmjenama *Zakona o stambenoj štednji i državnom poticanju stambene štednje* (NN 109/97, 117/97, 76/99, 10/01, 92/05, 21/10, 15/13, 139/13), državna poticajna sredstva na stambenu štednju prikupljenu u razdoblju od 1. siječnja do 31. prosinca 2014. g. neće se isplatiti iz državnog proračuna Republike Hrvatske, tj. građanima se na uplate stambene štednje ove godine neće isplatiti državni poticaj koji iznosi 10 % od uplaćenih uloga.

6. Prekršajni zakon (NN 107/07 i 39/13)

Izmjenama *Prekršajnog zakona* (NN 107/07 i 39/13) građanima je olakšano plaćanje prekršajnih kazni koje će biti upola manje ako se plate odmah na mjestu počinjenja prekršaja ili tri dana nakon dobivanja kazne. Svi oni koji ne plate kaznu na vrijeme ulaze u poseban registar neplaćenih novčanih kazni, a sve do podmirenja kazne neće moći registrirati auto-

mobil, dobiti prometnu ili produžiti vozačku dozvolu. Registar će sam obračunavati datum dospeljeća naplate kazne, a kada se ustanovi da ona nije plaćena, slat će signal svim šalterima za izdavanje prometnih dokumenata. Osim toga, građani neće moći sudjelovati u natječajima u postupcima javne nabave, osnivati pravne subjekte, otvoriti obrt ili samostalnu djelatnost, dobiti koncesiju ili subvenciju ni prodati automobil s prekršajnim dugovima. Zbog neplaćenih kazni građani neće moći ostati bez osobne iskaznice ili putovnice.

7. Zakon o pravosudnoj suradnji u kaznenim stvarima s državama članicama Europske unije (NN 91/10).

Stupio je na snagu s danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji. Izmjenama i dopunama tog zakona (NN 81/13) uvedeno je ograničenje da se europski uhidbeni nalozi ne mogu odnositi na kaznena djela počinjena prije 7. kolovoza 2002. g. Široj javnosti taj je zakon poznat kao „Lex Perković“. No, zbog pritiska koji su dolazili iz Europske unije, obrisan je članak koji sadrži navedeno vremensko ograničenje i to samo 3 mjeseca nakon pristupanja EU. Time se hrvatsko zakonodavstvo ponovno uskladilo s europskim uhidbenim nalogom, koji se primjenjuje za sva djela neovisno o datumu kada su počinjena.

II. NOVI ZAKONI

1. Zakon o gradnji (NN 153/13)

Novim *Zakonom o gradnji* (NN 153/13) uređuje se projektiranje, građenje, uporaba i održavanje građevina te provedba upravnih i drugih postupaka s tim u vezi

radi osiguranja zaštite i uređenja prostora u skladu s propisima koji uređuju prostorno uređenje te osiguranja temeljnih zahtjeva za građevinu i drugih uvjeta propisanih za građevine ovim Zakonom i propisima donesenim na temelju ovoga Zakona i posebnim propisima. Skraćuje se postupak skupljanja dokumentacije za gradnju jer novi Zakon uvodi samo jednu dozvolu – građevinsku dozvolu, umjesto dosadašnje lokacijske i građevinske, koja će se izdavati na temelju minimalne dokumentacije, dobit će se za 30 dana i vrijedit će 3 godine. U tom roku mora započeti gradnja, a 8 dana prije početka gradnje prijavljuju se radovi. Vlasnici novih objekata obvezni su urediti fasadu i okoliš u razdoblju od 5 godina za obiteljske kuće te do 10 godina za složene zgrade, pod prijetnjom kazne od 3.000,00 kn mjesečno prekorače li te rokove (to se ne odnosi na vlasnike starih kuća bez fasade). Kako bi se olakšalo investitorima, građevinske dozvole izdavat će se bez reguliranja komunalnog i vodnog doprinosa.

2. Zakon o prostornom uređenju (NN 153/13)

Novi Zakon uređuje sustav prostornog uređenja: ciljeve, načela i subjekte prostornog uređenja, praćenje stanja u prostoru i području prostornog uređenja, uvjete planiranja prostora, donošenje Strategije prostornog razvoja Republike Hrvatske, prostorne planove, provedbu prostornih planova, uređenje građevinskog zemljišta, imovinske institute uređenja građevinskog zemljišta i nadzor. Lokacijske dozvole ostaju samo za eksploatacijska polja mineralnih sirovina, zahvate koji traže izvlaštenje, za nove vojne lokacije i za velike zahvate u prostoru koji se grade etapno. Lokacijske dozvole bit će dovolj-

ne i za zahvate koji se ne smatraju gradnjom, kao što je postavljanje pontona u marinama.

3. Zakon o građevinskoj inspekciji (NN 153/13)

Novim se Zakonom uređuje ustrojstvo građevinske inspekcije, obavljanje inspekcijskog nadzora građenja, provedbe stručnog nadzora građenja, održavanja i upotrebe građevina, te obavljanje nadzora građenja, provedbe zahvata u prostoru koji nisu građenje i održavanja građevina od strane jedinice lokalne samouprave, u svrhu zaštite javnog interesa u provedbi zakona i drugih propisa kojima se uređuju upravna područja gradnje i prostornoga uređenja. Zakon donosi i prebacivanje dijela poslova građevinskih inspektora na komunalne redare, u čiju nadležnost ulaze manji objekti kao što su ograde i nadstrešnice, ali i naplata kazni za zgrade bez fasada i s neuređenim okolišem. Inspektori mogu izdavati rješenja za rušenje u roku od osam dana od izlaska na teren za objekte izgrađene izvan građevinskih zona. Što se tiče bespravne gradnje, propisuje se izdavanje rješenja za rušenje, uz mogućnost odgode za čije vrijeme bi se mogla ishoditi građevinska dozvola. Kazna za bespravnu gradnju bi svejedno bila naplaćena, a ako bi bespravni

graditelj odbio mogućnost ishođenja dozvole, ide se na rušenje u roku od dva tjedna.

Novi *Zakon o gradnji* (NN 153/13), *Zakon o prostornom uređenju* (NN 153/13) i *Zakon o građevinskoj inspekciji* (NN 153/13), osim što zamjenjuju dosadašnji *Zakon o prostornom uređenju i gradnji* (NN 76/07, 38/09, 55/11, 90/11, 50/12, 55/12, 80/13), očito donose jednostavnije administrativne korake koji prethode gradnji, a doneseni su s namjerom poticanja građevinskih investicija. Trebali bi pridonijeti i većoj transparentnosti i jednostavnosti sustava.

4. Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći (NN 143/13)

Novi *Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći* (NN 143/13) donesen je zbog nedostataka u postojećem sustavu u odnosu na korisnike i njihov imovinski cenzus te na sam postupak ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć (BPP). Određene novine bile su nužne radi usklađivanja hrvatskog sustava BPP-a s onim Europske unije i s međunarodnim standardima.

Građani slabijeg imovinskog statusa moći će dobiti primarnu pravnu pomoć u svakoj pravnoj stvari i to ako bi osoba angaži-

ranjem odvjetnika sebi ili članovima svoje obitelji ugrozila egzistenciju. Postupak se pokreće izravnim obraćanjem pružatelja pravne pomoći, a primarna pravna pomoć pruža se bez donošenja rješenja (ako su ispunjene zakonske pretpostavke čije postojanje provjeravaju sami pružatelji primarne pravne pomoći.). Prema čl. 12. Zakona, sekundarna pravna pomoć obuhvaća pravni savjet, sastavljanje podnesaka u postupku zaštite prava radnika pred poslodavcem, sastavljanje podnesaka u sudskim postupcima, zastupanje u sudskim postupcima, pravnu pomoć u mirnom rješenju spora, kao i oslobođenje od plaćanja troškova sudskog postupka te oslobođenje od plaćanja sudskih pristojbi. Ona će se odobriti ako ukupni prihodi podnositelja i članova kućanstva mjesečno ne prelaze po članu kućanstva iznos proračunske osnovice, odnosno ako ukupna vrijednost imovine u vlasništvu podnositelja zahtjeva i članova kućanstva ne prelazi iznos od 60 proračunskih osnovica (199.560,00 kn), no propisane su i iznimke za imovinski cenzus. Pravo na BPP dobivaju i stranci koji imaju prijavljen stalni boravak u Hrvatskoj (čime je napuštena pretpostavka uzajamnosti) kao i djeca koja su bez hrvatskog državljanstva zatečena na području Hrvatske bez pratnje odrasle osobe. Troškove potpuno ili djelomično snosi država s obzirom na to da je ona obvezna osigurati pružanje BPP-a. Troškovi se, osim iz državnog proračuna, mogu pokriti i sredstvima tijela jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave, donacijama i drugim приходima u skladu sa zakonom. Neurošena sredstva moraju se vratiti.

5. Zakon o mirovinskom osiguranju (NN 157/13)

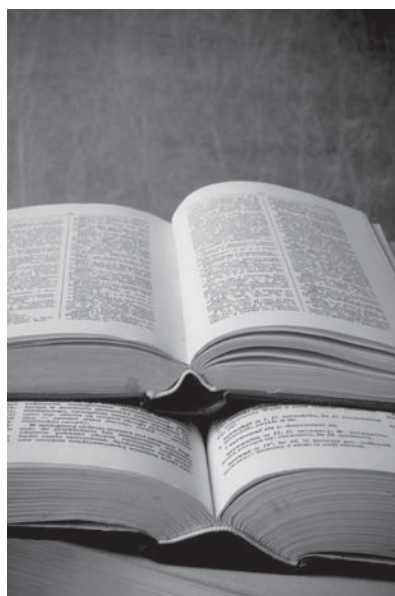
Prema novom *Zakonu o mirovinskom osiguranju* (NN 157/13),

Izvor: stockvault.net

nakon 2030. g. produžit će se dobna granica za odlazak u mirovinu sa 65 na 67 godina starosti, i to svake godine za po 3 mjeseca, tako da bi se prijelazno razdoblje završilo 2038. g. U punu starosnu mirovinu, za one koju su rano ušli u svijet rada, moći će se ići s 41 godinom mirovinskog staža i 60 godina života bez penalizacije. Penalizirani pri umirovljenju neće biti ni radnici koji su ostali bez posla zbog stečaja i imaju status nezaposlenih dvije godine, ako ispunjavaju uvjete. Sindikati se najviše protive pomicanju starosne dobi za odlazak u punu mirovinu, navodeći da je životna dob u Hrvatskoj ispod prosjeka Europske unije pa bi umirovljenici kraće uživali mirovinu.

Protiv izmjena *Zakona o dodatku na mirovine ostvarene prema Zakonu o mirovinskom osiguranju* (NN 79/07, 114/11) najviše su se pobunili branitelji. Naime, mirovine stečene po posebnim propisima (tzv. povlaštene), koje su određene u iznosu iznad 5.000,00 kuna, smanjit će se za 10 %, što bi trebalo donijeti uštedu od oko 300 milijuna kuna u proračunu. Izuzeti od ovog smanjenja bit će 100%-tni ratni vojni invalidi, mirovine djece poginulih branitelja, rudari te radnici profesionalno oboljeli od azbestoze. Osim

toga, ovim izmjenama proširuje se krug korisnika prava iz mirovinskog osiguranja. Invalidska mirovina utvrđuje se zbog djelomičnog gubitka radne sposobnosti uz određivanje poslova koje osiguranik može raditi. Uvodi se i privremena invalidska mirovina za osiguranike koji i nakon završene rehabilitacije ostanu nezaposleni. Pojednostavljen je i izračun mirovina, a cilj je da mirovine iz 1. i 2. stupa budu između 60 i 70 % prosječne plaće jer su sada su na razini od 46,1 %. Umirovljenici koji mirovinu primaju preko pošte (oko 180000) i dalje će je dobivati na taj način, za razliku od novih umirovljenika (oni koji u mirovinu idu od 1. siječnja 2014.) koji će primati mirovinu isključivo preko banke.

Novim Zakonom trebao bi se uskladiti mirovinski sustav s gospodarskim i demografskim kretanjima, razvijati različiti načini financiranja mirovina razvojem sva tri mirovinska stupa te dugoročno stabilizirati mirovinski sustav.

6. Zakon o socijalnoj skrbi (NN 157/13)

Čl. 1. st. 1. *Zakona o socijalnoj skrbi* (NN 157/13) propisuje da novi Zakon uređuje djelatnost socijalne skrbi, načela socijalne skrbi, financiranje socijalne skrbi, prava i socijalne usluge u sustavu socijalne skrbi i postupke za njihovo ostvarivanje, korisnike, sadržaj i način obavljanja djelatnosti socijalne skrbi, stručne radnike u socijalnoj skrbi, zbirke podataka, inspeksijski i upravni nadzor te druga pitanja značajna za djelatnost socijalne skrbi. Ukidaju se pomoć za uzdržavanje, opskrbnina (koju ostvaruje oko 6000 branitelja) i produžena novčana naknada te se uvodi institut zajamčene minimalne naknade (ZMN). Svi korisnici ukinutih naknada trebaju podnijeti zahtjev za pri-

znavanje prava na ZMN uredima državne uprave, a odluku donosi centar za socijalnu skrb prema mjestu stanovanja. Osnovni cilj uvođenja ZMN-a je sprečavanje stanja ekstremnog siromaštva i održavanje socijalne integracije, odnosno sprečavanje socijalnog isključivanja. Tom se naknadom osigurava zadovoljavanje osnovnih životnih potreba samaca ili kućanstava. Pravo na ZMN imaju samac ili kućanstvo ako nemaju u vlasništvu drugi stan ili kuću, osim onih koje koriste za stanovanje, nisu vlasnici imovine koju bi mogli koristiti ili prodavati bez ugrožavanja osnovnih životnih potreba i ne posjeduju osobno vozilo. Osnovica za ZMN u 2014. g. iznosi 800,00 kuna, s time da je iznos naknade za samca utvrđen u iznosu od 100 % osnovice, za samohranog roditelja 100 % (800,00 kuna), za odraslog člana kućanstva 60 % (480,00 kuna) te za dijete 40 % (320,00 kuna). Najveći iznos ZMN-a ograničen je na maksimalnih 2.900,00 kn, čime se potiču nezaposleni a radno sposobni korisnici socijalne pomoći. Ako odbiju ponuđeni posao, ostaju privremeno bez naknade.

7. Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom (NN 157/13)

Ovim se Zakonom radi zaštite osoba s invaliditetom propisuju prava osoba s invaliditetom na profesionalnu rehabilitaciju, zapošljavanje i rad te uređuje zapošljavanje i rad osoba s invaliditetom na otvorenom tržištu rada i pod posebnim uvjetima, osnivanje, djelatnost te upravna i stručna tijela u centru za profesionalnu rehabilitaciju, integrativnoj radionici i zaštitnoj radionici, mjere za poticanje zapošljavanja i rada osoba s invaliditetom, djelatnost

i nadležnost Zavoda za vještačenje, profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje osoba s invaliditetom te odgovornost za povrede odredaba ovoga Zakona. Njime se u pravni poredak Republike Hrvatske prenosi *Direktiva Vijeća 2000/78/EZ od 27. studenoga 2000. g. o uspostavi općeg okvira za jednako postupanje pri zapošljavanju i obavljanju zanimanja* (SL L 303, 02/12/2000).

III. OSTALO

Osim izmjena i dopuna zakona i ostalih propisa, donesene su i razne odluke. Ustavni sud je na svojoj prvoj sjednici u 2014. g. donio odluku kojom obvezuje Vladu da plati naknadu štete svim javnim ovršiteljima. Naime, budući da je Vlada ukinula institut javnih ovršitelja, za njih je nastala određena šteta zbog ulaganja u svoje dodatno obrazovanje i opremanje radnih prostorija, a nikad neće imati priliku obavljati taj posao. Naknada iznosi 18.000,00 kn. Nadalje, ukinut je Državni inspektorat, određena je obvezna uporaba zimske opreme u razdoblju od 15. studenoga do 15. travnja na tzv. zimskim dionicama cesta, a Hrvatska gospodarska

komora donijela je odluku kojom se smanjuje komorski doprinos za sve obrtnike za više od 50 %. Ove godine očekuju nas i mnoge druge promjene. Sredinom godine trebale bi se uvesti nove registrarske oznake vozila. Prilikom upisa u srednje škole drukčije bi se trebali vrednovati dodatni bodovi, testovi iz državne mature bi se trebali održati u drugoj polovici lipnja, odnosno kad učenicima završi nastava. Učenici osnovnih i srednjih škola će prilikom kupnje tiskanih udžbenika dobiti i lozinke pomoću kojih će moći pristupiti digitalnim udžbenicima. Za novu školsku godinu previđa se uvođenje građanskog odgoja u više razrede osnovne i u srednje škole. Od 22. do 25. svibnja 2014. g. u Europskoj uniji, a 25. svibnja u Hrvatskoj, održat će se izbori za Europski parlament kojima istječe jednogodišnji mandat sadašnjim zastupnicima. Osim tih izbora, očekuje nas i „utrka“ za mjesto novog/starog predsjednika RH.

Pored navedenih zakona, propisa i odluka, na snagu su stupile još i izmjene i dopune *Zakona o tržištu kapitala* (NN 88/08, 146/08, 74/09, 54/13), *Zakona*

o uskrati isplate pojedinih materijalnih prava zaposlenima u javnim službama (NN 143/12, 159/13), kojim se državnim i javnim službenicima produljuje uskrata isplate pojedinih materijalnih prava i u 2014. g., zatim *Zakona o igrama na sreću* (NN 87/09, 35/13, 158/13), *Zakona o sudskom registru* (NN 1/95, 57/96, 1/98, 30/99, 45/99, 54/05, 40/07, 91/10, 90/11, 148/13), *Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara* (NN 66/99, 151/03, 157/03, 100/04, 87/09, 88/10, 61/11, 25/12, 136/12, 157/13), *Zakona o boravišnoj pristojbi* (NN 152/08, 59/09, 97/13, 158/13) te *Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima za vrijeme nezaposlenosti* (NN 80/08, 94/09, 121/10, 25/12, 118/12, 12/13, 153/13). Među novim zakonima koji su stupili na snagu 1. siječnja 2014. g. jesu i *Zakon o Vijeću za financijsku stabilnost* (NN 159/13), *Zakon o prikupljanju, obradi, povezivanju, korištenju i razmjeni podataka o primicima i javnim davanjima po osiguranicima* (NN 157/13), *Zakon o središnjem registru osiguranika* (NN 159/13), *Zakon o kreditnim institucijama* (NN 117/08, 74/09, 153/09, 108/12, 54/13) i dr.

Street law - pravo u praksi

Autor: MAREK LABUDA

Prijevod: MARINA BARTOL-HEDŽET, MAJA MARTA MARTONJA

“U konačnici, mora se priznati, da je teorija nužno sredstvo prakse, ali i da teorija postaje beskorisna ako nije povezana s praksom.”

Anton Edler von Gapp, odvjetnik i profesor prava, 1828.

ŠTO SU TO PRAVNE KLINIKE?

Pravne klinike su instrumenti koji služe javnim interesima. Pravno obrazovanje u kojem se pravo primjenjuje u praksi duboko je ukorijenjeno u tradiciji Sjedinjenih Američkih Država. Početkom 20. stoljeća, uz tradicionalno učenje pravne materije iz udžbenika, javlja se potreba za primjenom naučenog pravnog znanja u praksi.

Kao odgovor na postavljene zahtjeve pravni su fakulteti omogućili praktičnu naobrazbu u obliku pravnih klinika tako da su djelovanje unutar pravnih klinika pripajali postojećim mehanizmima za pružanje pravne pomoći.

Kliničko obrazovanje dostiglo je formu kakvu danas poznajemo 60-ih GODINA 30. stoljeća te se 90-ih godina koncept pravnih klinika širi u Europu.

Danas djelovanje pravnih klinika ne uključuje samo besplatnu pravnu pomoć, nego se klinike bave i drugim aktivnostima kao što su organiziranje humanitarnih akcija, izvođenje javnih predavanja i sl.

NASTANAK STREET LAW-A

Street law je koncept relativno nepoznat velikom broju studenata i profesora prava. Naziv *street*

law može nas navesti da pomislimo kako je riječ o zakonu ili pravu ulice, odnosno o lokalnim, običajnim pravilima prihvaćenim među stanovnicima marginalnih, rubnih gradskih četvrti. No, *street law* nešto je posve drugo. U teoriji prava *street law* je pristup pravnoj praksi koji omogućuje usvajanje praktičnih pravnih znanja pomoću interaktivne nastavne metode.

Počeci *street lawa* datiraju iz 1972. godine kada je Pravni centar sveučilišta Georgetown u Sjedinjenim Američkim Državama započeo eksperimentalni program u kojem su studenti prava bili upućeni u srednje škole kako bi srednjoškolicima držali predavanja o različitim područjima prava. Upravo zato što su studenti zadatke obavljali *na cesti*, odnosno na mjestima izvan matičnog fakulteta, kolegij je dobio ime *street law*.

Pravne klinike studentima mogu ponuditi rad u praksi sa stvarnim strankama što drugi oblici praktične nastave, kao što su simulirana suđenja, ne mogu.

Osim utjecaja na studente, *street law* ima utjecaj i na društvo jer se na predavanjima pojedinci upoznaju s izloženim područjima prava.

STREET LAW U PRAKSI

Jedno od sveučilišta koje u sklopu pravnog obrazovanja omogu-

ćuje studentsku praksu u pravnoj klinici je i sveučilište u Trnavi, u Slovačkoj. Jedan od kolegija koji je moguće upisati je Pravna klinika u zajednici. Kolegij slijedi temeljne postavke *street law-a*.

Dakle, predavanja o različitim područjima prava izvode studenti, a predavanja su namijenjena srednjoškolicima, zatvorenicima i užoj zajednici. Misao vodilja kolegija je: *Učite učeći druge*.

Rad na pripremanju predavanja organizira se tako da na početku semestra studenti formiraju grupe predavača koje se sastoje od dva ili tri člana. Studenti predavači potom izabiru ciljanu skupinu kojoj žele držati predavanja u narednoj akademskoj godini, a mogu birati između predavanja usmjerenih na srednjoškolce, zatvorenike i užu zajednicu. Studenti samostalno organiziraju rad na pripremi i izvođenju predavanja te su, na poslijetku, odgovorni za rezultate svoga rada. Studenti izabiru temu predavanja (primjerice, ljudska prava, zaštita potrošača, obiteljsko pravo) i model predavanja (prezentacija, diskusija, igranje uloga ili kombinacija svega navedenoga). Za uspješno izvedeno predavanje potrebne su, uz prezentacijske, i dobre komunikacijske vještine. Tjedan dana prije predavanja namijenjenog određenoj ciljanoj skupini studenti moraju imati pripremljeno predavanje te ga izvode pred kolegama i profesorima

Izvor: arhiva Uredništva

na fakultetu koji ocjenjuju njihov rad. Predavajući studenti demonstriraju svoje znanje o obrađenom području prava. Temu predavanja moraju veoma dobro poznavati kako bi mogli o njoj raspravljati. U opisanom procesu profesor je moderator.

STREET LAW U ŽENSKOJ KAZNIONICI (ZATVORU)

U sklopu navedenih predavanja sudjelovao sam u grupi studenata koja je držala predavanja zatvorenicama u ženskom zatvoru Nitra-Chrenova, u Slovačkoj.

Prije izvođenja prvog predavanja nazočili smo kratkom tečaju o tome kako se smijemo ponašati sa zatvorenicama te kako se ne smijemo ponašati prema njima. Na primjer, bilo je zabranjeno razgovarati o kaznenom pravu i slučajevima zatvorenica. Nekoli-

ko su nas puta zatvorenice tražile savjete vezane za njihov slučaj, ali tada smo ih upozorili da o tome ne smijemo raspravljati.

Prije prvog predavanja prošli smo strogu kontrolu kao i svi koji su ulazili u zatvor. U prostoriju u kojoj smo držali predavanja zabranjeno je unošenje novčanika, cigareta, mobitela i sličnih osobnih stvari te smo navedeno ostavili u jednoj od prvih prostorija kroz koju smo prolazili kako bismo došli do predavaonice. Podrazumijeva se i da je zabranjen unos droga, noževa, pištolja i drugog oružja. U zgradi smo se cijelo vrijeme kretali u pratnji policajca. Prolazeći kroz hodnik na dvorištu smo vidjeli grupu zatvorenica. Svaka zatvorenica imala je maramu određene boje koja je upućivala na područje u kojem se zatvorenica smjela kretati.

Cijelu akademsku godinu održavali smo predavanja za istu grupu

zatvorenica od 12 žena. Zatvorenice koje su nazočile predavanjima pomno su odabrale nadležne osobe, i to ovisno o kaznenom djelu zbog kojeg im je oduzeta sloboda, prijašnjem ponašanju i interesu koje su pokazale za predavanja.

Od nas se očekivalo da osmislimo cjelokupno predavanje. Svako predavanje imalo je drugu temu. Neke od njih bile su pravni poređak, demokracija i ljudska prava. Tijekom predavanja odgovarali smo na različita pitanja, primjerice zašto je nužno poštivati pravila ponašanja i zakone, što sloboda podrazumijeva itd. Predavali smo o pravu vlasništva, pravu potrošača, radnom pravu, obiteljskom pravu, nasljednom pravu itd. Nastojali smo obraditi većinu grana prava, s izuzetkom kaznenog prava.

Koristili smo interaktivne metode predavanja. Na primjer, na predavanjima nasljednog prava zatvorenice su dobile zadatak sastaviti oporuku. Potom su studenti ispravljali oporuke tako da su istaknuli koje pretpostavke oporuka treba zadovoljiti da bi bila valjana. Na predavanju o radnom pravu prava radnika objasnili smo metodom igrokaza intervju. Koristeći kvizove na posljednjem smo predavanju provjerili koliko su zatvorenice zapamtile tijekom dva semestra predavanja. Zaključili smo da je od prvog do zadnjeg predavanja vidljiv znatan napredak u poznavanju i shvaćanju prava. Po završetku predavanja zatvorenice su dobile certifikate koji im mogu pomoći u pronalasku zaposlenja nakon izdržavanja zatvorske kazne.

Promocija trećeg broja biltena *Pro bono* u Vijećnici Pravnog fakulteta

JOSIP KOVILIĆ

Dana 30. listopada 2013. godine u Vijećnici Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu s početkom u 12,15 sati u trajanju od sat vremena održano je predstavljanje trećeg broja biltena Pro bono. U poprilično popunjenoj Vijećnici časopis su predstavili glavni urednici Bruno Milinković i Josip Kovilić uz pomoć ostalih članova Uredništva.

Članovi Uredništva

Jedan od noviteta povezanih s trećim brojem našeg biltena upravo je i koncept promocije novog broja.

Nakon pomne pripreme samog događaja nekoliko minuta prije promocije nismo mogli sakriti osmijehe s lica kada smo vidjeli da se trud isplatio - u publici su se zatekli brojni profesori i studenti Pravnog fakulteta u Zagrebu, akademsko osoblje i volonteri Pravne klinike te nemalen broj uglednih vanjskih suradnika Pravne klinike i našeg Pravnog fakulteta koji su bili uključeni u neke od projekata o kojima se moglo pročitati u trećem broju biltena.

Prije početka predstavljanja časopisa gostima su se obratili u ime Pravnog fakulteta u Zagrebu dekan prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić koji je izrazio potporu projektu Pravne klinike i biltenu *Pro bono* koji izrađuju studenti volonteri u Klinici te prof. dr. sc. Alan Uzelac, voditelj Pravne klinike u Zagrebu,

koji je u kratkim crtama objasnio funkcioniranje Pravne klinike te njezino značenje i važnost za obrazovanje budućih mladih pravnika.

Nakon njihovih uvodnih riječi časopis su javnosti predstavili glavni urednici Bruno Milinković i Josip Kovilić uz asistenciju Marine Bartol-Hedžet, a promociju je moderirala Andrea Dujmović.

Predstavljanje časopisa sastojalo se od PowerPoint prezentacije koja je sustavno prikazivala povijest časopisa i njegovu strukturu (rubrike) kao i pojedine članke i teme o kojima se moglo više pročitati u trećem broju. Tako je bilo govora o svim člancima iz pet rubrika našeg časopisa, zajedno sa samim nastankom biltena i idejom koja se iza njega nalazi.

Za kraj prezentacije gostima je ostavljena mogućnost postavljanja pitanja članovima Uredništva te je svaki od sudionika promocije besplatno dobio svoj primjerak novog izdanja časopisa.

Obraćanje dekana prof. dr. sc. Hrvoje Sikirića gostima

Koristimo priliku kako bismo još jednom zahvalili svima koji su na bilo koji način sudjelovali u izradi trećeg broja biltena – od autorskog rada, ostalih poslova do dolaska na našu promociju. Vjerujemo kako vam se ideja promocije svidjela, a za promociju broja koji sada držite u rukama svakako ćemo se potruditi pripremiti i poneko iznenađenje u odnosu na prvu promociju koja je uspješno “probila led”!

Prof. dr. sc. Ksenija Grubišić, dekan Pravnog fakulteta prof. dr. sc. Hrvoje Sikirić i prof. dr. sc. Alan Uzelac

Humanitarni božićni domjenak Pravne klinike

Humanošću premostimo razlike!

PETRA LAGINJA

U prostorijama Pravne klinike i ovoga se prosinca održao humanitarni božićni domjenak u organizaciji Grupe za suzbijanje diskriminacije i zaštitu prava manjina. Cilj humanitarne akcije bio je pomoći siromašnima u božićno vrijeme – upravo se s tom željom Grupa obratila udruzi Cipele46.

U siječnju 2013. jedan siromašni invalid molio je da mu netko pokloni cipele broj 46. Više od 2000 ljudi angažiralo se preko Facebooka i cipele su pronađene. Tada je prikupljeno puno više odjeće i obuće nego što se itko nadao. Udruga Cipele46, koja je započela kao inicijativa na Facebook stranici, bavi se upravo time – pomaganjem onima koji su u nevolji i posredovanjem između onih koji nemaju i onih koji imaju i spremni su dijeliti s drugima.

Pravna klinika prepoznala je velikodušno srce udruge i odlučila

sredstvima prikupljenima na humanitarnom božićnom domjenku osigurati poklon-pakete onima kojima su potrebni. Ulaznica za domjenak iznosila je simboličnih 20 kuna, a prikupljenim novcem u vrijeme darivanja unijelo se malo radosti u živote naših osiromašenih građana.

Domjenak je bio otvoren za sve kliničare, aktivne i bivše, mentore, profesore, asistente, prijatelje i sve ljude velikog srca. Prisutni su se počastili skromnom zakuskom te se zabavili uz božićne pjesme i tombolu. Studenti i djelatnici upoznali su se s radom Klinike

i razmijenili iskustva. Prikupljeno je više sredstava nego što je očekivano i u suradnji s udrugom Cipele46 raspoređeno onima kojima je najpotrebnije.

Posebnu zahvalu upućujemo Upravi Fakulteta, suradnicima koji su podržali našu ideju i gostima koji su nesebično pomogli svojim donacijama. Sretni što su u Pravnoj klinici zajedno činili dobro već treću godinu i uvjereni da zajedno mogu činiti i više tijekom cijele godine, članovi Grupe za suzbijanje diskriminacije i zaštitu prava manjina zahvaljuju svima na potpori.

Izvor: arhiva Uredništva

Studentski zbor i studentski pravobranitelj: kada im se obratiti i što oni mogu učiniti za tebe

MATIJA KIKELJ

Sigurno ste se pitali gdje odlaze silni novci uplaćeni preko školarina kad uvjeti studiranja ostaju godinama na istoj razini. Najnovija rang-lista sveučilišta pokazuje daljnji negativni trend zagrebačkog sveučilišta pa se tako trenutno nalazi između 601. i 650. mjesta, u pretposljednjoj skupini najlošijih sveučilišta na svijetu - u rangu onih iz Teherana, Johannesburga, Canberre, Varšave, Budimpešte i Istanbula. Postoji mehanizam preko kojeg studenti mogu utjecati na studijski program i upravljanje visokim učilištem. No, tko bi zapravo trebao zastupati interese studenata te zagovarati njihova prava? Jesu li studentski predstavnici – studentski zborovi i studentski pravobranitelj - funkcije sa stvarnim sredstvima utjecaja ili samo formalna uloga? Kako Vi možete doprijeti do predstavnika, a oni utjecati na nadležne, pročitajte u članku koji slijedi.

TKO JE I ŠTO RADI STUDENTSKI PRAVOBRANITELJ PFZG-a?

Kao studentski pravobranitelj primam pojedinačne pritužbe studenata koje se odnose na njihova prava i raspravljam o njima s nadležnim tijelima Fakulteta, savjetujem o načinu ostvarivanja prava, mogu sudjelovati u stegovnom postupku protiv studenata Pravnog fakulteta radi zaštite njihovih prava, a od ove akademske godine član sam drugostupanskog stegovnog suda. Kao član Fakultetskog odbora za pritužbe i

žalbe studenata sudjelujem u odlučivanju o žalbama protiv odbijenih molba studenata.

KAKO DJELUJE STUDENTSKI PRAVOBRANITELJ?

Na temelju individualne prijave kršenja određenog prava zajamčenog Pravilnikom o studiju ili po službenoj dužnosti, na temelju provjerenih podataka, dužnost mi je reagirati na grubo kršenje studentskih prava dopisom, sastancima s Upravom, predstavnicima pojedinih katedara, upoznavanjem svih zainteresiranih o neprihvatljivosti pojedine prakse te nastojanjem da dođe do sporazumnog rješavanja problema. U svom radu ostajem neutralan i objektivan.

Ono što trebam naglasiti je da ja nisam pravni zastupnik studenata, nego kao posrednik savjetujem i pomažem u komunikaciji između Uprave, pojedinih katedara i profesora te studenata.

Obratiti mi se mogu svi studenti Pravnog fakulteta ako im je bilo prekršeno neko pravo zajamčeno Pravilnikom o studiranju. Primjerice, ako ste pali ispit i nakon toga vam je uskraćena mogućnost uvida, ako su vam uskraćene konzultacije, ako niste mogli izići na ispit bez obzira na ostvarenih 50 ECTS bodova iz prethodne godine ili neko drugo pravo, možete mi se obratiti pa ću ja pomoći u komunikaciji s određenim profesorom, odnosno katedrom kako bi došlo do rješavanja problema. Svaki student koji mi se obrati bit će saslušan i pomoći će mu se. Studenti koji dođu s problemima koji nisu u mojoj nadležnosti također će biti saslušani te ću im dati savjet i uputiti ih na nadležno tijelo. Uglavnom je riječ o tome

da su problemi koji nisu u mojoj nadležnosti u nadležnosti Studentskog zbora pa ih se upućuje na Studentski zbor, referadu ili Upravu (sa svima njima imamo odličnu suradnju). Uzimajući u obzir *crnu brojku* neprijavljenih slučajeva, za koju se nadam da će s vremenom imati tendenciju smanjivanja, apeliram na osvješćivanje načela povjerljivosti. Studentima koji traže pomoć ili savjet jamči se najstroža povjerljivost i povjerljiva komunikacija. Svaka prijava, odnosno obraćanje meni, bilo putem e-pošte, bilo dolaskom u Ured pravobranitelja anonimni su te će se dobiveni podaci čuvati i neće se iznositi prilikom komunikacije s profesorima i/ili katedrama!

Kao pravobranitelj ostajem uključen u praćenje problema kao zainteresirana treća strana koja pazi na moguće nove povrede.

Još jedna od važnih uloga koju prepoznaje sve više kolega jest i moja pomoć pri upućivanju i usmjerenje na relevantne odredbe različitih važećih pravilnika, odluka, drugih propisa u slučajevima kad je studentima često teško pronaći koja pravila se na njih odnose. Na početku akademske godine, na Danima orijentacije za brucose, održano je kratko izlaganje o radu Ureda pravobranitelja. Ove godine, osim na pravnom studiju, održano je po prvi put izlaganje i na danima orijentacije i pri Studijskom centru za javnu upravu i javne financije. Na žalost, do sada nisam imao prilike držati izlaganje o Uredu pri Studijskom centru socijalnog rada, ali se radi na tome da se od sljedeće godine i tamo predstavi rad Ureda. Osim toga, Ured pravobranitelja nastavio je s publiciranjem brošura na kojima se mogu pronaći određena prava te kontakti. Brošure se dijele studentima Pravnog fakulteta na svim trima sastavnicama.

Primjetno je da u velikom broju slučajeva studenti izražavaju ne-

godovanje bez praktičnih posljedica, ne pozivajući se ni na kakvu povredu prava, a u pozadini svega je njihovo razočaranje studijem. Često je pozivanje na programska prava iz Statuta - pravo na kvalitetan studij i obrazovni proces prema odgovarajućem studijskom programu, na kvalitetu nastavničkog kadra, na slobodu mišljenja i iskazivanja stavova. Od konkretnih povreda upiti kojima sam se bavio odnose se na **pitanja glede promjene ispitne literature suprotno odredbama Pravilnika, uskrata potpisa, neprimjeren odnos profesora prema studentu, nemogućnost uvida u pismeni ispit, kašnjenje na konzultacije, nepravedan pad na usmenom ispitu, ali većina upita odnosi se na savjetovanje o načinu ostvarivanja prava.**

Od trenutnih projekata, aktivno radimo na anketi o studiranju na Pravnom fakultetu koja je zapravo plod suradnje Ureda pravobranitelja i Studentskog zbora. U planu je diskusijski susret sa studentima javne uprave i javnih financija. Aktivno smo se uključili u izradu izmjene Pravilnika o studiju. Obrazloženo predlažemo da se normira i minimalan rok između pismenog i usmenog koji bi studentima ostavio barem jedan dan za pripremu i ponavljanje do usmenog ispita. Ono čemu se oštro suprotstavljamo je praksa dogovaranja drugih obveza u terminu koji je rezerviran za studente te se stoga studentima uskraćuje pravo na konzultacije. Naglašavamo potrebu za ujednačavanjem prakse na katedrama kod tromjesečne zabrane polaganja ispita nakon pada na 1. komisijskom roku, problem (ne)pravedne raspodjele seminara s obzirom na studente koji upisuju samo jedan predmet u semestru, teškoće kod izuzeća/biranja profesora i sl.

Važno je djelovati na vrijeme i kada je problem aktualan, a ne

kada već prođe neko vrijeme. Meni se uvijek možete obratiti e-poštom (pravobranitelj.pravo@gmail.com) ili dođite u Ured pravobranitelja u vrijeme primanja (četvrtkom od 12 do 14 uz prethodnu najavu e-poštom) na adresi TMT 3, 4. kat (potkrovlje). No, izaći će vam se ususret i izvan tog termina ako je riječ o hitnom problemu. Dobrodošli ste i s prijedlozima i idejama o poboljšanju rada Ureda kao i s kritikama. Informacije o studentskom pravobranitelju možete pronaći i na internetskim stranicama Pravnog fakulteta (<http://www.pravo.unizg.hr/studenti/pravobranitelj>) te na *Facebooku* (<https://www.facebook.com/pravobranitelj.pfzg>).

O STUDENTSKOM ZBORU I NJEGOVU DJELOVANJU

U upravljanju visokim učilištem studenti sudjeluju preko Studentskog zbora. Studentski zbor predstavničko je tijelo studenata na visokom učilištu koji artikulira i promiče interese svih studenata te se zalaže za unapređenje kvalitete studija, studentskog standarda, poštivanja studentskih prava te druga pitanja važna za studente.

S obzirom na to da je zakonom utemeljen i da djeluje prema demokratskim principima (svake dvije godine održavaju se stu-

dentski izbori), ima legitimitet predstavljati ukupnu studentsku populaciju. Osnovno *oružje* Zbora jest pravo sudjelovanja na sjednici Fakultetskog vijeća te raspravljanje i glasovanje o svim pitanjima, osobito onih ključnih za studente (uređivanje prava i obveza studenata, promjene sustava studija, osiguranja kvalitete studija, donošenja studijskih programa, utvrđivanje izvedbenih planova nastave i studentski standard). Iako malobrojna i zapravo minorna snaga unutar Fakultetskog vijeća, prilikom glasovanja o pitanjima ključnima za studente, imaju pravo na suspenzivan veto. No, ako se do nove sjednice ne postigne dijalog oko rješavanja problema, predstavnici su vezanih ruku jer se nova odluka donosi natpolovičnom većinom svih članova vijeća. Mnogo značajniji utjecaj vrši se radom u stalnim i povremenim fakultetskim povjerenstvima u koji su uključeni članovi Zbora ili studenti koje imenuje Zbor.

Dobar su model unutarnje strukture Studentskog zbora stalni ili

povremeni odbori koji su u potpunosti zaživjeli u trenutnom sazivu Zbora. Odbori pomažu u ispunjavanju programa Studentskog zbora u skladu s područjima djelovanja (odbori za unapređenje studija, pritužbe i probleme studenata, odnose s katedrama te odbor za studente stručnih studija). Uključivanjem studenata u odbore i pododbore Zbora te njihovim sudjelovanjem na javnim sjednicama Studentskog zbora postignuta je transparentnost u djelovanju. Ove akademske godine ustrojen je i poseban Odbor za socijalni rad radi lakšeg rješavanja problema pri Studijskom centru socijalnog rada.

Jedna od vrlo važnih doprinosa Zbora je izgradnja mehanizma stalnog informiranja o pitanjima koja se tiču svih ili skupine stude-

nata. Trenutno Zbor ulaže mnogo truda u ispunjenje tog cilja te sve jasnije izražava svoje negodovanje zbog nedostupnosti niza podataka o studiju (objavljivanje podataka u uspješnosti studiranja, ponajprije ispitnim rokovima i seminarima, objavljivanje anketa o radu pojedinih profesora, uspjehu tijekom studija, jasnim i javnim kriterijima za oslobađanje od školarina zbog teškog imovinskog stanja, objavljivanje zapisnika i drugih dokumenata svih fakultetskih tijela).

U prosincu 2013. godine održana je i posebna proširena sjednica Studentskog zbora s predstavnicima udruga i studentskih organizacija. Na sjednici su sudjelovali predstavnici udruga Alimenta, Capella juris, Društva studenata socijalnog rada, ELSA Zagreb, eSTUDENT-a, ŠUS-a PF (športske udruge), Udruge malonogometaša PFZG-a Futsal Pravo, Udruge Pravnika, Udruge studenata studija za javnu upravu Upravni student i Udruge veslača Pravnog fakulteta. Cilj te sjednice bilo je povezivanje te razvijanje suradnje među udrugama kako bi se ostvarila lakša suradnja u nekim budućim projektima.

Već sam ranije spomenuo aktualan projekt Studentskog zbora u suradnji sa studentskim pravo-

Sjednica SZ-a

Studentskom zboru se može obratiti e-poštom (szpfzg@gmail.com) u *otvorenom* terminu svakog prvog četvrtka u mjesecu, a u hitnom slučaju moguće je dogovoriti poseban termin e-poštom. Informacije o Studentskom zboru možete naći i na internetskoj stranici Pravnog fakulteta (<http://www.pravo.unizg.hr/studenti/SZ>) i na *Facebooku* (<https://www.facebook.com/szpfzg>).

braniteljem - anketa o studiranju na Pravnom fakultetu u Zagrebu. Anketu mogu ispuniti svi studenti Pravnog fakulteta, a anketom se želi saznati više o kršenju, odnosno poštivanju prava studenata, o tome kakve bi promjene studenti htjeli vidjeti, o kvaliteti studija i slično. Budući da se anketa još uvijek provodi, o rezultatima ćemo nekom drugom prilikom. No, projekti kao što je ta anketa vrlo su bitni Studentskom zboru i studentskom pravobranitelju kao studentskim predstavnicima kako bi mogli lakše djelovati.

Studentski zbor i dalje poziva sve zainteresirane studente da se uključe u njegov rad i na taj način pomognu promicanju studentskih prava. Da bi se Studentski zbor i njihov rad još više približio studentima, svakog prvog četvrtka u mjesecu Zbor poziva studente na *otvoreni* termin. Dakle, osim upoznavanja

sa Zborom u ugodnoj i opuštenoj atmosferi, studenti mogu doći s problemima s kojima se susreću, s prijedlozima, sugestijama, kritikama, pa čak i tražiti savjet za učenje te pokušati riješiti problem razgovorom s članovima SZ-a.

KAKO DOPRIJETI DO PREDSTAVNIKA STUDENATA?

Obratite nam se!

Još jednom vas pozivam da se uključite u rad Studentskog zbora i sudjelujete u radu Ureda pravobranitelja. Jako su nam važna i vaša mišljenja i iskustva, bila ona dobra ili loša. Želimo naglasiti i to da smo i mi svi studenti kao i vi i razumijemo svaki vaš problem i nikoga ne osuđujemo.

Rasprava na sjednici SZ-a, predsjednik Zvonimir Brzić i potpredsjednik Bruno Milinković

Pravobraniteljski tim PFZG

Osim toga, većina nas je na višim godinama studija i već ima iskustva s raznim profesorima i katedrama te uglavnom zna kakvi se problemi stvaraju prilikom studiranja na Pravnom fakultetu. Želim vam poručiti da se informirate, razgovarate sa svojim studentskim predstavnicima u Studentskom zboru, potražite relevantne odredbe koje vam jamče prava koja kao studenti imate.

Dođite i obratite nam se, otvoreni smo za sve prijedloge i sugestije kao i za kritike. U posljednje vrijeme često možemo čuti kako su studenti postali pasivna masa koja samo trpi. Ne znamo je li glavni problem pasivnosti studenata to što se problemi samo gomilaju, ali mi smo tu da ih rješavamo. Ono što vi trebate učiniti je doći do nas, kontaktirati nas kako bismo mi doznali o vašim problemima i kako bismo ih mogli rješavati.

Veselim se budućoj suradnji!

Kliničari u posjetu zagrebačkom gradonačelniku: Pravna klinika dobiva nove prostorije!

JOSIP KOVILIĆ

U trećem broju biltena Pro bono u rubrici Studentski kutak izvijestili smo čitatelje o humanitarnoj akciji „Veliko srce kliničara za mala srca Klaićeve“ koju su u 2013. godine organizirali i proveli volonteri Grupe za zaštitu prava pacijenata Pravne klinike Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu i kreator te ideje student Bruno Milinković. Toj plemenitoj akciji velikodušno se odazvao i zagrebački gradonačelnik, gospodin Milan Bandić, koji je dao svoj doprinos za prikupljanje sredstava za kupnju prijeko potrebnih medicinskih aparata. Akcija je uspješno okončana te su kupljeni aparati ukupne vrijednosti preko šezdeset tisuća kuna. Kako bismo zahvalili gradonačelniku za pomoć u akciji te predstavili cjelokupan rad Pravne klinike, posjetili smo gospodina Bandića u siječnju ove godine.

Gradonačelnik Bandić sa suradnicima i kliničarima u Gradskoj upravi

Rukovodstvo i volonteri Pravne klinike nisu zaboravili plemenitu gestu gradonačelnika Milana Bandića.

Da zagrebačkom gradonačelniku zahvali barem simboličnim činom, delegacija kliničara sastavljena od iskusnih volontera Pravne klinike koji su sudjelovali u humanitarnoj akciji i predvođena prof. dr. sc. Alanom Uzelcem, voditeljem i osnivačem Pravne klinike u Zagrebu, uputila se u

posjet Uredu gradonačelnika Zagreba 20. siječnja 2014. godine.

Posjet delegacije Pravne klinike nastavak je suradnje Grada Zagreba koja je započela humanitarnom akcijom za Klaićevu bolnicu i predstavljanjem priručnika koju će Grupa za zaštitu prava pacijenata tiskati i promovirati u suradnji s Gradskim uredom za zdravstvo. U prostorijama Gradske uprave na Trgu Stjepana Radića 1 delegaciju Pravne klinike dočekali su grado-

načelnik Milan Bandić i njegove suradnice Ivana Portolan-Pajić, dr. med., voditeljica Odjela za promicanje zdravlja, te prof. dr. sc. Mirna Šitum, pročelnica Gradskog ureda za zdravstvo.

Susret je započeo s nekoliko gradonačelnikovih riječi dobrodošlice nakon čega je prof. dr. sc. Alan Uzelac u prijateljskom razgovoru s gradonačelnikom još jednom zahvalio na odazivu i angažmanu gradonačelnika u humanitarnoj akciji koju su organizirali studenti te ga upoznao s ustrojstvom i djelovanjem Pravne klinike i impresivnom statistikom riješenih i zaprimljenih predmeta.

Nakon profesora Uzelca gradonačelniku su se kratko obratili glav-

Studentski dio delegacije Pravne klinike

Izvor: zagreb.hr

Sa sastanka s gradonačelnikom Bandićem

ni urednici biltena *Pro bono*, Josip Kovilić i Bruno Milinković, te su ga upoznali sa službenom publikacijom Pravne klinike u kojoj je kao mali znak zahvale bio objavljen tekst o gradonačelnikovu sudjelovanju u humanitarnoj akciji.

Gradonačelnik Bandić ovom je prilikom izrazio velik interes za rad Pravne klinike i uredništva časopisa te je pohvalio altruizam volontera koji svakodnevno pomažu građanima slabijeg imovinskog stanja da ostvare svoja prava. U vrlo se emotivnom tonu obratio studentima zahvalivši im na ideji, trudu i radu jer će, kako je naveo, “uvijek biti onih pojedinaca na društvenoj margini kojima je prijeko potrebna svaka pomoć.”

ničene prostorne mogućnosti Pravne klinike u Tkalčićevoj ulici prisiljavaju studente i akademsko osoblje da rade i u nekoliko smjena, u vrlo ugodnoj atmosferi lijepo su odzvajale riječi gradonačelnika u kojima je istaknuo kako “volonteri Pravne klinike ulijevaju nadu da ćemo imati zdraviju, pravedniju i humaniju Hrvatsku, a najveći čin je davanje sebe, pomaganje drugima i zbog toga će Grad osigurati ne samo prostorne i tehničke, već i materijalne uvjete, te sredstva za rad Klinike uvrstiti u proračun”. Nakon što nas je i više nego ugodno iznenadio danim obećanjima, gradonačelnik je završio s još jednom zahvalom studentima na pronalasku vremena za rad za

**Gradonačelnik je
Pravnoj klinici
obećao nove prostorije
i financijsku pomoć.
Uz zahvalu studentima
na poslu koji volonterski
obavljaju, dogovoreno je
i novo druženje na kojem
će se podvući
crta te vidjeti je li
dogovor i realiziran.**

opće dobro usprkos obvezama na fakultetu.

Gradonačelnik je ujedno predložio da se ista delegacija okupi i ponovno susretne za tri mjeseca kako bi se ustanovilo jesu li učinjeni kakvi konkretni pomaci u pronalaženju prikladnijeg prostora za pružanje besplatne pravne pomoći građanima.

Nakon uzbudljiva susreta koji je trajao nešto manje od dva sata studenti su se puni dojmova i sretni što je njihov trud prepoznat i u Gradskoj upravi vratili ispunjavanju svojih redovitih akademskih i kliničkih obveza vrlo motivirani za nastavak uspješnog rada.

Do sljedećeg susreta s gradonačelnikom!

S obzirom na to da se potreba za besplatnom pravnom pomoći građanima Republike Hrvatske konstantno povećava, a ogra-

Izvor: arhiva Uredništva

Erasmus students and the Zagreb Legal clinic (Strani studenti na razmjeni u Zagrebu i Pravna klinika)

MAREK LABUDA, VERONIKA MAGOVÁ, CHRISTIANNA STYLIANIDOU, NATÁLIA FELVIDÉKYOVÁ I ZDENĚK KRÍTEK

Pet različitih ljudi iz različitih zemalja i različitog podrijetla koji su se upoznali tijekom razmjene u sklopu Erasmus programa na Sveučilištu u Zagrebu. Zajedničko zanimanje i njihova povezanost s Pravnom klinikom Pravnog fakulteta u Zagrebu daje im priliku da razgovaraju o sebi i svojim iskustvima u ovom broju Pro Bona.

TKO SMO I ODAKLE DOLAZIMO?

C: Hej! Ja sam Christianna. Dolazim iz Grčke i studiram pravo u Nacionalnom Kapodistrijskom Sveučilištu u Ateni. Na posljednjoj sam (4.) godini i jako sam sretna što sam u Zagrebu na Erasmusu. Bio je to odličan izbor (kad se ne moram probuditi u 6 ujutro da bih išla na faks).

M: Bok! Moje ime je Marek i ja sam iz Piestanyja u Slovačkoj. Studiram pravo na završnoj (5.) godini na Sveučilištu Trnava u Slovačkoj.

Z: Moje ime je Zdeněk i ja sam iz grada Chomutova iz Češke. Studiram na Sveučilištu West Bohemia.

V: Pozdrav svima. Ja sam Veronika Magová. Dolazim iz Slovačke. Imam 24 godine, studiram na Pravnom fakultetu Sveučilišta Komenskog u Bratislavi i specijaliziram se u kaznenom pravu. Erasmus program je velika prilika za mene jer želim poboljšati svoje znanje engleskog jezika, naučiti nešto novo i upoznati nove ljude.

N: Hej, moje ime je Natalia, iz Slovačke sam i studiram pravo na Sveučilištu Trnava. Također sam na posljednjoj godini, tako da pokušavam maksimalno uživati u posjetu Zagrebu. Za mene ovo nije samo odlična prilika za učenje već i odličan način odmora.

ZAŠTO SMO SE ODLUČILI ZA SUDJELOVANJE U PRAVNOJ KLINICI?

C: Sve je počelo na prvom sastanku koji smo imali kao Erasmus studenti na Sveučilištu u Zagrebu. Kasnila sam (tramvaj se nije pojavio) i bilo mi je jako neugodno jer je jedino slobodno mjesto bilo u prvom redu. Došle su nam se predstaviti različite studentske udruge, a posljednja je bila predstavnica Pravne klinike (lijepa Marina). "To je nešto zanimljivo i kreativno," pomislila sam. Moja želja da postanem kliničar postala je još veća na prvom susretu

u Klinici. Odmah sam se osjećala kao kod kuće. Ne samo da sam bila u okruženju u kojem sam se mogla baviti onime što volim, već sam to mogla raditi u prijateljskoj atmosferi. I tako je započelo moje iskustvo u Pravnoj klinici.

N: Kada sam prvi put pogledala popis predmeta koji se održavaju na engleskom jeziku, bila sam u potrazi za nečim zanimljivim, nečim što će mi biti korisno iskustvo. Na kraju popisa bila je Pravna klinika.

M: Nakon što sam saznao da Sveučilište u Zagrebu nudi Pravnu

Natália Felvidékyová
and Christianna Stylianidou

kliniku kao predmet za Erasmus studente, znao sam da sam dobro učinio kada sam odabrao Zagreb kao svoje odredište. Već sam prije imao priliku sudjelovati u kolegiju pod nazivom street law na mome Sveučilištu, ali taj je koncept u mnogočemu drugačiji od onoga što Pravna klinika obavlja u Zagrebu. Klinika mi je pružila vrijedno iskustvo i znanje koje ću iskoristiti kao temu za svoj diplomski rad.

V: Pravna klinika je bila prilika za mene da se okušam u “pravom” odvjetničkom poslu. Kliniku sam izabrala jer na svom faksu nisam imala prilike sudjelovati u nečemu sličnom. Pravna klinika mi je pružila veliko iskustvo, praksu i priliku da učim hr-

Marek Labuda

vatski jezik. Naučila sam kako slušati stranke i pokušati im pomoći. Neki slučajevi su bili tužni i to mi je bilo vrlo teško slušati. Neke priče su me nasmijale. Ponekad su klijenti bili ljuti na nas jer im nismo mogli pomoći ili su njihovi slučajevi bili potpuno besmisleni. Svaki član

Pravne klinike trudio se svim snagama pomoći strankama. Kliničari su bili ljubazni, kako prema strankama tako i prema meni. Prevodili su mi s hrvatskog i objašnjavali mi hrvatske zakone i pravne akte. Hvala vam na trudu i vremenu!

TIPIČAN DAN U PRAVNOJ KLINICI

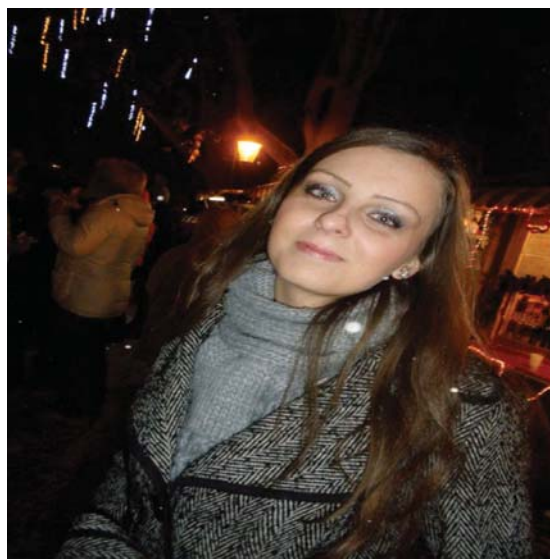
C: Posao počinje u 9 (stranke se primaju od 10 sati), zajedno pijemo kavu i pričamo o strankama koje trebaju doći. Stranke se zaprimaju u zasebnim prostorijama, a nakon što odu, kliničari mi prevedu što su pričale. Moram priznati da sam čula i neke neočekivane priče. Klinika je stvarno iskustvo koje ti se nudi jednom u životu i treba ga iskoristiti. Ponekad pomažem u fotokopiranju ili organiziranju mapa. Kad posao završi, razgovaramo o tome kakve smo predmete zaprimili i malo se opustimo. Šalimo se i uvijek bude ugodna atmosfera. Ne samo da sam imala priliku sudjelovati u stvarnim predmetima, nego sam i naučila koliko su ljudi slični unatoč kulturološkim razlikama. Pravo nas zbližava (ironično zar ne?). Nisam očekivala da će se to dogoditi.

M: Tipičan dan u Pravnoj klinici započinje sastankom oko sat vremena prije dolaska prvog klijenta, razgovaramo o rasporedu i pripremamo materijale. U 10 sati počinjemo zaprimati stranke. Mi kao Erasmus studenti također možemo sudjelovati. Moje razumijevanje hrvatskog jezika je dovoljno za dobivanje osnovnih informacija. Nakon što stranka ode, hrvatski studenti mi prevedu ono što nisam razumio i objasne kako će se rješavati predmet.

N: Naš tipičan dan počinje petkom ujutro. Nakon savršene kave s mlijekom i jutarnjeg sastanka, počinjemo s marljivim radom. Posla uvijek ima, ali ako vam se sviđa ono što radite i okruženi ste ugodnim i pristupačnim suradnicima i vi ste zadovoljni i sretni. Postoji li išta bolje?

DOBRO SE ZABAVLJAMO U ZAGREBU. ŠTO MISLIMO O ZAGREBU?

N: Zagreb je prekrasan grad s puno lijepih mjesta. Volim ljude ovdje, jako su ljubazni i druželjivi, gotovo svi govore engleski. Čak me nije strah tijekom noći prošetati gradom, Zagreb je grad s najmanjim postotkom kriminaliteta. Volim hranu, volim sunce,

volim svoju hrvatsku cimericu i najviše od svega volim svoje nove prijatelje koje sam upoznala ovdje. Mogu samo preporučiti ovaj grad i ovo Sveučilište!

C: Zagreb je stvarno nevjerovatan. Svi bi ga trebali posjetiti. Oni koji dođu svakako se moraju prošetat i Tkalčićevom ulicom do Pravne klinike. Jedna stvar u koju možete biti apsolutno sigurni je ta da ćete upoznati izvrsne ljude koji znaju riješiti svaki vaš problem.

Z: Bio sam iznenađen. Prošlu godinu sam proveo u grčkom gradu Solunu i Zagreb mi je neusporedivo draži.

V: Zagreb je lijep zeleni grad s glamuroznom arhitekturom. Ovdje ima puno parkova, muzeja i drugih lijepih mjesta. Ljudi su vrlo prijateljski raspoloženi i dobronamjerni, pogotovo na Sveučilištu. Svi profesori i koordinatori su nam pomogli i trudili se naš boravak učiniti što ugodnijim.

IMAMO LI NEKO DRUGO ISKUSTVO SA STUDIJIMA U INOZEMSTVU?

V: Ne, ovo mi je prvo iskustvo, ali svima koji razmišljaju o Erasmus programu želim reći - ne oklijevajte! Ovo je najbolje iskustvo u mom životu.

N: Nisam studirala u inozemstvu prije nego što sam došla u Zagreb, ali sam puno putovala, prošlog ljeta bila sam pripravnik u odvjetničkom uredu u Njemačkoj.

Z: Ja mogu napraviti malu usporedbu Pravnog fakulteta u Zagrebu i Pravnog fakulteta Aristotelova

Zdeněk Křítek

Sveučilišta u Grčkoj. Da budem iskren, Pravni fakultet ovdje je na višoj razini u gotovo svemu. E-mail odgovori Međunarodnog ureda su mnogo brži, informacije su potpunije, domovi su čišći, svaki profesor je susretljiv u vezi termina predavanja ili ispita.

POSTOJI LI NEŠTO SLIČNO PRAVNOJ KLINICI NA NAŠEM SVEUČILIŠTU?

M: Moj fakultet nudi nekoliko predmeta koji se sastoje od praktičnog rada i usmjereni su na različita pravna područja kao što su građansko pravo, prava azilanta i međunarodno pravo. Nažalost, ne zaprimamo stranke nego radimo na izmišljenim slučajevima.

Ja sam imao priliku voditi predavanja o pravima zatvorenika koja su se odvijala po zatvorima.

V: Na mom sveučilištu se nudi kolegij koji je fokusiran na rad s dje-

com u školi i uključuje konzultacije i predavanja u razredu. Postoji i kolegij usmjeren na besplatnu pravnu pomoć. Studenti daju pravne savjete i rješavaju slučajeve. Problem je kapacitet pa mnogo studenata nema priliku sudjelovati.

KOJI SU NAM PLANOVI ZA BUDUĆNOST?

V: Željela bih se baviti kaznenim pravom, a uz to posebno me zanimaju prava žena i maloljetnika u zatvorima.

Z: Želio bih raditi kao sudski službenik ili kao odvjetnik. Još uvijek nisam siguran kojim bih se područjem želio baviti.

N: Budući da sam zainteresirana za radno i europsko pravo, željela bih se prijaviti za vježbeničku praksu u stranom odvjetničkom uredu u Europi ili SAD-u, a također bih željela stažirati na Europskom sudu za ljudska prava. Želim uživati u životu, puno putovati, biti sretna i ne izgubiti kontakt s mojim međunarodnim prijateljima.

Veronika Magová

POTREBNA VAM JE BESPLATNA PRAVNA POMOĆ?

Obratite se Pravnoj klinici Pravnog fakulteta u Zagrebu!

Za dolazak u naše prostorije morate se prethodno naručiti.

Naručiti se možete telefonski (za vrijeme našeg radnog vremena), osobno ili e-poštom.

Građani koji nikako ne mogu doći u Pravnu kliniku mogu nam se javiti e-poštom ili (običnom) poštom te tim putem poslati dokumentaciju.

Naziv: Pravna klinika Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Adresa: Tkalčićeva 48-50, 10 000 Zagreb

Radimo: PON, UTO, PET od 10 do 12 sati,
SRI i ČET od 10 do 12 i od 17 do 19 sati

Telefon: 01/4811-311 ili 01/4811-320

E-mail: klinika@pravo.hr

ŽELIŠ SUDJELOVATI U NAŠEM RADU?

Volontiraj! Prijave za studente viših godina Pravnog fakulteta u Zagrebu traju čitavu godinu preko obrasca na <http://klinika.pravo.unizg.hr/node/22>. Upisi se obavljaju krajem/početakom svakog semestra (na proljeće i jesen).

Sve ostale informacije saznajte na adresi

klinika.pravo.unizg.hr

ISSN 1848-8439